

קונטרס

הבינוני

פרשת
וישב - חנוכה
תשפ"א

שנה ג' חוברת י"ב

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

הבינוני

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ט

השרשת הידיעה שהקב"ה הוא מקור הרחמים

מורה דרך לשינוי ההרגשות \ ונתן לך רחמים ורחמך \ הקושי להאמין כי מקור הרחמנות הוא בהקב"ה \ האדם עצמו אין לו רחמנות \ בנים אתם לה' אלוקים \ התגלות האלוקים על-ידי הרחמנות \ הלבבות לה' המה \ לכך הקב"ה מחליף את צינורות הרחמנות \ רחמנות שאין לה הגיון \ מה' יצא הדבר \ זה דרכם כסל למו \ כל המרחם על הבריות \ עשה את שלך והקב"ה יספק לך את כל צרכיך \ סולו סולו המסילה \ אל תפנה אל רהבים ושטי כזבים \ נתינת אוכל ליונים \ קול קורא במדבר פנו דרך ה' \ כי באלה חפצתי נאום ה' \ יהודי בטל להקב"ה \ חביבין ישראל שנבראו בצלם \ אבל אשמים אנחנו \ לכך נזקקים הילדים לעזרת הוריהם \ בא זכר לעולם בא ככרו בידו \ כדי ליתן שכר למביאייהם \ ירחם על אחרים ויבקש רחמים ממי שהרחמנות שלו \

יום שני פרשת וישב – כ"א כסלו ה'תשפ"א

התקשרות לצדיקי אמת

נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב \ העולם אין לו קיום בלי צדיקים \ צדיקים וירידת הדורות \ הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת \ יפת בדורו כשמואל בדורו \ צדיקים הדבקים בו \ מדרגות רבות בצדקת הצדיקים \ אמרו צדיק כי טוב \ כל תופש כינור ועוגב \ החסידים רוצים רבי כמו של פעם \ וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם \ נשמות גדולות מנשמות הדורות הראשונים \ משל למלך שהשליך את אוצרותיו לחוץ \ רוח הקודש מופיעה בארמונו של צדיק \ שתילת הצדיקים על-פי חשבון מדוקדק \ כבוד ה' הסתר דבר \ עבודת האדם להתקשר בצדיקי הדור \ תפילה להתקשרות לצדיקים \ אם ראית גנב ותירץ עמו \ היוצא לנו מדברנו \

יום שלישי פרשת וישב – כ"ב כסלו ה'תשפ"א

להאיר בתוך החושך על-ידי ההודאה על הניסים

טעם מצות שבייתה ביו"ט \ המופת הנפלא מורה שיש לעולם א-לוה \ להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות \ שעת רחמים ועת רצון \ הזהירות שלא ייצא שכרו

בהפסדו \ במקום מחשבתו של אדם \ ניסים פרטיים רק על-ידי שינוי פנימי \
הימים טובים כבסיס לאמונה \ על כן קראו לימים האלו חנוכה \ אורו של משיח \
צרת רבים חצי נחמה \ אשרי אדם עוז לו בך \ חנוכה הוא רגל שמאל \ כשמעכם
את הקול מתוך החושך \

יום רביעי פרשת וישב – כ"ג כסלו ה'תשפ"א להאיר מזמני האור את זמני החושך

משנות השובע לשנות הרעב \ אין שפע מיותר בעולם \ נשקו בר פן יאנף \ פנס
להאיר הדרך \ איזהו חכם הרואה את הנולד \ הלומד על מנת לעשות \ שמע בני
מוסר אביך \ אשרי כל חוסי בו \ האדם יכול להכניס את עצמו לאטמוספירה אחרת
\ לא בגבורת הסוס יחפץ \ מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה \ תיקון מידת
ההוד \ נצחון קליפת השכחה \ איש יהודי \

בוחה של כל עשייה קטנה להביא להשראת השכינה

פתילות ושמנים שאין מדליקין בהן בשבת \ כוח החשמונאים בגלל הכרת ערך
העשייה \ הקב"ה התאוה שתהיה לו דירה בתחתונים \ לפום צערא השראת השכינה
\ השראת השכינה תלויה באיכות \ עשירים מקמצין כדי להרבות שכרם \ שמירת
השבת של הנער השבור \ ערכן של העשיות הקטנות בדור יתום זה \ לעשות נחת
רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו \ הביטול מביא להשראת השכינה \ בין ברקים
ללפידים \ קשירת דבר רוחני בדבר גשמי \ הורקת שמן לנר לאחר העמדת הפתילה
\ בראתי לו תורה תבלין \

הודאה לה' למעלה מן הטבע

עת רצון באתערותא דלתתא \ מאת ה' היתה זאת חנוכה נגילה ונשמחה בו \ יודה
ויחזור ויודה \ הנטיה לראות את הפרטים הקטנים \ הלב משפיע על המח \ העבודה
להסתכל על התמונה הכוללת \ הלימוד מן הנסיעה באווירון \ מה הם הדברים
הגדולים באמת ? \ כדאי לסבול שמונים שנה בשביל מצוה אחת \ הודאת בני אדם
לפי גובה הסתכלותם \ שכר מצוה כנגד הפסד עבירה \ כדאי כל עונשי גהינום
בשביל שכר מצוה אחת \ הנשמה איננה חוששת מן היסורים \ הודאה ממעוף
הציפור \ ברכות והודאות על מצוותיך ועל חוקותיך \ הודאה על העיקר ולא על
הטפל \

מדור שבת קודש

שמירת השפע על-ידי המשכת קדושת השבת לימות החול

כְּמִשְׁמֵרוֹת נְטוּעִים בְּעֵלֵי אֲסֵפֹת \ נטיעת אור השבת כשהשבת נאספת \ בשורה טובה ושבת שמה \ אדם לעמל יולד \ תפילת ערבית של מוצאי שבת \ מאריכים באמירת ברוך ה' המבורך \ תפילה בכוונה כנגד התגברות המקטרגים \ החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום \ צינןן הגיהנום במוצאי שבת \ הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד \ ויתן לך אלוקים משמני הארץ \ לא אשלחך כי אם ברכתני \ מכריחים לס"מ להודות על השפע \ הסכנה הגדולה במוצאי שבת \ שמירה מעולה במוצאי שבת \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי חיים ב"ר שלמה מטשערנאוויץ זיע"א – בעל באר
מים חיים

ירידתו לעולם בזכות מסירות נפש \ היי"ש והחליצה – מסירות נפש כפולה \ ברכת הבעש"ט שיזכה לאשה רגזנית \ אך את שבתותי תשמורו \ שם את השבת עטרה לראשו \ בשבת היתה קומתו גבוהה בראש \ נכנס איש אחד ויצא איש אחר \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור ע"ט

השרשת הידיעה שהקב"ה הוא מקור הרחמים

למעשה, לפיכך יוסיף ללמדנו דברים נפלאים ונחוצים שלא לימדנו בפרק השני, ובשיעור זה נלמד בע"ה את מה שרבינו מוסיף על המידה הראשונה.

ונתן לך רחמים ורחמך

רבינו המחבר ממשיך בלשונו: וְהֵם (שבע המידות – הענינים): **הָרֵאשׁוֹן, שְׁהַפּוֹרָא יִתְבַּרְךָ מִרְחָם עַל הָאָדָם יוֹתֵר מִכָּל מִרְחָם.** וכאן מוסיף רבינו המחבר יסוד גדול מאוד שעלינו להשריש בלבנו בדרכנו להיות בעלי בטחון אמיתיים: **וְכָל רַחֲמִים וְתַמְלָה שִׁיְהִיוּ מְזוּלָתוֹ עֲלֵינוּ, פְּלִם הֵם מִרְחָמֵי הָאֱלֹהִים וְתַמְלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַקְּתוּב (גבי עיר הנדחת, דברים יג, יח): וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ.** ובכן, הבה ונתבונן בהוספה זו. הנה אנו אומרים תמיד שהקב"ה הוא מקור הרחמים, בעל הרחמים, וכן אנו אומרים: ה' ה' א-ל רחום וחנון. פירושו של דבר, שאם אנו רואים מישהו שמרחם עלינו באופן מיוחד, אם זה אמנו שמרחמת עלינו באופן טבעי, אם זה חבר טוב שהתעורר להכנס בכל רמ"ח אבריו וש"ה גידיו כדי לעזור לנו, עלינו להבין שאלו רחמיו של הקב"ה.

הקושי להאמין כי מקור הרחמנות

הוא בהקב"ה

ונעמיק בזה: כשהאדם זקוק לסכום

מורה דרך לשינוי ההרגשות

נכנסים אנו בע"ה אל הפרק השלישי בשער הבטחון. ובזאת נקדים שכאשר נראה את רבינו המחבר חוזר על שבעת הדברים שקיימים אצל הקב"ה לבדו, יתכן שנחשוב שהוא עושה בזה חזרה בעלמא על הפרק הקודם, אך באמת אינו כן, ונבאר: בפרק הראשון ביאר רבינו המחבר מהו הדבר שנקרא בטחון, בפרק השני ביאר מה גורם לו לאדם לבטוח בדבר מה, יהיה מה שיהיה, וכעת בפרק השלישי מבאר רבינו המחבר איך למעשה ישפיע האדם על לבו באמצעות המחשבה לבטוח בהקב"ה.

ועל כן מתחיל רבינו המחבר את פרקו בהאי לישנא: **אֵךְ תַּהֲקִדְמוֹת, אֲשֶׁר בְּבִרְוֵן וְאִמְתוּתוֹן יִשְׁלַם לְאָדָם הַבְּטוּחַן בַּאֱלֹהִים, הֵן חֵמֶשׁ. וּמְמִשִּׁךְ: אַחַת מֵהֵן, שִׁיאֲמִין וְיִתְבַּרְךְ אֲצִלּוֹ הַתְּקַבְּצוֹת הַשְּׂבָעָה עֲנִינִים בַּאֱלֹהִים, אֲשֶׁר בְּהַתְּקַבְּצָם בְּמֵי שְׂבוּטָחִין בּוֹ, יִתְכֵן לְקִטְטָה עֲלָיו. וְיִקְבֵר זְכָרְתִּים (בפרק הקודם) וְהַעֲרִיזוּתִי עֲלֵיָהֶן בְּמֵה שֶׁנִּדְמָן לִי מִן הַקְּתוּב.**

רבינו המחבר מודיע לנו בשורות אלה, שאנו זקוקים לחמש הקדמות כדי שנהפוך להיות בעלי בטחון אמיתיים, ושהראשונה שבהן, היא להשריש במוחנו ולבנו את שבע המידות הקיימות בהקב"ה לבדו כפי שנמנו בפרק הקודם. ונגלה בזאת, שהיות שרבינו המחבר בא ללמדנו עכשיו איך לחשוב אותן מחשבות בפועל ואיך להשתמש בהן להלכה

להפלילו.

האדם עצמו אין לו רחמנות

אך באמת יצטרך האדם להתבונן בדבר ולהאמין שהרחמנות שהתעוררה בלב פלוני, יהיה מי שיהיה, אינו שייך כלל לאותו פלוני, אלא הקב"ה הוא זה שריחם עליו וסייב שרחמנותו תגיע אליו על-ידי פלוני. מרוב טובו וחסדו, הקיף אותו הקב"ה באנשים חיים בעלי נפש ולב, כדי שיוכל להראות לו את רחמנותו שהוא מרחם עליו באמצעותם.

זהו היסוד! אין מקור אחר לרחמנות! האדם עצמו אין לו רחמנות, אלא שהוא יכול להתחבר אל הקב"ה ולהיות צינור לרחמנותו של הקב"ה. ולכן אם הולך האדם בשוק ונתקל במי שמרחם עליו, עליו להבין שכפי הנראה עשה מעשה טוב שעורר עליו רחמים שמים, וכעת הוא מרגיש את רחמנותו של הקב"ה אשר רק מתגלית לו דרך פלוני.

מצוי מאוד שבן אדם מגיע לביתו ומספר ברוב התרגשות: היום ראיתי את אלוקים פנים אל פנים! זקוק הייתי לניירות מסוימים אשר בדרך הטבע לא היה שייך שאשיגם היום, והנה אירע מקרה והניירות הגיעו לידי בדרך לא דרך – הקב"ה אנה אותם לידי...

יידע כל אשר לב בשר לו, שכל פעם שהוא נתקל במי שמרחם עליו, הוא רואה את האלוקים פנים אל פנים, כי אלמלא נתגלה לו האלוקים דרך פלוני, לא היה פלוני מרחם עליו, שהרי אין מקור אחר לרחמנות חוץ ממנו יתברך.

בנים אתם לה' אלוקיכם

ראו נא עד היכן הדברים מגיעים:

כסף והקב"ה עוזר לו ומזמן לו אותו סכום, אין זה מוכרח שיהיה כוח אדם אחר מעורב בדבר, שהרי יתכן שהסכום יגיע אליו בדרך מציאה או ירושה, או שיקבל סכומים בלתי צפויים מן הרשויות, כגון החזרי מס וכדו'. וכן יתכן שירגיש שכוחו ועוצם ידו עשה לו את הכסף הזה.

ובכן, היות שלא היתה יד אדם מעורב בדרך השגת סכום הכסף, נקל לו לאדם להאמין, אם הוא חפץ בכך, שהקב"ה בעצמו הוא זה שהזמינו לו, הוא ולא אחר, אע"פ שהוא הגיע אליו על-פי צינורות הטבע. וכפי שכבר הבאנו פעם מהשל"ה הק' שכאשר אנו מבקשים בברכת המזון "כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", איננו מתכוונים לבקש שייפתחו ארובות השמים ויימטרו עלינו לחם וגבינה או מטבעות של כסף, אלא מתכוונים לבקש, שאם אמנם יבואו אלינו צרכינו בדרך הטבע, יבואו אלינו ברווח ולא בצמצום, בכבוד ולא בביזוי, בהיתר ולא באיסור, הכל כדי שיהא ניכר שהם באים לנו מידך הרחבה והמלאה.

אכן כל זה שייך בכסף או בשאר צרכי האדם הגשמיים, אך כשמדובר בענין הרחמנות, אז קשה לו לאדם להשריש בלבו האמונה שכאשר האדם מרחם עליו, הקב"ה הוא זה שמרחם עליו, כי את הרחמנות אי-אפשר למצוא בשוק ואף לא לקבלה בדרך ירושה, אלא תמיד היא תבוא על-ידי היתקלות באדם אחר שרחמנותו עליו התעוררה בלבו, אם זה מפני שהוא קרוב לו, כגון אם על בנה; אם זה מפני שהוא חברו הטוב, ואם זה פקיד בבנק או שוטר ברחוב אשר ראה את מצוקתו של האיש העומד לפניו, ורחמנותו התעוררה בלבו שלא

מי שמרחם עליו, יקשה לו יותר להאמין שהיא באה מהקב"ה.

ולמען האמת יש באותה רחמנות המתעוררת בלבבות אחרים עליו, התגלות גדולה בהרבה מההתגלות שיש כאשר האדם מקבל שאר צרכיו מאחרים, כי הרחמנות באה ישירות מהשי"ת בלי שום מסך המבדיל, ואדרכא, הסיבה שהוא נותנה לו באמצעות אחרים, היא מפני שהוא רוצה שהאדם ירגיש את רחמנותו, ואלמלא היה מעביר אותה דרך אחרים, לא היה האדם מרגיש את רחמנותו המתעוררת אצלו, לכן ברא בני אדם בצלמו כדמותו ומעביר את רחמנותו דרכם כדי שהאדם ירגיש ויתקשר בו.

זה מה שהתורה הודיע לנו בכתבה גבי עיר הנדחת "ונתן לך רחמים ורחמך". כפי שהקב"ה נותן חכמה בינה ודעת לאדם, ומאיר את שכלו להבין ולהשכיל ולבחור בין זה לזה ולקבל החלטות, כמו כן הוא נותן לאדם רחמים ואלמלא יתן לאדם רחמים, לעולם לא יוכל לרחם על אחרים.

וכבר הובאו כמה פעמים דברי ה'אור החיים' הק' על אתר, שהיות שהאדם נפעל לפי פעולותיו, עלולים בני ישראל לחשוש שאם יהרגו את בני העיר הנדחת ירגילו את נפשם להתנהג באכזריות, לכן הבטיח להם הקב"ה שאם יעשו את מה שיעשו בשביל קיום מצותו, יתן להם רחמים כדי שלא תישחת נפשם ח"ו.

הלבבות לה' המה

ראו נא דבריו המפורשים של הרמב"ן בפרשת וישלח, במעשה דעשו שיצא לקראת יעקב עם ארבע מאות איש כדי לרצחו נפש,

אפילו מי שהיצר הרע תפסו ברשתו, והלך מחמת כן והתדרדר עד שהתחיל לבעוט בכל דבר שבקדושה ר"ל, והוא עושה כעת מעשים אשר לא ייעשו ומבלה את זמנו עם חברים רעים, והנה התעוררה רחמנותה של משפחה אחת, להכניסו לביתה וליתן לו לחם לאכול ומיטה ללון, מי הוא זה שריחם עליו עכשיו? הלא זה הקב"ה בכבודו ובעצמו אשר הלביש את רחמנותו במשפחה פלונית. הקב"ה נעשה כאומר לו: בכל אשר תלך אהיה עמך ואתלווה אליך... לעולם לא אעזבך, אלא ארחם עליך גם כשתהיה במקומות הנידחים ביותר...

יש והקרובים או הסובבים יכעסו על אותה משפחה: למה התעוררתם לרחם עליו? אל תביטו עליו! יסיבול! שיבין שאם לא יחזור ללכת בתלם, לא ימצא מנוחה לנפשו...

לא, לא, אל תרגזו! דעו לכם שאם משפחה פלונית התעוררה לרחם עליו, הרי זה מפני שהקב"ה בכבודו ובעצמו ריחם עליו, כי אין מקור אחר של רחמנות. אמנם כן, רחמנות אינה בהכרח 'לטיפה'. לפעמים היא דוקא חינוך ביד קשה. אבל בכל אופן, אם מישוהו התריחם עליו, הרי זה מפני שהקב"ה דאג לו והתעורר לרחם עליו.

התגלות האלוקים על-ידי הרחמנות

אמור מעתה: בעוד גבי כסף ושאר הצרכים הגשמיים המגיעים אל האדם, קל לו לאדם החפץ בכך להאמין שהקב"ה הוא זה שהביאם לו, ואע"פ שראה שהיה יד אדם באמצע, קל לו להאמין ולהרגיש שהקב"ה שלח את פלוני להביאם לו, הרי שגבי רחמנות בהיותה רגש עמוק המתעורר אצל

עתיר נכסים, ובהגיע זמנו של ראובן לחתן את ילדיו, נשאו לבו של אותו ידיד וסייע לו הרבה במימון ההוצאות. כך היה הדבר בחתונתם של שלושת הבנים הראשונים, אולם עכשיו שבק אותו ידיד חיים לכל חי, והגיע זמנו של ראובן לחתן את בנו הרביעי. כעת עומד הוא ושואל: מאין יבוא עזרי?

ראוי לו לראובן שיידע שהרחמנות שהיתה בלבו של אותו ידיד, לא שלו היתה, אלא של הקב"ה, ואם כן לא השתנה כלום במה שאותו ידיד נלקח מן העולם, כי הקב"ה בוודאי ימשיך לגלות לו את רחמנותו על-ידי אנשים אחרים. ואדרבא, אולי מפני כך לקח אותו הקב"ה, **מפני שרוצה להזכיר לראובן שרחמנותו של אותו ידיד לא היתה שלו. וכפי שהקב"ה מחליף לבני האדם את צינור פרנסתם מעת לעת מהאי טעמא**, כך הוא מחליף להם את צינור הרחמנות.

הנה בתחילה כשהאדם מקבל את מנת רחמנותו מהוריו, יכול הוא לחשוב בטעות שהם אלו שמתעוררים מעצמם לרחם עליו, אך לאחר מכן כשהם מפסיקים לרחם עליו ובאים אחרים במקומם, אז הוא משכיל להבין שמקור הרחמנות הוא הקב"ה בעצמו, פעם הוא מגלה אותה דרך פלוני ופעם הוא מגלה אותה דרך פלוני.

רחמנות שאין לה הגיון

והאמת שאנו יכולים ללמוד זאת מעצם זה שאנו רואים עד כמה ההורים מרחמים על בניהם, כי לכאורה אין לזה הסבר הגיוני, שהרי הילדים הופכים את הבית מדי יום ביומו, וכמה פעמים צריכים לקום בשבילם באמצע הלילה ולפעמים אף נאלצים ללכת אתם אל הרופא, ומדוע

וזה לשונו (בראשית לב, ח): אבל בסוף כאשר ראה הכבוד הגדול שעשה לו יעקב ואשר השפיל עצמו לפניו, שהשתחוה ארצה שבע פעמים מרחוק עד גשתו אליו, נכמרו רחמיו, וחשב כי הוא מודה בבכורתו ובגדולתו עליו כאשר פירשתי, והתנחם בזה, **כי הלבבות לה' המה לכל אשר יחפוץ יטה אותם.**

הנה כי כן, כי הלבבות לה' המה לכל אשר יחפוץ יטה אותם. הנה עומד לו האדם מול איזה פקיד קשוח בעל לב אבן ומתחנן על נפשו בנסיונו לרכך את לבו ולעורר את רחמנותו. לו חכם ישכיל זאת שלבו של הפקיד נמצא בידי הקב"ה, כי הוא זה שנותן רחמנות בלב האדם, שהרי אין לו לאדם מקור עצמי של רחמנות, ואפילו כשהוא מרחם על אחרים, אין זה שהקב"ה העניק לו כוח עצמי לרחם עליהם, אלא **הקב"ה מרחם עליהם והאדם נעשה רק צינור לאותה רחמנות, ממילא יבין שעליו להשתדל אצל הקב"ה לעורר את רחמנותו, כי אז ממילא ירחם עליו אותו פקיד.**

וכן אנו רואים ההיפך מזה אצל פרעה ושמות י, א) "כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו", כי אז היה זה לטובת בני ישראל שתכבד לב פרעה ולא ירחם עליהם "למען שתי אותותי אלה בקרבך". ללמדך שלפעמים לא טוב לו לאדם לראות את רחמנותו של הקב"ה, אם מפני שהקב"ה רוצה להעמידו בנסיון, אם משאר סיבות הידועות להקב"ה.

לכך הקב"ה מחליף את צינורות

הרחמנות

הנה לראובן היה ידיד נפש, יהודי

מוגבלת מפני שיש לו נגיעות אישיות, רחמנותו של הקב"ה אינה מוגבלת כלל. אך עכשיו הוסיף רבינו המחבר וגילה לנו יסוד עצום: הן אפילו מעט הרחמנות שיש להם לאנשים בשר ודם, לא משלהם הוא אלא משל הקב"ה, ואם כן מה לנו לפנות אל הצינור, שעה שאנו יכולים לפנות אל המקור.

זה דרכם בסל למו

והאמת שאפילו אותם האנשים מחוסרי הבטחון שמתהלכים שבורים ורצוצים מרוב צרות שמקיפות אותם, לו יביטו על עברם, יגלו שפגשו את הקב"ה אלפי פעמים עם רחמנות עצומה ונפלאה, אלא שהם בסכלותם, הלבישו את הרחמנות באחרים. כל פעם שקיבלו 'סטירה' (מחמת איזו עבירה שעשו) ולאחר מכן התעורר מישהו לעזור להם ולחלצם ממצוקתם, בטוחים היו שאותו אחד התעורר מעצמו לרחם עליהם, וכך היו מייחסים את הסטירה שקיבלו – להקב"ה, בעוד את העזרה שקיבלו – ייחסו לבני אדם. ואילו היו מבינים שגם העזרה שהשיטו להם בני האדם, מקורה ברחמנותו של הקב"ה, היו מרגישים איך הקב"ה נמצא אתם ומרחם עליהם גם בהיותם בגיא צלמות, ולא היו מגיעים לעולם לפקפק בחמלתו יתברך עליהם.

כל המרחם על הבריות

ובכן, מה יעשה האדם הרוצה שירחם עליו? התשובה היא שיעשה מה שחז"ל הציעו לו לעשות נוכח כל דבר שהוא צורך גופו או נפשו, וכלשונם (גדה ע, ב): "מה

מרחמים עליהם כל-כך? הלא כשיבואו אנשים מסכנים אצל הורים אלו לבקש כסף לפת לחם, כל עוד יבואו אליהם פעם אחת בשבוע, עוד יתנו להם איזו נתינה, אבל אם יבואו אליהם שלוש פעמים בשבוע, מסתבר שיתרגזו עליהם, והנה ילדים אלו רק עוברות עליהם שעות אחדות מאז חזרו מבית ספרם ואי-אפשר לתאר מה כבר עוללו בבית, ואעפ"כ ההורים מרחמים עליהם בלי סוף. אין זה אלא שהקב"ה נותן רחמנות בלב ההורים בעל כרחם מפני שהוא יודע שהילדים זקוקים לאותה רחמנות.

מה' יצא הדבר

ומכאן שלעורר רחמנות אצל השני אינו קשור כלל ליכולות מסוימות, אלא מה' נעשה הדבר. אני בעצמי התלוויתי פעם למשולח אחד בדרכו אצל גביר אחד וראיתי איך הוא מוציא 'טשעק', רושם עליו סכום גדול ונותן לו. לאחר מכן שמעתי אחרים שואלים את הגביר מדוע נתן לו סכום גדול כל-כך, הרי אף פעם אינו נותן סכומים כאלה. והגביר השיב: "איני יודע. היהודי נשא חן בעיני והחלטתי לתת לו סכום גדול". האפשר להסביר זאת?! ודאי שאי-אפשר! הקב"ה ריחם עליו והלביש את רחמנותו באותו גביר. כך הוא סדר הדברים. התבוננו סביבכם ותראו זאת בעצמכם.

זה מה שגילה לנו רבינו בעל חובת הלבבות בהוספה שלו בפרק זה: "היות שהקב"ה הוא מקור הרחמנות, אך טפשות היא לבטוח באדם". הנה עד להוספה זו של רבינו המחבר, רגילים היינו לחשוב שאין רחמן יותר גדול מהקב"ה, וכפי שנתבאר בפרק הקודם שבעוד רחמנותו של בשר ודם

סולו סולו המסילה

יכולים לראות בחוש שכל אלה שעסוקים כל ימיהם ליתן לבריאה, לבנות, לנטוע, לעזור לבני אדם, הם אנשים מלאי חיות. אין זה ענין של 'סיפוק' (satisfaction), אלא ענין של חיות אמיתית. ומדוע הוא כך? משום שכך הוא סדר הבריאה. הקב"ה עצמו הוא נותן, וביקש מבני האדם שיהיו נותנים, וכשהם נותנים, הם נמצאים על המסילה ומקבלים את חיותם בשלמות.

זהו מה שהקב"ה אומר לאדם: לך על המסילה, קיים את שליחותך בעולם ותן לאחרים ממה שחננתי אותך, וכיון שתעשה כן, אתן לך את חיותך בשלמות, ובכלל זה – את כל מה שאתה צריך בעבור חיותך.

וכך הוא ממש גם בענין הרחמנות. הקב"ה מכריז ואומר: הן רוצה אני שיהיו בעולמי אנשים שיתנדבו להיות שלוחים להעביר את רחמנותי לבני האדם, לכן כל מי שיתנדב לבו להיות נמנה על שלוחיי ולהעביר את רחמנותי לאחרים, אף אני ארחם עליו...

אל תפנה אל רהבים ושטי בזבים

האדם נוטה לחזור שוב ושוב על אותה טעות. הוא רוצה שירחמו עליו, ובכן מה הוא עושה? הוא מדבר על לבו של פלוני ועל לבו של אלמוני ומשתמש בכל מיני דרכים כדי לעורר את רחמנותם עליו. מה לעשות שהם אינם יכולים לרחם עליו, שהרי אין להם רחמנות משל עצמם. הם יכולים רק להיות צינורות לרחמנותו של הקב"ה, והנה כאן בעצם זה שהוא עומד ופונה לרהבים ושטי כזב ושוכח את הקב"ה, הוא סותם את

יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו! מה יעשה אדם ויתעשר? ירבה בסחורה ויבקש רחמים ממי שהעושר שלו!". יתפלל האדם להקב"ה שירחם עליו, ויחד עם כן יעשה את ההשתדלות הרצויה. ומהי ההשתדלות הרצויה בענין זה? אף זה הודיעו לנו חז"ל (שבת קנא, ב): "כל המרחם על הבריות, מרחמין עליו מן השמים".

עשה את שלך והקב"ה יספק לך את כל צרכיך

ואם נתבונן בזה, נראה שהצעה זו דומה להפליא להצעת חז"ל בענין העושר, כי הנה שם הצעת חז"ל הלא כך היא: "עשה את המוטל עליך, קיים את שליחותך בעולם, והקב"ה יתן לך את כל צרכיך".

אם יש לו לאדם, למשל, כשרון להדריך בחורים בדרך הישרה, הקב"ה מדבר אליו ואומר: עבוד עם הבחורים כפי כשרונך, ואל תרבה לחשב כמה אתה מרוויח בשעה, אלא בין אם נותנים לך חמישים דולר לשעה, בין אם נותנים לך שבעים דולר לשעה, ואפילו אין נותנים לך עכשיו כלום, עשה אתה את תפקידך (אם כי מותר לך לבקש תמורה, מכל מקום עיקר מעייניך שים במילוי תפקידך), וכיון שתעשה את תפקידך, אספק לך את כל צרכיך.

וכמו כן אם יש לו לאדם כשרון לבנות בתים כדי שיהיו לבני ישראל דירות למגורים, או אם יש לו כשרון לחרוש שדות כדי שיהיה לבני ישראל מה לאכול, תמיד מדבר אליו הקב"ה ואומר לו: מלא את תפקידך 'לעבדה ולשמרה', ואני אספק לך את כל צרכיך.

הוא רחום אף אתה רחום. עלינו להתעורר לקיים את כל מצוות הנתינה, צדקה, גמילות חסדים, ביקור חולים, וכיוצא באלה, ואפילו ליתן מזון ליונים. וכשנעשה כן, נגלה איך כל הקשיים שאנו טובעים בהם, נעלמים.

הן הסיבה שבני האדם טובעים היום בחובות ובקשיים מקשיים שונים, היא מפני שבכל עת עסוקים לקחת ולקבל, וזה גורם להם שלא לרחם על אחרים ולהתרחק מדרך העולם. ולכן צריך להתאמץ להשתנות, להתחיל ליתן במקום לקחת, ולפתע נגלה איך החיים נעשים מסודרים להפליא.

כי באלה הפצתי נאום ה'

ואין זה קשור לכסף דווקא, שהרי יכולים אנו לראות בני אדם שמסייעים לבניהם בממון, ועם כל זה שומעים אותם מתלוננים: מדוע הבנים זורקים לנו אבנים? הלא שילמנו עבורם את כל הוצאות הנישואין ומאז ועד היום אנו תומכים אותם כספית! מדוע?

פעמים הרבה התשובה היא שהקב"ה לא רצה שנזרוק כספים לאחרים כפי שזורקים עצמות לכלבים. הוא רצה שנרחם בלבנו על אחרים, לא כדי שנקרא 'בני תרבות', אלא כדי שנתדבק בו וניעשה מרכבה לשכינתו. ועכ"פ כמה שנתעורר אנו לרחם על אחרים ויחד עם כן נישא תפילה להקב"ה שירחם עלינו, כך נזכה באמת שיתגלו לנו רחמי יתברך.

יהודי בטל להקב"ה

הנה חז"ל אמרו (יבמות עט, א): "שלושה סימנים יש באומה זו: רחמים,

הצניעות ומקשה על רחמנותו של הקב"ה להתגלות אליו.

על כן לימדונו חז"ל לעשות ההיפך מזה. תחילה לכל יבקש ממי שהרחמנות שלו שירחם עליו, ואז ירחם הוא על הבריות, ובזה יסלול דרך לרחמנותו של הקב"ה להתגלות עליו.

נתינת אוכל ליונים

ראו נא מה שכתב בענין זה הרמ"א בהלכות יוה"כ (סי' תר"ח ס"א): וזורקין בני מעיהם (של התרנגולים שעושים בהם כפרות) על הגגות או בחצר, מקום שהעופות יכולין לקחת משם. ופירש שם הט"ז: והטעם הוא כי ראוי לרחם על הבריות שירחמו עליו מן השמים. ובספר 'רוח חיים'¹ כתב (שם): וכן נהגו במי שהוא חולה, ומבקש רחמים, שמשליכים מאכל לעופות על הגגות, כדי לרחם על הבריות. ובזה יזכה שירחמו עליו מן השמים כדברי חז"ל כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים.

קול קורא במדבר פנו דרך ה'

צריך לאמץ זאת כדרך חיים. בדרך כלל כשהאדם מחפש זכויות לעצמו, הוא מתחיל שוב לקחת ולקבל. חדל לך! הן צריך אתה כעת לעורר רחמי שמים, ואם כן קום ועשה השתדלות. רחם על הבריות וירחמו עליך מן השמים.

הלא זאת היתה התכנית של הקב"ה שבבילנו, שמבוקר ועד ערב נתדבק בו, מה

¹ להגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל, אב בית דין הגדול ו'חכם באשי' בעיר איזמיר שכתורכיה תלמיד זקנו הגאון בעל 'חקרי לב' זצ"ל. חיבר הרבה חיבורים בכל מקצועות התורה.

מה שנכון בעבורכם! אמצו את מהלך החיים הנכון, והוא לחפש בכל אשר אתם פונים איך תוכלו להועיל לאחרים. התפללו בעד חברכם, רחמו עליהם. אינני מבקש ממכם במפגיע שכל היום תפעלו בקום ועשה למען אחרים, אבל לכל הפחות שההרגשים שלכם יהיו למען אחרים ושתחשבו תמיד מחשבות איך להועיל להם ואפילו לאלה שאתם סבורים שאינם ראויים – מה הוא חנון אף אתה חנון. כך מעוררים רחמנות, זוהי ההשתדלות האמיתית, אשר מועילה בצירוף תפילה.

אבל אשמים אנהנו

ומי שיודע בעצמו שעד כה לא היה מתוקן בענין הרחמנות, יעשה חשבון הנפש. וכמו שאמרו אחי יוסף: "אבל אשמים אנהנו". כשראו שמענישים אותם מן השמים, התעוררו לעשות חשבון בעצמם – היתכן שלא הקשבנו לבכיותיו של יוסף אחינו? כך אנו צריכים לקיים בעצמנו "הרואה יסורים באים עליו, יפשפש במעשיו", וכה נאמר לעצמנו: "הלא מבקשים אנו מהקב"ה שירחם עלינו, שמא אנו בעצמנו לא רחמנו על אחרים כפי הצורך?".

לכך נזקקים הילדים לעזרת הוריהם

וכל זה מחזיר אותנו אל מה שדיברנו בשיעור ע"ז, בענין מה שהקב"ה סידר את הבריאה באופן שהילדים יצטרכו להיעזר על כל צעד ושעל בהוריהם ובאחרים. והנה שם נתבאר שעשה כן כדי שילמדו הילדים בטחון מהו ויוכלו לכשיגדלו לבטוח בו יתברך. אך כעת נתבאר שכל זה הוא מצד

ביישני, וגומלי חסדים". אלה הם הסימנים של בני אברהם יצחק ויעקב, עד כדי כך, שאם רואים באדם שחסר לו אחד מאלה, יש לחשוש לייחסו.

אכן אין זה רק מפני שהרחמנות היא רגש יהודי (אידישער געפיל), אלא הרבה יותר מזה. האיש היהודי הוא אדם שבטל להקב"ה, הוא דומה לכלי ריקן שמוכן ומזומן לקבל את האלוקות. הוא אינו דוחק את הקב"ה החוצה, אלא להיפך, מזמינו להכנס אליו פנימה. כל פעם שהוא מהרהר בתשובה, כל פעם שהוא נמנע מלעבור עבירה, כל פעם שהוא מרגיש עונה אמיתית, הוא מפנה עוד ועוד מקום להקב"ה.

כשאנו פוגשים יהודי אמיתי, פוגשים אנו את הקב"ה. ובכן, מובן מאליו מדוע בני אברהם יצחק ויעקב הם רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים, שהרי הקב"ה שורה בתוכם.

חביבין ישראל שנבראו בצלם

חז"ל אמרו (אבות פ"ג מ"ד) "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום", ועוד אמרו (אבות דר"ג) "חביבין ישראל שנבראו בצלם". הקב"ה מחבב אותם משום שברא אותם להיות כלי ראוי ומוכן (כלשון הראשונים במשנה שם) להשראת השכינה. אם רואים אנו בני אדם שעוסקים ללא לאות בשביל אחרים, ואף גם לאלה שהם כפויים טובה להם, עלינו להבין שהם חוזרים בתשובה בשעה שקוראים ק"ש שעל המיטה, או שאינם חוטאים כלל, כי על כן הם מכניסים את השכינה בתוכם וממילא הם נעשים רחמנים גדולים.

הקב"ה אומר לנו: תהיו נבונים! עשו

ואם בדרך כלל אנו נוטים לומר בשביל להסביר מציאות זאת, שהקב"ה אינו מנסה את האדם מכל צד, אלא כשהוא מכה מכאן, הוא מקרב משם, בבחינת שמאל דוחה וימין מקרבת, הרי שכעת ההסבר פשוט בהרבה, והוא כי לא יתכן בעולם על-פי סדר הבריאה שאנשים אלה לא יראו הצלחה בכל ענייניהם, שהרי הם מרחמים על הבריות באופן שאינו ניתן לתאר, כי אע"פ שהם יודעים שבנס פטור מן המצוות ושלעולם לא ישתנה מצבו לטובה, הם ממשיכים לטפל בו ולטפחו יומם ולילה במסירות מוחלטת, ואם כן בוודאי מרחמים עליהם מן השמים, וגם כשהם עושים טעויות בחינוך וכדו', שומרים עליהם מן השמים שלא יצא מהם שום דבר תקלה, כל זה מפני שהם צינורות לרחמיו של הקב"ה.

רק דוגמא אחת היא מיני רבות, אשר ככולן אנו רואים בחוש, איך שאותם בני אדם שמתנהגים ברחמנות, זוכים ומרחמים עליהם מן השמים. וזה מזכיר לנו מה דאיתא במסכת בבא בתרא (י', א): "זו שאלה שאל טורנוסורפוס הרשע את רבי עקיבא: אם א-להיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו: כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם". והלא הרבה מיני עניות יש, אשר כולם נועדו כדי שנוכל אנו לעורר את עצמנו לרחם על הבריות. יש ונצטרך לרחם על בנינו שאינו בקו הבריאות ולפנות אתו אל הרופא, יש ונצטרך לרחם על מי שתכונותיו קשות וזקוק לעזרה כדי להעמידו על רגליו, יש ונצטרך לרחם על נער צעיר שאינו מוצא מקום לעצמו וצריך לעודדו ולחזקו, יש ונצטרך לרחם על איש מר לב.

הילדים, ויש בזה חשבון גם מצד ההורים, כי רצון הקב"ה שההורים יתרגלו לרחם על אחרים, לכן בירך אותם בבנים הזקוקים לעזרתם בכל רגע ורגע, כדי שיוכרחו ליתן וליתן ולחזור וליתן, והיה מתוך כך לאנשים רחמנים.

בא זכר לעולם בא ככרו בידו

הנה חז"ל אמרו (נדה לא, ב): "בא זכר לעולם, בא ככרו בידו". והנה הפירוש המקובל הוא, שכוונת חז"ל להודיע בזה שאין לו לאדם לדאוג איך יפרנס את בניו, כי בעת ביאתם לעולם, הקב"ה מתחייב לספק להם את כל צרכיהם.

אולם אחד מהפירושים היקרים הוא על-פי האמור: ככל שבניו של אדם מרובים, כך הוא נעשה בהכרח רחמן יותר גדול, מפני שהוא צריך להתעסק בצרכי בניו המרובים ולעורר את רחמנותו עליהם בלי גבול, ונמצא שהוא מעורר על עצמו רחמי שמים יותר ויותר, ואם כן הוא בוודאי מקבל ככרו בידו.

כדי ליתן שכר למביאייהם

וכאן ראוי להקדיש דיבור קצר לאלה שהקב"ה נתן להם ילד חולה ומוגבל אשר טבעו דורש שיתמסרו לו יומם ולילה במשך שנים ארוכות, שיידעו נאמנה שזכו בזה למתנה גדולה מן השמים. ויכולים לראות כן בחוש, איך שפעמים הרבה, דווקא אותם הורים שהבינו שמדובר במתנה גדולה וטיפולו בילדם המיוחד בהתמסרות מוחלטת ומתוך הרגשת שליחות, זכו להצלחה גדולה בכל שאר העניינים, ובפרט בענין חינוך הילדים.

ההשתדלות האמיתית היא להיות מן הנותנים ולא מן המקבלים, כי כך רצה הקב"ה שנתדמה אליו ושנוציא מן הכוח אל הפועל את הצלם האלוקים שבנו, ואז יתן לנו כל צרכנו כמו שנאמר "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו".

הוא אשר אמרנו שבפרק זה רבינו המחבר מדריך אותנו איך לשנות את מחשבתנו בפועל, בעוד בפרק הקודם רק לימדנו את המושגים. ובצאתנו ראוי להדגיש שיכולים אנו להתפלל אל הקב"ה שיעורר את לבנו לרחם על אחרים באותה מידה שאנו יכולים להתפלל אליו שייטע בלבנו אמונה ובטחון, וכשיעזור הקב"ה ונתחיל לרחם על אחרים, נראה בחוש איך שמתקיים בנו "כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים".

ירחם על אחרים ויבקש רחמים ממי שהרחמנות שלו

סוף דבר, מי שמרחם על אחרים, יהיה איך שיהיה, חוץ ממה שהוא עצמו זוכה על ידי כן שירחמו עליו מן השמים, הוא מזכה יחד עם כן את כל העולם כולו, שהרי הוא מעורר רחמי שמים על העולם באופן כללי. ולענין מה שנוגע לענייננו הלא נתבאר כבר, ונזכיר שוב: אם רוצה האדם לעשות השתדלות כדי לעורר רחמים על עצמו, יפסיק לבכות לבני אדם מתוך נסיון לעורר את לבם לרחם עליו, כי השתדלות זו איננה ההשתדלות הרצויה, והרי היא כאותה השתדלות פסולה שבני אדם נוהגים לעשות ברצונם להרבות את הונם, והלא נתבאר כבר שההשתדלות הרצויה בענין הפרנסה, היא אך ורק ליישב את העולם. אף כאן

יום שני פרשת וישב – כ"א כסלו ה'תשפ"א

התקשרות לצדיקי אמת

לרגל יומא דהילולא קדישא של הרה"ק רבי יוחנן בהרה"ק רבי ישראל
מסמטאלין – קארלין זיע"א – נסתלק לגנוי מרומים ביום כ"א כסלו ה'תשט"ז

בגימטריא תלתין ושיטא הוו.

פירושו של דבר: העולם אינו יכול להתקיים בלי צדיקים, ולכן העמיד הקב"ה צדיקים בכל דור ודור ואפילו בדורנו דור עקבתא דמשיחא, הן כדי שיתקיים העולם, והן כדי שיגיע השפע לעולם, והן כדי שהצדיקים יורו לנו את הדרך אשר נלך בה. הלא כך אנו לומדים בפרשת וירא, שאילו היו נמצאים צדיקים בערי סדום, לא היו הערים מתהפכות, כי הצדיקים היו מגינים עליהן. והרי זה בא ללמדנו, שכך היא המציאות, ושמציאות זו לא תשתנה לעולם. הצדיקים הם אלה שמגינים על העולם, ובלעדיהם אין העולם יכול להתקיים.

צדיקים וירידת הדורות

אמנם כן, בלבול גדול יש בענין זה בדורנו בקרב המון העם, וכבר נוכל לשמוע אנשים השואלים: היש צדיקים בארץ? היש צדיקים אמיתיים שנוכל ליהנות מאורם? ובכן ראוי שנחדד ענין זה ולשפוך עליו אור בסייעתא דשמיא.

הנה ראינו שהקב"ה שתל במשך הדורות שני מיני צדיקים, צדיקים נסתרים שמקיימים את העולם בעצם קיומם, וצדיקים מפורסמים שעומדים בראש עם קודש ומורים דרך לרבים, ולפעמים יהיה

נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק
נעזב

ביום גדול זה מן הראוי לעסוק בענין הצדיקים שהקב"ה שתל בכל דור ודור, שהרי בוודאי עשה כן לתועלת בני הדור ואם כן ראוי שנדע מה היא אותה תועלת. במדרש רבה (פרשת וירא) איתא: "אין דור שאין בו כאברהם ואין דור שאין בו כיעקב ואין דור שאין בו כמשה ואין דור שאין בו כשמואל". פחד פחדים! הגם שאנו יודעים שיש ירידת הדורות, עם כל זה הודיעו לנו חז"ל שאין לך דור שאין בו צדיק כאברהם, צדיק כיעקב, צדיק כמשה, וצדיק כשמואל.

וכן הוא במדרש תנחומא (פרשת מקץ): נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. אמר רבי שמואל בר נחמן: פסוק זה שר העולם אמרו. נער הייתי מימות אדם, וגם זקנתי עד ימות המשיח, ולא ראיתי שעזב הקב"ה את העולם מן הצדיקים, אלא שבכל דור ודור מעמיד צדיקים.

העולם אין לו קיום בלי צדיקים

עוד שנינו במסכת סוכה (מה, ב): אמר אבוי: לא פחות עלמא מתלתין ושיטא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר (ישעיה ל, יח) אשרי כל חוכי לו - ל"ו

עזרתה לנו (תהלים מד, כו - כז), כי **כאשר תפול כל כך עד סוף שאין מקום עוד ליפול יותר, אז היא הגאולה של בעתה** (סנהדרין צח, א על הפסוק ישעיה ס כב), כמו שאמר הכתוב (עמוס ה, ב) נפלה ולא תוסיף, רוצה לומר: כאשר נפלה כל כך עד שלא תוסיף עוד ליפול, דהיינו נפילה לארץ שהיא סופה דכל דרגין, אז קום בתולת ישראל.

אמנם אנו רוצים שיהיה אחישנה, שלא תהיה הגאולה בעת שתפסק הנפילה, אלא בעודה נופלת יקימנה, והיינו את סוכת דוד הנופלת דייקא, בעודה נופלת, ולזה אומרים תיבת ה'נופלת' כי זהו עיקר הבקשה, דעל ההקמה בסתם אין שייך לבקש, דבדואי יבוא בלי בקשה, רק הבקשה על אחישנה.

הנה למדנו מכל זה שירידת הדורות היא כורח המציאות, ומפני שכן קבע הקב"ה בסדר הבריאה, וזהו הצלחתה של הבריאה, ולכן אין להתעצב על כך. משל למה הדבר דומה, למי שנכנס לפלטרין של מלך המורכב מקומות רבות זו על גב זו. והנה בעודו מטייל בקומה העליונה, הוא נתקל במדרגות המורידות למטה. מיד הוא שואל בתמיהה: מדוע בנו מדרגת אלה? והרי מכאן אפשר לראות הרים וגבעות, ימים ונהרות, ואם נרד למטה, לא נראה כלום! ובכן, מה נענה לו? הלא ודאי נאמר לו שמדרגות אלה משלימות את הבנין, כי על ידן יוכלו לרדת לקומות התחתונות אשר שם גנוזות אוצרות המלך, כמו גם לחזור ולעלות לקומה העליונה...

יפת בדורו כשמואל בדורו

עוד שנינו במסכת ראש השנה (כה, ב): שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך: ירובעל בדורו - כמשה בדורו, בן בדורו - כאהרן בדורו,

ואתו צדיק בתחילת ימיו צדיק נסתר, ולאחר זמן יתגלה לרבים. וכפי שהיו צדיקים נסתרים ומפורסמים בכל הדורות עד ימינו אנו, כך יש כאלה גם בדורנו אנו.

לפיכך אם עומד האדם כמבולבל בראותו איך האמת והשקר משמשים בימינו בעירוביביא כאשר אנשים רבים מפרסמים את עצמם אע"פ שאין להם שום קשר לצדקות, עליו להבין שכל זה באמת נגרם מחמת ירידת הדורות, ואעפ"כ אין בזה כדי לגרע ממה שגילו לנו חז"ל שגם בדורנו ישנם צדיקים אמיתיים, כי על שניהם העידו חז"ל, הן על ירידת הדורות והן על הצדיקים הקיימים בדורנו, ואין שום סתירה בין השנים.

הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת

נביא תחילה מה שידוע לנו על ענין ירידת הדורות. במסכת שבת (ק"ב, ב) שנינו: אמר רבי זירא אמר רבא בר זימונא: אם ראשונים בני מלאכים - אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים - אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים.

ובספר "ערבי נחל" ביאר על-פי זה הנוסח "הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת", וזה לשונו (בהר דרוש ב): הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת, פירושו לשון הווה שנופלת תמיד. ויש לדקדק דתיבת הנופלת מיותרת. אך ידוע מה שכתב רבינו חיים ויטאל ז"ל שמי שיידע שיעור המדריות וישער איך ירדת המדריות בכל יום ויום תרד פלאים, יוכל לידע מתי קץ הגאולה, כי כאשר שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטנגו, אז קומה

תוצאות הן, ואינן מגדירות את מהות הצדיק. מה שמגדיר את מהותו, הוא רק דביקותו בהקב"ה, וכלשון רש"י במסכת בבא קמא (נ), א) על מאמר הש"ס שם "וסביביו נשערה מאוד, מלמד, שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפילו כחוט השערה" - עם סביביו, צדיקים הדבקים בו.

מדרגות רבות בצדקת הצדיקים

והנה בקרב אותם הצדיקים הדבקים בהקב"ה, יש מהם שהקב"ה הסתירם מעיני ההמון, ויש מהם שהקב"ה פרסמם כדי שיוכלו המון העם להתדבק בהם וייחשב להם כאילו דבקים בהקב"ה. ולכן אע"פ שיש ירדת הדורות, עדיין קיימים בני אדם שדבקים בהקב"ה באמת, והם אלה צדיקי הדור. **אין זה קשה כל-כך להבין שישנם אנשים כאלה שמוסרים נפשם ורצונם בכל כוחם בשביל הקב"ה ועושים הכל אך ורק בעבור שם כבודו שיתברך ויתעלה.**

אמנם אנו מכירים את עצמנו ויודעים שבקושי אנו זוכרים את הקב"ה בשעת תפילה וקיום המצוות, אבל אם אנו רואים שאנו קטני הערך יכולים לזכור את הקב"ה במשך כמה דקות ביום, נוכל להעלות עכ"פ בדעתנו שישנם בני אדם שזוכרים את הקב"ה שלוש שעות ביום, ושיש שזוכרים אותו שבע שעות ביום, ושיש שזוכרים אותו בלי הפסק כלל. ואם נראה למשל אדם שמידותיו מתקונות ולעולם אינו בא לידי כעס, אף לא כשנוגעים לו בנקודת התורפה, נוכל להבין מזה שהוא דבוק בכל עת בהקב"ה, כי אלמלא כן, לא היה דבר זה יתכן בעולם.

עדיין לא מצאת את הצדיק שעושה

יפתח בדורו - כשמואל בדורו... ואומר (קהלת ז, י) אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה.

הא לנו שבאמת ישנה ירדת הדורות, דור דור ונסיגותיו, דור דור ונשמותיו, דור דור ומנהיגיו. ולמדנו עוד מדברי חז"ל אלו, שירידת הדורות פוקדת לא רק את המון העם, אלא גם את המנהיגים, ואכן מטעם זה, כל אימת שהיו הצדיקים מדברים על אבותיהם, היו מקפידים להדגיש שאינם מתקרבים אפילו לעקביים שלהם וכו'.

צדיקים הדבקים בו

וכעת נתקדם בפסיעה אחת: אותם צדיקים שהקב"ה שותל בכל דור ודור לפי מדרגת הדור, מהותם להתבטל לגמרי לרצון הקב"ה ולחשוב בכל רגע עליו ועל רצונו מהם, עד שיעיד עליהם יודע תעלומות שהם שמורים מכל חטא ועוון, ולכן הם נקראים 'צדיקים' הגם שהם אנשים קרוצים מחומר ומתהלכים בינינו כשאר בני אדם.

וראיה לדבר שלזה ייקרא צדיק, שהרי נצטוונו להתדבק בהקב"ה על-ידי שנתדבק בצדיקים, ואילו היה הצדיק נקרא מי שמחולל מופתים או מי שער בלילותיו, איך היתה ההתדבקות בהם מועילה לנו לבוא לידי דביקות בהקב"ה. אבל עכשיו שהצדיק הוא מי שדבוק במחשבתו בכל רגע בהקב"ה, מובן שפיר שכאשר אנו מתדבקים בו, אנו מתדבקים בהקב"ה.

אמנם כן, מי שדבוק בכל עת בהקב"ה ומקיים את רצונו, ממילא מתקיים בו "צדיק גוזר והקב"ה מקיים", ותפילותיו מתקבלות, וכיון שנשמתו נמצאת בגילוי גדול, ממילא אינו זקוק לישון הרבה. אבל כל אלה רק

שמונת צדיקים היא רק להאמין בדברים שאין להם הבנה או להתלות בזכות אבות.

אמרו צדיק כי טוב

הלא הדברים ידועים שכאשר יש לו לאדם הרהור תשובה וניגש מתוך הרהור תשובה זה לקיים מצוה ממצוות ה', הוא הולך ומאיר אז בכל העולמות ונחשב אז לצדיק. וכאותו מעשה שהיה אצל הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע שכאשר ביקשו ממנו לפעול בעולמות העליונים לסלק את המסור מן העולם, שאל כמתפלא: הלא אני רואה אותו מאיר בכל העולמות! הלכו ובדקו, ומצאו שבאותה שעה עלה בלבו של אותו מסור הרהור תשובה והדליק אז נר חנוכה.

ומסיבה זו יכולים אנו לראות שמי שפוגעים בו ואינו משיב לחורפיו דבר, תפילותיו מתקבלות באותה שעה באופן פלאי, ויש על זה אלפי סיפורים, כי מי שדבוק בהקב"ה גם כשקשה לו מאוד, הוא בבחינת צדיק, וממילא תפילותיו מתקבלות. וכי קשה להכיל בשכלנו שיש היום צדיקים? הביטו סביבכם וראו אותם בני עלייה שלכם בוער בכל עת לאביהם שבשמים, וגם כשבאים לידי נסיון, אינם נופלים, וגם בעת אכילתם, אינם שוקעים בתוך צלחתם, אלא הם נשארים קשורים במוחם ולבם אל הקב"ה.

כל תופש כינור ועוגב

משל למה הדבר דומה, למי שסיפור לו שיש אחד שמנגן על כינור, הוא מחכה עור של בהמה על מיתרי ברזל ויוצא מביניהם קול ערב ונעים. אם מעורר לא ראה דבר כזה בעיניו, לא יוכל להאמין – היתכן

אותות ומופתים? לאן אתה רץ? תחילה לכל התדבק באנשים אלה אשר דבקים בכל עת בהקב"ה, ואנשים כאלה מתהלכים בינינו. מה שאמרו שיש ירידת הדורות, הוא רק לענין חוזק המוחות, אשר החלשותם נראית לעין, שהרי בדורות הקודמים היו רבים שכל ד' חלקי השו"ע היו שגורים על לשונם ואיך נשווה את דורנו אליהם. אבל לענין הדביקות בהקב"ה, לא נשתנה מאומה, אלא כאז כן היום, ואף היום ישנם אנשים שמקיימים בעצמם שויתי ה' לנגדי תמיד ושום דבר אחר אינו מעניין אותם, ובהם צריך להתדבק.

אם כי פשוט הדבר שביניהם עצמם יש כמה מדרגות, הלא כך היה בכל הדורות בקרב הצדיקים, והסיבה פשוטה, שהרי בדביקות בה' שהיא מהותו של הצדיק יש כמה מדרגות, יש מי שזוכר כל היום את הקב"ה, אך כשבא עליו נסיון קשה, הוא נופל מעט, ויש מי שגם בעת נסיון אינו נופל. אך הצד השווה שבהם שהם זוכרים את הקב"ה בכל עת ואינם דומים כלל להמון העם שצריך להזכיר להם בערב יוה"כ שיש מנהיג לבירה.

לסיכום: למדנו שהמציאות שיש ירידת הדורות, אינה גורמת כלל שלא יהיו צדיקים בדורות האחרונים, כי גם בדורות אלו אין האדם מושלל מלהיות דבוק בהקב"ה בכל עת. ועוד למדנו שבקרב הדבקים בהקב"ה, יש נסתרים ויש מפורסמים, יש שנמצאים במדרגה גבוהה מאוד, ויש שנמצאים במדרגה יותר נמוכה. אך עכ"פ אלה הם צדיקי הדור, והם אלה שמחזיקים את העולם בדבקותם.

נחוץ מאוד לדעת כל זאת, כי אנשים מתהלכים מבולבלים מפני שסבורים

ורבי הם רוצים כמו של פעם". אכן כל זה נובע מההסתכלות העקומה שיש להם לבני אדם על מהות הצדיק. היות שהם סבורים שמהות הצדיק היא לחולל אותו ומופתים, לכן הם מרגישים החמצה בלב: הן יש לנו דירה נאה, מכוננית יקרה, משפחה טובה, מן הראוי שיהיה לנו גם רבי כמו ה'חזזה' מלובלין והאפטער רב...

עכ"פ זהו היסוד הראשון והפשוט, שבוודאי קיימים צדיקים רבים גם בדורנו אנו, והלא הם קיימים בכל מיני המדרגות ובכל מיני האופנים. ועוד זאת נתבאר, שבני הדור צריכים לחפש צדיקים כאלה, עכ"פ בתחילת דרכם, כדי להתדבק בהם, וממילא נתבאר שירידת הדורות אין לה שום השפעה על ענין ההתדבקות בצדיקים, כי אדרבא, **הקב"ה שתל בכל דור ודור את הצדיקים הדבקים בו לפי מצבו וענינו של אותו דור, ובני הדור יוכלו להתדבק בהם כפי שבני הדורות הקודמים התדבקו בצדיקי דורם, ויחשב להם כאילו נתדבקו בו יתברך.**

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם

וכעת נעבור בס"ד אל הנדבך השני: מאז זרח אורו של הבעש"ט הק', השתנה העולם מסדר ירידת הדורות אצל הצדיקים, וכפי שהעידו על כך צדיקים רבים מפורסמים ובעלי רוח הקודש, וכפי שהדבר היה נראה בחוש, שהיו אלו צדיקים שלא רק היו דבקים בה' בכל רגע ורגע, אלא השכינה היתה שרויה עליהם בגלוי ורוח הקודש הופיעה תמיד בארמונם. כך היה רצונו יתברך, שבדורות האחרונים לפני ביאת המשיח יהיו צדיקים שיתגלו בהם מדרגות גבוהות יותר משנתגלה בדורות הקודמים.

שעל-ידי חיכוך של עור בהמה יישמע קול ערב? ! אבל אם יראה פעם אחת בעיניו איך איש אחד מנגן בכינור, אע"פ שיהיה הקול הבוקע מן הכינור צרוד מאוד, יוכל להבין שאם ילמד האיש כמה שנים לנגן בכלי זה, יהיה הקול היוצא ממנו יותר צלול. וכשיראה אחר-כך מישהו שבאמת למד כמה שנים לנגן הכינור וישמע את קולו הערב של הכינור, יוכל להבין מזה שאם ילמד האיש לנגן על הכינור שלושים שנה, יהיה הקול הבוקע ממנו ערב כל-כך, עד שהלב יימס בשמוע אותו.

כך הוא הדבר כאן, אם רואה האדם בעיניו צדיקים שנמצאים במדרגה א' או ב' בדבקותם בה' כשהם מתהלכים בין המון העם, היקשה לו להאמין שיש צדיקים שנמצאים במדרגה י'?! אולי הוא עדיין לא מצא אותם, ואולי הם נמצאים בכלל במקום אחר, ואולי הם מסתירים את עצמם, אבל קל יהיה לו להאמין שהם קיימים בעולם, כי אלמלא הם לא היה העולם מתקיים.

ואכן מהאי טעמא לימדנונו חז"ל שבעולם האמת יהיו עליונים למטה ותחתונים למעלה, כי הצדיקים המקיימים את העולם אינם קשורים כלל למידת פרסומם וכו', אלא למידת דבקותם בה', וכבר נוכל למצוא אנשים היושבים מאחורי התנור שהם יראי שמים אמיתיים ודבוקים בה' כל ימיהם, וכל לב יודע שהם אלה שעליהם העולם עומד.

החסידים רוצים רבי כמו של פעם

הנה בעל ההילולא הרה"ק מסטאלין זיע"א אמא פעם בייסרו את חסידיו: "חסידים הם רוצים להיות כמו של היום,

כך אמר גם הגה"ק ה'חידושי הרי"ם'
זיע"א שכל שהדורות מתקרבים לביאת
המשיח, הקב"ה מוריד להם נשמות יותר
גבוהות, כי ככל שחולי האדם קשה יותר, כך
הוא זקוק לרופא גדול יותר.

ונמצא שגם לזה אין שום סתירה עם
ענין ירידת הדורות, כי אדרבא, דווקא מחמת
שירדו הדורות מאה מעלות אחורנית ואבדה
מהם תקוה, התחיל הקב"ה להוריד לעולם
נשמות גבוהות מאוד כדי שיתדבקו בהם בני
הדורות וייחשב להם כאילו קיימו את
המוטל עליהם. ואכן הדברים גלויים וידועים
שהאותות והמופתים שנעשו על ידי
הבעש"ט הק' ותלמידיו לא נמצאו כמותם
אלא בתקופת התנאים והאמוראים, ולא היו
אלו כלל לפי ערך ירידת הדורות.

משל למלך שהשליך את אוצרותיו לחויץ

הנה בספר "עבודת יום הכיפורים"²
כתב בזה הלשון: דעו לכם שמה שאמרו ז"ל
אם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים
והלוואי כחמורו של רבי פנחס בן יאיר, זה
היה עד ימות של בוצינא קדישא בעש"ט
שהאיר ה' אורו ממזרח, אבל משם והלאה
נתקיים בנו מאמר חז"ל במסכת שבת (קד,
א) "אתו דרדקי האינדא לבי מדרשא ואמרו
מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר
כוותייהו".

וממשיך שם: וכן מוכח המשל של
בעש"ט ז"ל מבת מלך שחלתה וכו', וסוף

וכך מובא בספרים הרבה שהדבר כבר
מרומז בספר התורה, שבעקבתא דמשיחא
יהיו צדיקים כאלה. הנה בספר "אור לשמים"
להרה"ק רבי מאיר מאפטא זיע"א (פרשת כי
תשא) הביא בשם ה'חווה' מלובלין זיע"א,
שפירש הפסוק "וישא יעקב רגליו וילך
ארצה בני קדם" באופן זה: יעקב אבינו
הסתכל על הדורות האחרונים וראה כי היו
קטני השגה. המשיך להם נשמות גדולות כדי
שיהיו להם לסיוע בעבודת הבורא. זהו
"וישא יעקב רגליו" – יעקב אבינו ביקש
לשאת ולהגביה את רגליו היינו דור עקבתא
דמשיחא שהוא בחינת רגליים. "וילך ארצה"
– הולך לדרי הארץ. "בני קדם" – נשמות
גבוהות שנקראו בני קדם.

נשמות גדולות מנשמות הדורות הראשונים

וכעין זה איתא בספר הקדוש "אגרא
דכלה" להרה"ק בעל "בני יששכר" זיע"א
(פרשת עקב): להיות ידוע שגם בדורות
הקטנים הללו שולח השי"ת לפנינו למחיה
איזה נשמות להיות לראש לדורות, והנשמות
הללו הן נשמות גדולות מדורות הראשונים,
ישלחם אלוקים לפנינו לשום לנו שארית
בארץ, להודיענו הדרך אשר נלך בה.
והנשמה הגדולה הזאת צריכה להתאחד את
הנשמות הקטנים, להיותם בשלום ובאחווה,
ומה שיחסר זה ישלים זה, ויוחשב לפני
הקב"ה כאילו כל אחד קיים המוטל עליו
בשיעור קומתו.

² פירוש על ספר הקדוש 'ברית מנוחה' לרבינו אברהם מרמון הספרדי זי"ע. חיברו הגה"ק רבי שלום תאומים
זי"ע, בן אחיו של הגאון פרי מגדים זצ"ל ותלמידם של האחים הקדושים הידגל מחנה אפרים ורבי ברוך
ממעזיבכו זיע"א.

באמרו בלשונו: "מיר זעהען גארנישט [איננו רואים שום חולין]". באחד המקרים, כעס הרופא למשמע תשובת הרה"ק. "בוודאי אינו רואה כלום" – אמר הרופא – "הוא נמצא באמריקה ואיך יוכל לראות?". הוא צוה לצלם שוב את מקום החולי, ולאחר שחזרו וצילמו, נכח לראות בעיניו שבאמת אין שם כלום, ויהי הדבר לפלא.

וכפי שאצלו היו רואים רוח הקודש גלויה על כל צעד ושעל, כך היו רואים כזאת אצל צדיקים אחרים אשר רבים מאתנו עדיין זוכרים אותם, הלא הם: הרה"ק רבי שלמק'ה מזוועעהיל, הרה"ק רבי אהרן מבעלז, הרה"ק מביאלא, הרה"ק מריבניץ זיע"א. יושבים היו המה ומספרים את מה שרואים בשמים, ממש כפי שהיה אצל הבעש"ט הק' ותלמידיו. הדבר מפליא מאוד, אך כאמור, הקב"ה עשה כן, כדי שאנו נוכל להתלות באותם נשמות גבוהות ולהתעלות על ידם עד שמי רום.

שתילת הצדיקים על-פי השבון

מדוקדק

אכן עברו שנים אחדות, והנה נעשה הדבר יותר בהסתר. וחשוב להדגיש שכאשר אומרים שהדבר נעשה יותר בהסתר, אין הכוונה שאי-אפשר לראות מאומה, בוודאי אפשר לראות פה ושם, אך הדבר יותר מכוסה ואינו נגלה כל-כך כבעבר. ובכן נחזיק מאוד להבין, שמלכו של עולם ששתל את הצדיקים בכל דור ודור עד ביאת המשיח, ידע בדיוק רב לאלו מיני צדיקים יצטרכו בני הדורות, וצדיקים כאלה הוריד להם.

הנה ישנם בני אדם שהצדיקים התחלפו בחייהם, הצדיקים הראשונים עלו

דברי המשל הוא על דור שלנו, שאמר שפתח המלך כל האוצרות והשליכן לחוץ, ואמר שכל מי שרוצה לکنוס וליקח יבוא ויקח באין שיעור וגבול, ובלבד לרפאות בתו של מלך מלכו של עולם. לא כמו שנהג המלך בימים הקדמונים כשלא הכביד עדיין חולייה, שלא כל הרופאים נכנסו, אלא המפורסמים, וגם להם היה מתנתם בשיעור וקצבה וגבול, אשר עליהם נאמר לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. מה שאין כן בדורות האחרונים שאנחנו בהם, שכל הרוצה ליטול יבוא ויטול באין גבול ותכלית, ועל הדורות הללו נאמר כי קרוב הדבר מאוד בפין ובלבבך לעשותו.

הנה כי כן, כמה אנו צריכים להודות להשי"ת על שנותן לנו צדיקים כאלה שמעניקים חמה בקומתם, אשר מורים לנו דרך איך להתפלל, איך ללמוד ואיך לקיים המצוות, ולגלות לנו הטעויות שאנו עלולים להמשך אחריהן, וכן להראות לנו בעין בעצם הרוח הקודש האופפת אותם שיש מנהיג לבירה, ובכך לחזק את האמונה בלבנו – ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

רוח הקודש מופיעה בארמונו של

צדיק

הן חיים פה עמנו היום חסידים ואנשי מעשה שזכו להסתופף בצלו של בעל ההילולא הרה"ק מסטאלין זיע"א, וכולם מעידים פה אחד על הרוח הקודש הגלויה שאפפה אותו בכל עת ממש. כה הם מעידים שכמה וכמה פעמים אירע שבאו אליו לשאול בענין ניתוח שהורו הרופאים לעשות כדי להציל את חיי החולה, והוא אשר ישב בקצה האחר של העולם, הורה שלא לנתח,

הובא לעיל מדברי קדוש ה' ה'חזוה' מלובלין זיע"א, שיעקב אבינו המשיך לעולם נשמות גבוהות עד ביאת המשיח. אכן הדברים מבוארים בהכרח, שגם היום ישנם צדיקים גדולים עד מאוד שאינם יורדים בדבקתם מצדיקי הדור הקודם, אלא שהנהגתם היא מוסתרת יותר (אם כי אפשר למצוא גם בהם רוח הקודש גלויה). בכלל יש לזכור, שבכל הדורות היו צדיקים שהקפידו להסתיר את עצמם כדי שלא יהיו עליהם קטרוגים, כך שאין בזה כל חידוש.

עבודת האדם להתקשר בצדיקי הדור

אמור מעתה: בנוגע לשאלה מדוע עשה ה' כך שהצדיקים שבדורנו יהיו מוסתרים יותר, אין לנו תשובה ברורה, אך אין דבר זה נוגע כלל לעבודתנו. מה שנוגע לנו בעבודתנו הוא, להתקשר אל צדיקי הדור בעת תפילתנו ולימודינו ובעת קיום שאר מצוות התורה (אע"פ שאין אנו יודעים מי הם הצדיקים), ומי שמתכוון לכך באמת, מתוך הבנה עמוקה שאינו יכול לבד ושהוא זקוק לסיועם של הצדיקים, תפילתו ולימודו ומצוותיו נעשים במדרגה גבוהה בהרבה. וכן איתא מהבעש"ט הק' שאם האדם מרגיש התעוררות באמצע התפילה, הרי זה מפני שהצדיק האיר אז את נשמתו.

שכחנו את היסודות הפשוטים המוטלים עלינו, והתחלנו להשקיע את כוחותינו בבדיקת ציציותיהם של הצדיקים, לראות אם צדיקי אמת הם אם לאו. עצרו לרגע והבינו שהיות שהודיעו לנו חז"ל שהקב"ה שתל צדיקים בכל דור ודור, מוכרח הדבר שקיימים צדיקים אמיתיים גם בדורנו אנו, וכיון שאנו מצוים להידבק בהם, אנו

למקום מנוחתם בגן עדן העליון, ובאו צדיקים אחרים תחתיהם, והרי הם עומדים מחמת כן כמבולבלים מפני שהם מצפים לראות בהם את מה שראו אצל הראשונים ואינם מצליחים, מפני שהצדיקים שבאו תחת הראשונים, מוסתרים יותר לעומת הראשונים.

יידעו המה שהקב"ה עושה כן במחשבה מדוקדקת, בדורות מסוימים הוריד הקב"ה נשמות שרוח הקודש מופיעה אצלם בגילוי רב, ובדורות אחרים הוא מוריד נשמות שהיא יותר בסתר אצלם, והכל הוא כפי חכמתו יתברך לפי צורך בני הדורות.

כבוד ה' הסתר דבר

יתבוננו היטב בדבר זה, ובכן יבינו תחילה לכל שאף אם נניח שצדיקי דורנו אינם דומים לצדיקי הדור הקודם, אין להבהל מזה, כי הגם שהקב"ה עשה חסד מחודש עם העולם במשך התקופה שלפנינו, מאז זרח אורו של הבעש"ט ועד הדור הקודם, בהורידו לעולם נשמות גבוהות אשר רוח הקודש נשפכה אצלם בגלוי, אין זה מכריח שירצה להמשיך לעשות לנו גם עתה חסד מחודש זה. והרי כבר נתבאר בתחילת דברינו שאמונת צדיקים אינה שייכת כלל לזה, ומעולם לא שמענו שנצטרך להתדבק דווקא במי שיש לו מפעל של מופתים, ואפשר שירצה הקב"ה להחזיר את העולם לכפי שהיה קודם ביאת הבעש"ט אשר גם אז צריכים היו להתדבק בצדיקים הדבקים בו יתברך.

ולאחר שתנוח דעתם על-ידי הבנת היסוד הנ"ל, יוכלו להתבונן עוד ולהבין שלפי האמת בוודאי אין הדבר כן, שהרי כבר

וכו', לא יקרה הדבר מאליו, כי הסטרא אחרא יעשה ככל אשר לא ידו למנוע זאת ממנו. ואע"פ שנולד בחצר מסוימת, אין זה מכריח כלל שבגלל כן יהיה מקושר לאותו צדיק, אלא עבודת המוח והלב היא, וצריך לזה סייעתא דשמיא, וכשהאדם באמת זוכה להתקשר לצדיקי אמת, הוא מקבל מזה תועלת עצומה בזה העולם, ויקבל מזה תועלת עצומה בעולם העליון.

אם ראית נגב ותירץ עמו

בני אדם אינם מתפללים על כך מפני שאינם מרגישים שהדבר חסר להם. יש לנו את הקב"ה – הם אומרים – ודי לנו. אם בכל אופן תהיה לי איזו התערורות, הלא אוכל לנסוע למירון או ללזיענסק והכל יבוא על מקומו בשלום. ומאחר שמדי פעם עיניו נתקלות במה שכתוב בספרים שהאדם צריך להתקשר לצדיק שנמצא בין החיים, הוא מצדיק עצמו באמרו – "אין צדיקים בדורנו", או בתירוצים אחרים.

הנה זה מזכיר אותם בני אדם שבהגיע לענייני כספים נוקטים בצעדים שאינם ראויים על-פי תורה בהסתמכם על היתרים רעועים, וכל-כך למה? מפני שהרגישו שהם נחנקים. מה לעשות, הלא אין אנו מכסים את החודש, אם כן הדבר מותר, שהרי כולם עושים אותו. כך פועל מוחו של האדם, כל דבר רוחני שאינו תואם את מצבו, ויחד עם כן רואה רבים שמזניחים אותו, מתפתה אף הוא להזניחו. וכבר יכולים לשמוע כן זה בני האדם האומרים: לא, זה אינו לשון הרע... אל תשתגע...

עם הרגשה זו שמפעפת בלבו של אדם שכביכול אין לו מה לעשות בנידון, הוא

מחויבים להתבטל לעבודתם, ולכן אע"פ שאין אתם יודעים עדיין מי הם הצדיקים, תוכלו להתקשר אליהם במוח ובלב ואף גם על-די אמירה בפה, כך שהמצוות שאנו עושים יתאחדו עם מצוותיהם ויפרחו למעלה.

וכמו שיסד כן הרה"ק בעל "בני יששכר" זיע"א בנוסח ה"לשם יחוד" שקודם הדלקת נרות חנוכה: "והנני עושה על דעתם ועל כוונתם, ועל דעת כל הצדיקים והחסידים שבדורותינו, ופי כפיהם ועשייתם כעשייתם".

זהו היסוד הפשוט שנשכח מן הלב, והרי הוא קשור ללא ספק ליסודות החסידות האחרים. כי כאשר האדם מבין בערכה של מצוה, הוא מכין עצמו היטב קודם לעשייתה, וטובל במקוה ומהרהר בתשובה, ואחרי כל זאת יודע הוא שהוא זקוק לסיועם של הצדיקים כדי שהמצוה אכן תהיה כתיקונה.

תפילה להתקשרות לצדיקים

זהו המוטל עלינו מצד עבודתינו בענין ההתקשרות לצדיקי הדור. ויש להוסיף בזה. הרה"ח רבי פנחס רוזנבוים זצ"ל שאל פעם את פי הרה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל איך זכה להתקרב לצדיקים רבים כל-כך ולהתחמם לאורם (זאת מלבד היותו בן בית אצל רבי שלומק'ה). ענה לו אותו צדיק וחסיד: מעודי התפללתי להקב"ה שיעזור לי שאוכל להתקרב אל הצדיקים ולהיות קשור אליהם.

מעשה זה בא להשמיענו, שאם לא יתפלל האדם שיזכה להתקשר לצדיקי אמת כפי שהוא מתפלל לבנים הגונים ולפרנסה

רק כשמתדבקים באדם כזה נחשבים כמתדבקים בהקב"ה. ונתבאר שיש בקרב צדיקים אלו מדרגות רבות, ושיש ביניהם נסתרים ומפורסמים, אך זוהי מהותו של צדיק.

עוד זאת נתבאר שהגם שיש ירידת הדורות, היינו רק לענין המוחות והכוחות, אבל לענין הדביקות בהקב"ה, הוא שייך גם בדורנו אנו ממש כפי שהיה בדורות הראשונים, כי מי שדבוק בהקב"ה, אע"פ שיש לו מוח חלש ביותר, צדיק הוא.

וכן נתבאר שמה שראינו שהיתה תקופה בת כמה מאות שנים שבה היו צדיקים מפורסמים בעלי רוח הקודש, הרי זה מפני שהקב"ה ראה שהוא צורך גדול לאותם דורות. והאמת שכפי שהיה צורך אותם דורות, כך הוא צורך זה הדור האחרון, כי אף אנו עדיין יונקים מהדורות שלפנינו ומצדיקיהם, ומתחזקים על ידם באמונה ובטחון.

ונתבאר עוד, שמה שאנו רואים שבדורנו מדרגת הצדיקים מוסתרת מעט לעומת מדרגת הצדיקים שהיו בדורות שלפנינו, הוא מפני שהקב"ה יודע שכך הוא טוב בשביל עבודתנו, כדי שנצטרך להתייגע בענין ההתקשרות לצדיקים. אך נתבאר שיש שני דברים שביכלתנו לעשות בענין זה, האחד הוא לעשות את כל מעשינו ככוונה להתקשר אל הצדיקים, והשני הוא להתפלל שיזכה להתקשר לצדיקי אמת, ואז יתקרב אל יראי ה', ובוודאי יזכנו הקב"ה למצוא את צדיק אמת כפי שורש נפשו, כי העושה את המוטל עליו, אין הקב"ה נוטשו, אלא מוליכו למחוז חפצו.

הולך ודוחק את האמת ומסתפק במה שיש לו, בתורה ותפילה וכו'. סבור הוא שיכול להיות יהודי כשר בכל אלה, והאמת היא שדבר זה לא יתכן בעולם, שהרי התורה ציוותה לנו "ולדבקה בו" שנתדבק בצדיקים. והרי הדברים ידועים ומפורסמים, כמה נחוצה לו לאדם ההתקשרות לצדיקים, הן בשביל הענוה שלו והן בשביל שלימות התורה והמצוות שלו...

ובכן, על האדם להתפלל ולחזור ולהתפלל שיזכה להתקשר לצדיקי אמת, ומתוך תפילה זו, ילך ויתאבק בעפר רגליהם של אותם בני עלייה שיראת ה' חופפת עליהם כל היום, ולאט לאט יוכל להתקדם הלאה ולמצוא צדיק כלבבו על-פי שורש נשמתו. לפעמים חושב האדם שאין ראוי לו להשקיע בהתקשרות לצדיקים, עד שלא יגלו לו בחלומו מיהו צדיק אמיתי. אך לא זוהי הדרך. צא אל הדרך והתקדם לאט לאט עד שתמצא את אשר אהבה נפשך. התדבק באותם חסידים ואנשי מעשה שעברו תלאות בחייהם והחזיקו את עצמם בשרשראות של ברזל. התחמם לאור אמונתם ויראת ה' שעוטפת אותם.

היוצא לנו מדברנו

סיכום הדברים: זה שהקב"ה שותל צדיקים בכל דור הוא דבר פשוט, וכפי שראינו מדברי המדרשים, שאין לך דור שאין בו כאברהם, כמשה, כשמואל. ומהו מהותו של צדיק? מהותו של צדיק היא מי שדבוק בהקב"ה, כפי שהובא מלשון רש"י במסכת בבא קמא, וכפי שהגיון אומר כי

יום שלישי פרשת וישב – כ"ב כסלו ה'תשפ"א

להאיר בתוך החושך על-ידי ההודאה על הניסים

טעם מצות שביתה ביו"ט

בספר החינוך (מצוה רצ"ז) כתב בענין מצות שביתה ביום טוב, אשר לכאורה אין טעמה כטעם השביתה בשבת, כי בשבת דווקא שבת אלוקים מכל מלאכתו אשר עשה, מה שאין כן ביו"ט, וכתב בזה הלשון: משרשי המצוה, כדי שנחשוב בענין המועד **בנס שנעשה לנו בו, ונהלל ונפאר במחשבתנו מה שצונו ברוך הוא עליו ועשה לנו נסים בזמן ההוא, ואם יהיה האדם טרוד במלאכתו לא יהיה לו פנאי לחשוב בשום דבר.**

וכן הוא כותב במקום אחר (מצוה רח"ץ): משרשי המצוה, כדי שיזכרו ישראל הנסים הגדולים שעשה השם להם ולאבותיהם, וידברו בס ויודיעום לבניהם ולבני בניהם, כי מתוך השביתה מעסקי העולם יהיו פנויים לעסוק בזה, שאילו היו מותרין במלאכה ואפילו במלאכה קלה, היה כל אחד ואחד פונה לעסקו, וכבוד הרגל יישכח מפי עוללים גם מפי הגדולים.

הנה מתבאר מדברי החינוך, אשר דרכו לעולם להביא את טעמי המצוות הפשוטים, שעיקר תכלית הימים טובים הוא להתבונן בניסים שהקב"ה עושה עמנו ולהתעורר מתוך כך ליתן הודאה ושבח להש"ת. ונמצא לפי זה שיתכן לו לאדם שיפסיד את המטרה דווקא מחמת עסוקו בפרטי דיני החג, ולמשל בפסח, יתכן שיהיה

האדם עסוק בפרטי השיעורים כל-כך עד שישכח להתבונן בניסים. וצריך מאוד להזהר שלא להגיע לידי כך.

המופת הנפלא מורה שיש לעולם א-לוה

ובענין חשיבות ההתבוננות בניסים, הלא ידועים דברי הרמב"ן (פרשת בא), שכאשר האדם רואה שהקב"ה משדר מערכות הטבע לטובת בני ישראל, לומד הוא מכך שהקב"ה משגיח על כל אחד ואחד בהשגחה פרטית ומטיב עמו על כל צעד ושעל, וממילא מתחזקת בו אמונתו.

וזה לשון הרמב"ן שם: ועתה אומר לך כלל בטעם מצוות רבות. הנה מעת היות עבודת גוללים בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה... וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם א-לוה מחדשו, וידוע ומשגיח ויכול...

וממשיך שם: ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאוד בענין הזה, כמו שחייב כרת באכילת חמץ, ובעזיבת הפסח, והצריך

אלוקיך", והיות שידע הקב"ה שבהיותנו בזה העולם יהיה קשה לנו מאוד לזכור זאת, כי הטבע יעלים מאתנו את האמת, לכן נתן לנו ימים טובים כדי שנעצור בהם ונתבונן בניסים שהקב"ה עושה עמנו ומתוך כך נזכור שהוא מנהיג את העולם ומשגיח על כל אחד ואחד בהשגחה פרטית. וכלשון הפסוק "טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון, להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות", כשהאדם מספר על חסדי ה' בבוקר, דהיינו כשהימים מאירים לו, הרי זה מועיל לכשיחשיך לו שתהיה האמונה חזקה בלבו. ואם כן אם לא ינצל האדם זמנים אלו שמאירים בהם אורות המועדים להגיד בבוקר חסדך, לא יהיה לאחר מכן חזק באמונה וממילא יחסר לו בקיום המצוה הראשונה "אנכי ה' אלוקיך".

מחויבים אנו אם כן להתבונן בימים טובים, הן בניסים שהקב"ה עושה עמנו בדורות העבר והן בניסים שהוא עושה עמנו בדרורנו, הן בניסים שהוא עושה עמנו בגשמיות והן בניסים שהוא עושה עמנו ברוחניות. וכי דבר פשוט הוא מה שאנו מצליחים ברוחניות? הלא נסיונות קשים מנשוא נערמים עלינו! אכן היות שאנו בוטחים בה' אלוקי ישראל כפי שבטחו בו החשמונאים, הקב"ה עושה עמנו נס ושומר בשבילנו פך שמן טהור, ומעלה אותנו על כנפי ההצלחה ברוחניות.

שעת רחמים ועת רצון

והנה עוד ידוע יסודו של ה"קדושת לוי", שבהגיע כל יו"ט ויו"ט, מסוגל הזמן להיעשות בו אותו נס שנעשה בו בשעתו. ושני טעמים לדבר: הטעם הראשון, כי היות

שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושזכיר זה בפנינו בבוקר ובערב... ושנעשה סוכה בכל שנה, וכן כל כיוצא בהן מצוות רבות זכר לייציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדרורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים. כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה, כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פינות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאוד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות

אמור מעתה: אם תכלית הימים טובים היא להתבונן בניסים שעשה עמנו הקב"ה, ותכלית ההתבוננות בניסים היא לחזק את האמונה בלבנו באופן כללי, נמצא שכאשר אנו מתכווננים לימים טובים על-ידי לימוד בספרי החסידות וכדו', אין אנו עושים זאת כדי לעורר את ההרגשים שלנו בלבד או כדי להכנס אל תוך המצב, אלא אנו עושים זאת כדי להיות יהודים יראים ושלמים, כי אלמלא יעבוד האדם את עבודת הימים טובים כדבעי, ואלמלא יתבונן בניסים שהקב"ה עושה עמנו, לא יוכל להיות יהודי ירא ושלם. והחשובון פשוט, שהרי יהודי ירא ושלם הוא מי שזוכר בכל עת שיש מנהיג לבירה והוא מאמין בו שהוא עושה ועושה ויעשה לכל המעשים, אשר זהו פירוש המצווה הראשונה שבתורה "אנכי ה'

תהיה מכשול גדול בעבורו, שהרי מוחו יהיה שקוע בתוצאה ולא בעבודה, ואז יפסיד את העיקר. ועוד זאת ייצא שכרו בהפסדו, שהרי עיקר התכלית בהתבוננות בניסי הקב"ה היא להתחזק מתוך כך באמונה שהקב"ה משגיח עלינו ואוהב אותנו בלי גבול, ואילו זה שמנסה להמשיך את הנס בכוח, מגלה בכך דעתו שהוא סבור שהקב"ה אינו אוהב אותו ר"ל שהרי זקוק הוא לענין מסוים והגם שכבר אמר במשך ארבעים יום את כל ספר התהלים, לא הועיל לו הדבר, ולכן יקום עכשיו ויכריח' אותו 'כביכול' לספק לו ענין זה בדרך נס.

במקום מחשבתו של אדם

הן כך נהוג לומר, על מה שבליל יום כיפור, לאחר שמילאו הבטן באכילה ושתיה, אומרים "ברוך שם כבוד וגו'" בקול רם דוגמת המלאכים, ואילו במוצאי יום כיפור, לאחר תענית יום שלם, אומרים אותו בשקט, ולכאורה הסברא הפוכה, שהסיבה לכך, כי בליל יום כיפור האדם יודע במחשבתו שהוא הולך להתענות, על כן הוא דומה אז למלאך, מה שאין כן במוצאי יום כיפור שהוא כבר מחשב במוחו כי הנה הוא הולך עוד מעט קט להבדיל על היין ולאכול, על כן אינו דומה יותר למלאך.

אף כאן, אם יתבונן האדם בניסי הקב"ה כדי לזכות לנס, תהיה מחשבתו נתונה בתוצאות, בכסף, בפרנסה וכו', וכיון שהיא תהיה נתונה בהם, היא לא תהיה נתונה בניסי הקב"ה, ונמצא שלא עשה כלל את מה שהרמב"ן והחינוך הורו לו לעשות, והפסיד את המטרה.

שכבר נפתח השער לנס זה, נקל לו להיעשות שוב אפילו בשאר ימות השנה. והטעם השני, כי מחמת התעוררות הזמן שבו נעשה הנס, קל לו לאדם הנמצא בזה העולם לעורר שוב הרצון העליון לעשות נס זה.

ועל זה כתב ה"קדושת לוי" שהדרך לעורר את הרצון העליון לחזור ולעשות נס זה, היא על-ידי קיום מצוות היום, והיות שראינו שהתכלית העיקרית בכל הימים טובים היא להתבונן בניסים שעשה עמנו הקב"ה, ומה גם בימי החנוכה שיסדוה החכמים להודות ולהלל להשי"ת, נמצא שככל שירבה האדם להתבונן באותם ניסים שהקב"ה עשה עמנו באופן כללי ובניסים שעשה עמו באופן פרטי, כך יסיף לעורר את הזמן ויזכה לניסים למעלה מדרך הטבע.

הזהירות שלא ייצא שכרו בהפסדו

אולם כאן צריך להזהר מאוד, כי אפשר שכאשר ישמע האדם כל זה, יתחזק רצונו לזכות לניסים מעל לדרך הטבע ויבוא מתוך כך להתבונן בניסים של הקב"ה כשכל מגמתו היא אך ורק לזכות בעבור כך לניסים מעל לדרך הטבע, ואז ידמה למי שזקוק לאיזה חפץ ונודע לו שכבר אי-אפשר להשיגו תמורת מחירו הרגיל, שיעלה במחיר יותר ויותר כדי להשיגו. אף כאן יאמר: כבר עשיתי הכל בדרכי הטבע כדי להביא פרנסה לביתי ולא עלה הדבר בידי, כבר עשיתי הכל בדרכי הטבע כדי לזכות לבנים ועדיין לא זכיתי, אעצור להתבונן בניסי הקב"ה אשר המליצו על דבר זה כמסוגל לחולל ישועות מעל לדרך הטבע, ואשיג את אשר חשקה נפשי.

וכשזו תהיה מגמת האדם, הלא היא

לא יתהפך האדם מבפנים, אע"פ שיעשה את כל הסגולות שבעולם, לא ישתנה הטבע בעבורו מאומה.

שוב, הקב"ה רוצה שיהיו להם ניסים לבני האדם, ניסים גלויים שעל-ידי שידוד מערכות הטבע, שהרי הוא יודע שניסים כאלה יוציאו אותם מכליהם ויהפכו אותם לבעלי אמונה ובטחון. ואכן הרבה בני אדם זוכים לכך, ומדוע באמת הם יוצאים מכליהם נוכח הניסים שנעשים להם? מפני שהם יודעים שאינם יכולים לעשות מאומה בשביל להמשיך עליהם ניסים כאלה, וכשנעשים להם ניסים כאלה, הם רואים בהם את היד ה' באופן גלוי.

הימים טובים כבסים לאמונה

ונמצינו למדים מעתה לענין מה שגילה לנו ה"קדושת לוי" שהימים טובים הם זמן מסוגל להמשיך על עצמנו ניסים על-ידי שנקיים את תכליתם, והיינו להתבונן בניסים שעשה עמנו הקב"ה, כפי שכתבו הרמב"ן והחינוך שזהו תכלית הימים טובים, שאין כוונת דבריו שנעסוק בהמשכת ניסים, אלא כוונת דבריו שנתבונן בניסיו מתוך רצון אחד ויחיד, והוא: להתקרב אליו. וכשנתבונן בהם, יעשה לנו הקב"ה עוד ניסים, ואף זה כדי שנוסיף להתבונן בהשגחתו עלינו, וחוזר חלילה.

וכאמור, אם לא יהיה לו לאדם כל זה, יחסר לו הבסיס לאמונה, כי אילו היה אפשר להגיע לאמונה בלי הימים טובים, לא היה הקב"ה נותנם לנו. הלא מפני כך הורידנו הקב"ה למצרים והביאנו למצב ירוד כל-כך, עד שלא היה באפשרי לצאת משם, ורק אז הוציאנו משם בניסים גלויים אשר לא היה

ניסים פרטיים רק על-ידי שינוי פנימי יתירה מזו: הלא הדברים מפורסמים שהקב"ה עושה כפעם בפעם ניסים גלויים גם לאדם הפרטי, וסיבת הדבר מפני שהוא רוצה לסייע לבניו להתחזק באמונה ולקיים את המצוה הראשונה שבתורה "אנכי ה' אלוך" אשר היא תכלית החיים, ולכן יביא הקב"ה לאדם את צרכיו לפעמים בדרך נס, הגם שיוכל להביאם לו בדרך הטבע, כי כשרואה האדם שנעשה לו נס, נימי נפשו זזים ממקומם, וזה יעמוד לו לאורך ימים ושנים להאמין בו.

ואין שום סתירה עם הידוע שרצון הקב"ה שהעולם יתנהג על-פי סדרי הטבע ושקשה מאוד להמשיך ניסים המתנגדים לדרך הטבע, כי אדרבא, דבר זה משלים את מה שאמרנו. באמת רוצה הקב"ה שהאדם ימשיך על עצמו ניסים כנגד הטבע, אך גזר בחכמתו שלא יוכל לעשות כן כל עוד לא יתאמץ מאוד לעשות את כל מה שצריך לעשות בשביל כך, ואף זאת הוא מהטעם הנ"ל, כי לו היה קל לו לאדם להמשיך נס, לא היו הניסים מעלים אותו על דרך ה', כי היה אומר: "מה צריך לעשות בשביל לזכות לנס? להתפלל? טוב, אתפלל! מה עוד צריך? ליתן צדקה לקופת הצדקה העירונית? אתן צדקה! העיקר שאקבל את מה שאני דורש". וכמו שמצוי לדאבון לב בימינו, שמבטיחים הבטחות שונות להמון העם תמורת צדקות שונות – תתן כך וכך לקופת הצדקה ותקבל בני חיי מזוני וזיווגים וכן הלאה.

הקב"ה לא רצה שבני האדם יהיו טפשים, ושישארו עד סוף ימיהם בורים וריקים מאמונה. לכן גזר בחכמתו, שכל עוד

סמוכין לגאולה התחילו חכמי הדור לדבר מעניני המצוה הזאת מה שלא שיערו הראשונים, והוא סוד כמוס. וכתב שם עור על-פי דרכו: על כן קראו לימים האלה חנוכה, שהוא חינוך והרגל על לעתיד גאולה העתידה, שאז יתגלה לנו האור הגנוז בשלימות.

אורו של משיח

הנה לפעמים קשה לנו להוציא להלכה הנמנעת מדיבורים קדושים מעין אלו, כי נדמה לנו שאור הוא דבר שמאיר בנשמה בלבד, ומה יש לנו לעשות עמו. אך לפי מה שהובא בתחילה מדברי הראשונים והצדיקים הבאים אחריהם, נוכל לקרב את הדברים אל השכל כדי להוציא ממנו להלכה למעשה.

והפירוש הוא כך: כפי שאנו מצוים בפסח לבער את החמץ ולאכול מצה, כך אנו מצוים בחנוכה להודות ולהלל ולהתבונן בניסים שעשה עמנו הקב"ה, לדבר עליהם ולחזק את האמונה בלבנו, עד שיאיר לנו בתוך החושך. וזהו אורו של משיח, שהגם שהעולם הולך ונחשך עלינו מיום ליום, אין אנו מתפעלים ממנו, אלא אנו ממשיכים להיות איתנים באמונתנו, כי אור הוא במושבותינו.

ואור זה מאיר דווקא בחנוכה, משום שחג החנוכה חלוק בענין זה משאר הימים טובים, כי בעוד פסח שבועות וסוכות נועדו להתבונן בהם בניסים של גאולה, הרי שחג החנוכה נועד להתבונן בו בניסים שבתוך הגלות.

דוגמא להתבוננות בניסים שבתוך הגלות: מי שנקלע לקושי גדול, כגון בענין

כמותם מאז בריאת העולם, כדי שהאמונה תקנה שביתה בלבנו, כי ידע שבלעדי זה לא יתכן שתהיה בנו אמונה אמיתית, אלא נרמה את עצמנו. ונתבאר מזה שאנו מחויבים להתבונן היטב בימים טובים, ובפרט בימי החנוכה המשמשים ובאים, הן בניסים שהקב"ה עשה לכלל האומה הישראלית והן בניסים שהקב"ה עשה לנו באופן פרטי.

על כן קראו לימים האלו חנוכה

הנה בספה"ק "בני יששכר" (כסלר-שבת מאמר ב) העיר מדוע לא נמצאת מצות חנוכה בדברי חז"ל אלא בגניזה. במשנה היא נמצאת רק בדרך אגב, במסכת ב"ק (סב, ב) אמר ר' יהודה בנר חנוכה פטור. ובמסכת שבת דיברו בה מעט "מאי חנוכה", אך לא נתייחדה על זה מסכתא כמו שנתייחדה לפורים מסכת מגילה, וכן בזוה"ק לא תמצא מדברים מעניני נר חנוכה, רק פעם אחת (ח"א רל"ח ע"ב) מוזכר שם נר חנוכה דרך העברה בעלמא, וכן בתיקו"ז (כ"ט ע"א).

מבאר ה'בני יששכר' שחג החנוכה הוא אור מיוחד שנשתמר לדורות האחרונים, ובזמן חז"ל היה צריך להעלימו מפני שעדיין לא הגיע הזמן לגלותו לרבים. ומבאר שבאמת אור זה שמאיר בחנוכה יתגלה לעתיד לבוא, אך ככל שמתקרבים אל הגאולה העתידה, כך הוא מוסיף להתנוצץ יותר ויותר.

וכתב שם בלשונו הקדוש: וכבר ידעת שהאור הגנוז מביטין בו מסוף העולם ועד סופו (חגיגה יב, א), והארת נר חנוכה היא הארה מן האור ההוא במעט קט, ועל ידה אנחנו יכולין להביט בתורה אשר האור גנוז בה, הבן, והנה לבעבור זה, בדורות שהן

נחמה לנפשם, וכשנפשם נרגעת, אזי מאיר בהם אורו של משיח ויכולים הם לצאת בריקוד של שמחה בתוך החושך.

אשרי אדם עוז לו בכך

ראה ראיתי יהודי אחד ירא ושלם ומוכתר בכל מידה נכונה, שבנו התרחק ל"ע מן הדרך המסורה, ותמיד קיננה התמיהה בלבי – היתכן שיהודי יקר כזה יתנסה בנסיון כזה? ברם ראיתי, שאותו יהודי, למרות כאבו הרב, לא הפסיק להודות לה' על חסדיו המרובים, כי חרותה היתה ההכרה בלבו שהקב"ה ייעד לו שליחות זו בחייו ומה יש לו להתלונן על כך.

והנה כשעזר ה' והצליח להשיא את בנו אשר היה עדיין כפי שהיה, שמח היה עד מאוד, וגם כשדיברתי עמו ביום המחר, לא יכול היה לבחור את תיבותיו היוצאות מפיו לרוב התרגשותו ואושרו אשר הוא עצמו העיד עליהם שהם נובעים מקרבת האלוקים שהוא חש עכשיו כפי שלא חש מעודו. ראיתי בחוש ששמחתו גדולה משמחת האב ביום חתונת בנו העילוי מובחר הישיבות.

אז התיישבה לי תמיהתי הראשונה, הבנתי שלפעמים הקב"ה מביא קושי לאדם, הכל מפני שרוצה לגלות לו אורו של משיח. והרי זה דוגמא אחת המלמדת גם על שאר הדוגמאות, וכגון מי שנקלע שלא מרצונו לפרשיות בענייני רפואה, או לפרשיות בענייני כסף והן מאיימות עליו להוציא משלוותו ולהביאו לידי כעס ומריבה, כל שישכיל האדם להתעלות מתוך החשכה ולהתחזק באמונה בה', יאיר בו האור שמאיר בתוך הגלות, והוא זה אור החנוכה, אורו של משיח.

חינוך הבנים, ואינו רואה שהוא נחלץ ממנו או שהוא עתיד להחלץ ממנו, אך כשהוא מתבונן, הוא מגלה איך שהקב"ה עוטר אותו סביב סביב עם חסדים גדולים ועצומים, ובשל כך הוא מתחיל להודות להקב"ה על חסדיו, עד שאש האמונה ניצתת בלבו ואינו מאשים יותר לא את עצמו ולא את האחרים. זוהי דוגמא להתבוננות בניסים שבתוך הגלות וזהו אורו של משיח, כי אורו של משיח, הוא לרקוד משמחה בתוך חשכות הגלות, כך שאלמלא החושך לא יתכן אורו של משיח, ואלמלא הגלות לא יתכן אור החנוכה.

צרת רבים חצי נחמה

יהודי אחד שהשתתף באסיפה שנערכה להורים שבניהם התרחקו ר"ל מן הדרך המסורה, סיפר לי, שבאמצע האסיפה, נעמד אחד מן המשתתפים ואמר: מדוע אמרו רז"ל צרת רבים חצי נחמה? וכי הגיון יש בדבר שהידיעה שעוד אנשים סובלים כמוני, תרגיע את כאבי?!

הוא שאל והוא השיב: הסיבה שאין האדם מוצא נחמה לנפשו, היא מפני שהוא לוחם בכל עת במחשבתו וחושב מחשבות אילו היה עושה אחרת, או אילו היה פלוני עושה אחרת, היה המצב נראה הרבה יותר טוב, וכיון שהוא עסוק כל-כך במחשבות כאלה, אינו מוצא מקום לחשוב על חסדי הקב"ה. לכן מאספים את כל אלה שסובלים מאותה צרה, ואז כל אחד ואחד רואה שמה שהוא סבור שאילו היה עושה אותו היה המצב נראה יותר טוב, הנה אחרים עשאוהו ואין המצב נראה אצלם יותר טוב, ואז ממילא כולם מפסיקים להלחם ומוצאים

כלום. וראובן נענה לעומתו: הפלא ופלא! מצאת את המקום, שם היכן שחשוך, שם הוא נמצא...

כשמרגיש האדם שחשוך לו, שיש לו נסיונות שקשים לו מנשוא, ישמע את קולו של הקב"ה הלוחש לו: אכן כן, על זה דיברתי. זהו המקום שאתה צריך להאיר, באור האמונה, באורו של משיח. וכגון בדוגמא שהובאה לעיל במי שבנו מייסר לו את מצפונו באשר הולך ומתרחק מן הדרך המסורה, כל שיאמין שהכל מאת ה', ושהגם שעשה טעויות קשות, הלא הקב"ה מכיר את חסרונותיו, ועכשיו רצונו ממנו רק שיודה לו על חסדיו ויהיה שרוי בשמחה, אזי יאיר את נפשו באורו של משיח.

וכאמור, לכן נתן לנו הקב"ה את הימים טובים, ובפרט את ימי החנוכה, כדי שנתבונן בהם באלה, ונודה ונהלל להקב"ה על החסדיו המרובים שבתוך החשכה, ועל ידי כן יאיר בנו אורו של משיח גם בימות השנה ונמצא בו מזור ומרפא לכל החולאים. וכלשונו הטהור של ה"שפת אמת" (חנוכה תרמ"ד): כל אלה הימים אשר המה קבועים לדורות המה עמודים שהעולם עומד עליהם, וכמו הג' רגלים שהם ממש רגלים שכל השנה נשען עליהם, רק בדורות הקדמונים היה די להם בג' רגלים, ודורות האחרונים שהיה גלוי וידוע לפני אבינו שבשמים שלא היתה לנו תקומה ח"ו, והוסיף לנו מועדות אלו, ואנו נתקיים בנו אין שוטה נפגע, אבל חכמים הראשונים ועובדי ה' באמת, בלי ספק מרגישים ורואים שבבוא זמנים הללו אי-אפשר להתקיים בלי סיוע היו"ט הזה והמצוה של הנרות שהמה מאירין בתוך החושך.

אמור מעתה: חג החנוכה הוא הזמן להתבונן בו בחסדים שהקב"ה עושה עמנו בתוך חשכות הגלות, כל אחד והגלות שלו, וכשיתבונן בהם האדם, זה ילוח אותו במשך השנה כאשר יזדקק לכך.

חנוכה הוא רגל שמאל

אולי אפשר לומר בדרך הלצה: הנה בתיקוני זוהר כתוב שיש ששה ימים טובים בשנה: פסח, שבועות, סוכות, ר"ה, חנוכה ופורים. פסח הוא יד ימין כי הוא חסד ואהבה. תשרי הוא יד שמאל כי הוא גבורה ויראה. שבועות הוא מידת התפארת. פורים הוא רגל ימין שהוא נצח. חנוכה הוא רגל שמאל שהוא מידת ההוד.

הנה כי כן, חנוכה הוא כנגד רגל שמאל, משום שהוא מיועד לאלה שנמצאים בחשכות, וכשגרת לשון בני אדם לומר על מי ששום דבר אינו הולך לו – הוא קם על צד שמאל. בחנוכה לומד האדם להאיר בתוך אותה חשכות, וזאת על-ידי שהוא מתבונן בחסדים המרובים שהקב"ה עושה אמו בתוך החשכה.

כשמעכם את הקול מתוך החושך

ראובן שולח בחור אחד שירד למחסן ויעלה משום כמה ארגזים עם סידורים לבית הכנסת. הבחור חוזר לאחר דקות אחדות ואומר שלא מצא את המקום. מתאר לו ראובן: לך למטה בקומה התחתונה, בצד ימין תראה דלת, תפתח אותה ותמצא פרודור ארוך, תעבור אותו לכל ארכו עד שתוכל לפנות לשמאל, שם בפניה נמצא המחסן. הבחור יורד ולאחר דקות אחדות הוא חוזר שוב: חשוך שם, אי-אפשר לראות

יום רביעי פרשת וישב – כ"ג כסלו ה'תשפ"א

להאיר מזמני האור את זמני החושך

הקב"ה?."

וכך הוא בענין אותה שנה עצמה, שהרי אמרו חז"ל שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד יוה"כ, ולכן אם יש מי שמבזבז בתחילת השנה את כל כספו הקצוב לו לאותה שנה ולאחר מכן בהגיע סוף השנה הוא קם וזועק שאין לו מה לאכול, עונים לו את האמת: "בתחילת השנה הלא קיבלת שפע גדול יותר מכפי צרכיך, והיה לך להבין שלא לחינם נתנו לך הקב"ה, אך לא הבנת ובזבזת אותו, אם כן לא על הקב"ה תלונתך אלא על עצמך".

זהו הכלל: כל שפע היורד לעולם יש בו צורך, ואפילו אנשי המדע שחשבו עד לפני כמה שנים שיש חלקים בגוף שאין בהם צורך, כבר מודים היום שלכל חלק וחלק בגוף, יש צורך גדול. ולכן אפילו רואה האדם שנותנים לו עושר גדול מן השמים, עליו להבין שבוודאי נתכוונו למנותו שליח לחלק מכספו לאחרים הזקוקים לו, כי לא יתכן שנתנו לו יותר מכדי צרכו לחינם. זהו הכלל בכל ענייני השפע, לא יתכן בשום פנים ואופן שיבוא שום שפע לעולם ללא חשבון מדויקדק ובלי שאי מי יצטרך לו.

נשקו בר פן יאנף

ואם כך הוא פני הדברים בשפע גשמי, ללא ספק הוא כך בשפע רוחני, שהרי כל שפע גשמי שורשו ברוחני, ולכן אם רואה

משנות השובע לשנות הרעב

בפרשת מקץ מספרת התורה על חלום פרעה ועל פתרונו שיבואו שבע שנות שובע ולאחריהן שבע שנות רעב. ולימדנו התורה בזה יסוד גדול בעבודת האיש היהודי, והוא שעל האדם לדעת שבוודאי יבואו שנים שבהן יהיה רעב בארץ, דהיינו שיראה שאינו מקבל את כל צרכיו, ולכן אם בעל אחריות הוא, צריך הוא לקבוע יד על יד בשנות השובע כדי שיהיה לו כדי צרכו גם בשנות הרעב.

האמת שהדין נותן כך, שהרי ידוע שהקב"ה נותן לחם לכל בשר ועושה לו את כל צרכו, ואם כן היאך יתכן שיביא עליו שנות רעב בהן לא יקבל ממנו את צרכיו? וכמו כן היאך יתכן שבשנים מסוימות יביא לעולם שפע גדול יותר מכפי שצריך? אין זה אלא שרצונו שהאדם יאגור בשנות השובע את מותר השפע, ולאחר מכן כשיבואו שנות הרעב, יוציא ממאגריו מעט מעט ויחיה את נפשו.

אין שפע מיותר בעולם

הנה בא אדם בשנות הרעב וצועק ככרוכיה: "היתכן? מדוע נטש אותי הקב"ה? מדוע אינו נותן לי לחם לאכול?". ובכן, מה אומרים לו? "הקב"ה נתן לך שפע גדול מאוד בשנות השובע, ואם אתה לא השכלת לאגור באוצרותך, מה לך כי תלין על

לאחר מכן יתלונן אחד התלמידים שאינו רואה את הדרך, יאמר לו: מה אתה מתלונן? הלא אמרנו לך אתמול שחביא אתך פנס...

איזהו חכם הרואה את הנולד

על האדם להבין שיותר ממה שהוא צריך לפרנסה, ולדירה נאה, ולהצלחה בחינוך הבנים וכו', הוא צריך לשפע רוחני. ובאמת הקב"ה נותן לאדם כל מיני שפע רוחני, ולמשל, הרי ידוע שאין מי שאין לו נסיונות אשר מיוחדים רק לו ואשר מאיימים להכניע את לבבו, ומשכך זקוק כל אחד ואחד ללא יוצא מן הכלל לכלי התמודדות הנמצאים בתורה, לא בפירוש אלא בגניזה, ובכך הקב"ה מאיר לו לכל אחד בנפשו לדעת איך לחזק את לבבו ולהתנהג על-פי השקפת התורה נוכח נסיונותיו המיוחדים רק לו.

דוגמא נוספת היא מה שהקב"ה מעמיד לאדם איש צדיק שיוכל להתדבק בו, וכפי שדובר בארוכה ביום שני. והגם שנתבאר שבשביל זה זקוק האדם לתפילה ויחד עם כן להתאמץ לדבק עצמו עכ"פ ביראי ה' הסובבים אותו כפי שנתבאר אז, הלא זה רק מפני שהקב"ה דורש מן האדם שיעשה את המוטל עליו, אך סוף דבר כשהאדם עושה את המוטל עליו, הקב"ה הוא זה שמעמיד לו את הצדיק בשביל הצורך הרוחני שלו.

עכ"פ כשהאדם נמצא במצב שהוא מרגיש כעץ יבש, או מפני שפקד אותו קושי מסוים, או מפני שהיתה לו ירידה ברוחניות, אם מתנוצצת בלבו הקושיא "איפה הוא הקב"ה? הרי חשוך לי כל-כך!", עליו לתרץ לעצמו שהקב"ה יסד את העולם באופן שאפשר ליטול חיזוק כשהאור עדיין מאיר,

האדם שיש לו עודף שפע רוחני, עליו להבין שהוא צריך לשמור אותו עודף באוצרותיו כדי להשתמש בו לעתיד, כשיהיה לו רעב רוחני.

דוד המלך ע"ה אמר בתהלים (ב, יב):
נִשְׁקוּ בַר פֶּן יֵאָנַף וְתֵאָבְדוּ דָרְךְ, פִּי יִבְעַר
כְּמַעֲט אָפוּ אֶשְׁרֵי כָּל חוֹסֵי בוֹ. ופירש רש"י:
נשקו בר – זרוזו עצמכם בכר לב (כלומר
בתשוקת לב גדולה). פן יאנף – פן יקצוף
(דהיינו פן יקטרגו המקטרגים). ותאבדו דרך
– כענין שנאמר (במזמור א) ודרך רשעים
תאבד. כי יבער כמעט אפו – כי ברגע מועט
יבער אפו עליכם פתאום (באותה שעה
שהמקטרגים מרימים ראש), ואותה שעה
(שהיא שעת רעב) אשרי כל חוסי בו – יהיו
ניכרים אשורי החוסים בו.

פנס להאיר הדרך

הנה דוד המלך ע"ה מלמדנו שדווקא באותה שעה שהיא שעת רעב, דהיינו שהיא קשה מאוד לאדם (זה יכול להיות שעה, או יום או אפילו תקופה ממושכת), דווקא אז יכול להיות ניכר מי הוא זה שחוסי בהקב"ה, מי הוא זה שאגר לעצמו חיזוק בשנות השבע כדי שישמש אותו בשנות הרעב.

בשעת הרעב, כשמתקיים 'כי יבער כמעט אפו', אין לו לאדם ממה לשאוב חיזוק, שהרי הוא נמצא אז בתוך החושך והשפע שמגיע אז אליו הוא בהסתר, אך אינו יכול לבוא בתלונות, מפני שהזהירוהו שיאגור לעצמו חיות בשנות השבע כדי שיוכל להשתמש בה בעתות כאלה. והרי זה דומה לתלמידים שמוציאים אותם לטיול בשעות הלילה ואומרים להם קודם לכן, שיביאו אתם פנסים להאיר את הדרך, שאם

בשובע שהקב"ה נותן להם ואינם משמרים אותו לכשיזדקקו לו בשנות הרעב, והלא כשיבואו עליהם שנות הרעב, אזי לא יוכלו לשמוע שיעורי חיזוק, משום שהחושך יכסה אז את עיניהם.

שמע בני מוסר אביך

הן באותה מידה היצר הרע מפתה את האדם ללמוד 'דף היומי' רק כדי להרגיש טוב עם עצמו, ולא כדי לכדי לזכרו או להוציא ממנו דבר מה להלכה למעשה. והרי האמת שהאדם מחויב על-פי הלכה ללמוד באופן שיזכור את מה שלומד, ואף כשלומד דף היומי, עליו לסכם לאחר מכן את מה שלמד ולחזור עליו, הכל כדי שיקנה שביתה במוחו.

כמו כן בדברי תורה שמחזקים לבו של אדם, רצון הקב"ה שילמד אותם האדם באופן שישירש אותם בדמו ויזכור אותם לנצח. וכשילמד למשל האדם דבר חיזוק מהתנאים והאמוראים או מהצדיקים הבאים אחריהם בענין רפואה, אין לו לחשוב שהוא נוגע רק לאחרים שמתמודדים בענייני רפואה, אלא יזכור שהוא תורה מסיני ושעליו ללמוד אותו בעיון ולקחתו עמו להמשך חייו, כי אז יוכל להוציאו בעת מצוא ולראות אור גדול.

אשרי כל חוסי בו

ויסוד זה נכון גם בענין ההתבוננות בחסדי ה' וההודאה עליהם (אשר כבר נתבאר בשיעור הקודם שכל הימים טובים ניתנו בשביל כך ובפרט חג החנוכה), כי אף

לשמר אותו בתוך הלב, ולהוציאו בעתות כאלה של חשכות, ולכן אילו היה רואה את הנולד, לא היה בא לידי כך.

הלומד על מנת לעשות

כפי שהלומד תורה, צריך ללמוד אותה כדי לשמרה במוחו ולבו ולדעת את הדרך אשר ילך בה עד זקנה ושיבה, כך הלומד ענייני חיזוק צריך ללמוד אותם באופן שיעשו תלמים בנפש ויעמדו לו בעתיד כאשר יזדקק להם.

אך יש בזה יצר הרע גדול שלא ללמוד אותם באופן כזה³, ואפשר שהוא אותו יצר הרע שמפתה את האדם ללמוד כל מה שלומד בבקיות ולא בעיון, וכפי שאמר הרה"ק ה'בית אהרן' זיע"א שמי שיכול ללמוד בעיון ולומד בבקיות יש בזה משום ביטול תורה.

אם האדם חפץ שמאמרי חז"ל המחזקים לבו של אדם יעמדו לו בעת מצוא, עליו להזהר שלא ללמוד אותם בבקיות, דהיינו ברפרוף בעלמא ולו כדי להתפעל כשעה חדא, אלא ילמד אותם בעיון ובהתעמקות וידמה מילתא למילתא, להבין מה משמעותם של דברי חיזוק הללו ומתי עוד אפשר להקיש למעשה מדברים הללו.

היות שנתרכו בימינו האפשרויות לשמוע שיעורים בדרכים, ישנם הרבה ששומעים שיעורי חיזוק בנסיעותיהם ומצהירים גלויות שהם נרדמים בשמיעתם. אכן הם מגלים דעתם בזה שאף המעט שהם קולטים באזניהם, הוא רק באופן של בקיות, ונמצא אם כן שהם משתמשים

³ ראה ב'צוואת הריב"ש' הובא דבריו בספר 'בעל שם טוב' עה"ת בראשית אות קסד.

נותר בשלוותו כאילו לא היה, וכולם תמהים עליו מאין הוא שואב את כוחותיו. יתכן אמנם שהתשובה היא שאדם זה עבד על עצמו בשעת מעשה להיות מן הנעלבים ואינם עולבים, אך לפעמים התשובה היא שהגם שלא עבד על עצמו, כיון שהיה שמח כל-כך ולבו מלא שבת והודאה להשי"ת על חסדיו, דברי המעליבים לא נכנסו אפילו באזניו. הן הולך לי טוב כל-כך, אמר לעצמו, ומה אכפת לי מה שהללו אומרים לי...

זהו הכוח שהקב"ה טמן בתורתו, שאם האדם יתבונן בחסדי השי"ת וירשום אותם על הדף ויחזור עליהם וישתדל לעורר את ההרגשים שהיו לו אז, יכניס בזה את עצמו ל'אטמוספירה' אחרת, וממילא לא ישפיעו עליו כל-כך כל הדברים החיצוניים המשפיעים דרך כלל על נפשות בני אדם.

לא בגבורת הסוס יחפץ

המגיד הירושלמי רבי שלום שבדרון זצ"ל שאל: לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה, רוצה ה' את יראי את המיחילים לחסדו". ולכאורה ייפלא, כי נדמה בעצמנו אדם האומר: "איני חפץ בפיסת נייר אלא בבית מפואר", הלא לשוטה ייחשב. הפיקח אומר: "איני חפץ בבית של שלושה חדרים, אלא בבית של חמשה חדרים". אף כאן הלשון תמוה לכאורה, שהרי אין שום דמיון בין גבורת הסוס ליראי ה' ורחוקים הם זה מזה מהלך חמש מאות שנה, ומה שייך לומר על השי"ת שאינו חפץ בגבורת הסוס או בשוקי האיש אלא ביראי ה' ובאלו המיחילים לחסדו? ולכאורה יותר נכון היה לומר "לא במתמיד גדול יחפץ, אלא רוצה ה' את יראי את המיחילים

זו צריכה להיעשות ללא הפסק, ואע"פ שכבר נגמרה הצרה מזה עידן ועידנים וכבר הודה אז האדם על ישועת ה', מחויב הוא להוסיף ולהודות עליה שוב ושוב בלי הפסק. וזה יועיל לו כאשר יהיה במצבים של הסתר פנים להאיר לו הדרך ולאמץ את לבבו.

תארו בעצמכם! ראובן קם ביום בהיר אחד ולפתע הרגיש איך לבו מוצף ברגשי הודאה על שזכה להתחתן ולעמוד תחת החופה. עברו כמה רגעים ושוב הרגיש איך לבו מוצף ברגשי הודאה, והפעם על שזכה לבן קיימא. שוב עברו כמה רגעים ושוב הרגיש איך לבו מוצף ברגשי הודאה, והפעם על שבהיותו בעת מצוקה לפני כמה שנים, הגיע לידו סכום נאה בדרך לא דרך. והנה כעבור שעה קטנה מאז הוצף לבו בכל אלו הרגשות, הוא נעמד בפני נסיון שצובט את לבו. איך היה מתנהג אז? הלא פשוט וברור שקל היה לו לעצור ברוחו ולא ליפול ברשת היצר.

והרי רואים זאת בחוש, שכאשר האדם נמצא בעת שמחה והשמחה עולה על גדותיה, כגון חתן ביום שמחת לבו, קל לו לחפות על דברים רבים אשר בימים כתיקונם היו מוציאים אותו מכליו.

כך יש ביכולת האדם ליטול עמו את רגשי ההודאה שהיו לו בעברו, עד שלבו יהיה מלא שבת והודאה גם בתקופותיו הקשות, ואז ממילא יחפה על כל הדברים המאיימים עליו להוציאו משלוותו.

האדם יכול להכניס את עצמו

לאטמוספירה אחרת

הן יכולים לראות לפעמים בן אדם שאחרים העליבוהו כמו שכתוב ואעפ"כ

שהיה דמות ומופת למי שחי באופן תמידי מתוך הודאה להשי"ת, עמד פעם שעה קצרה לפני דרשה שהיה צריך לישא בפני תלמידיו, כשלתע באה הידיעה המרה על הריגת נכדו החביב בתאונת דרכים. התלמידים כולם היו שבורים ורצוצים לנוכח הידיעה המרה, והנה נכנס רבי אביגדור, נעמד ליד הסטנדר והחל נושא את דרשתו כהרגלו בנועם ובמתיקות. מאחר שלא ראו עליו שום שינוי, בטוחים היו התלמידים שאינו יודע עדיין על האסון שפקדו. אולם לאחר זמן נודע שלא זו בלבד שידע על הריגת נכדו, אלא אפילו הספיק להכין הספד קודם הדרשה.

פנו אליו התלמידים ושאלוהו מאין שאב תעצומות נפש אלו. אמר להם: דמו בנפשכם אם אחד פקד אותו אסון, ואז הוא יורד אל תיבת הדואר ורואה שהגיעו אליו סכומים גדולים של כסף, וכי מפני שפקד אותו אסון לא ישמח על הכסף שהרוויח?! ועתה הגעו עצמכם: הלא הקב"ה נותן לי אוויר לנשימה, ועוד אוויר ועוד אוויר, ועוד הרבה טובות הוא עושה עמדי, וכי יש בידי השכול לטשטש את הרגשת ההודאה שמציפה אל לבי בעקבות כל אלה?!

הנה גילה לנו בעל שְׁאָר רוח זה שלא הוצרך להלחם עם עצמו באותה שעה כדי שלא ליפול ברוחו, אלא הדבר בא לו באופן טבעי, כי כן עשה ה' שמי שיתבונן בכל עת בחסדיו ויחיה בהרגשת הודאה, לעולם לא יכריעו הצרות את רוחו.

אם רק יתבונן האדם מעט, יגלה עד מהרה שיש לו דברים רבים מספור שהוא יכול להודות עליהם ולהתעורר בעבורם ברגשי שמחה עצומים. הנה יוכל למשל להתבונן כמה שמצא את זיווגו בעתו ובזמנו,

לחסדו"...

תירץ רבי שלום: גוף האדם משול לסוס והוא המעכב את הנשמה מלהשיג את מטרתה בעולם הזה. אומר לנו דוד המלך, "לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה" – אין הקב"ה רוצה שתנצח את הסוס על-ידי הכאתו בשוקיים, כלומר על-ידי מלחמה תמידית של "הכה וחזור והכה", אלא "רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו" – הוא רוצה שתתקן את עצמך בשורשך על-ידי שתרכוש אמונה ובטחון ותהיה מלא שמחה והודאה להקב"ה בכל אשר תפנה, כי אז ממילא לא תצטרך להילחם עם הסוס.

זהו הסוד הגלום בדברי דוד המלך ע"ה "נשקו בר פן יאנף וגו' אשרי כל חוסי בו". כשהאדם ספוג בהודאה, הוא נשאר שמח ומאושר גם בשעותיו הקשות ויותר, וכבר יחשבו עליו בני אדם שהצרה עררה את בריאות נפשו או לחילופין יחשבו עליו שהוא בעל מדרגה נשגב מאוד, ולמען האמת רק עשה מה שהתורה צותה אותו לעשות.

היות שהוא חוזר ללא הרף על הטובות שהקב"ה עושה לו, הוא קם בכל יום בהרגשה שהקב"ה נותן לו הרבה מעבר למה שהוא זכאי לקבל, ובכל עת הוא שואל את עצמו כמתפלא "מדוע בחר בי הקב"ה להעניק לי טובות רבות כל-כך?", וכיון שכן, אינו שם לב כלל לכל הצרות הפוקדות אותו. שנות השובע מאירות את שנות הרעב שלו ואינו הולך לאיבוד.

מים רבים לא יוכלו לכבות את

האהבה

הגה"צ רבי אביגדור מיללער זצ"ל

השכחה שהגיע לעולם בהאבק המלאך עם יעקב ובפגמו במידת ההוד. ולכן תיקנו חז"ל בימי חנוכה שיזכיר האדם לעצמו את נס פך השמן, למען ישים האדם אל לבו להכיר תמיד את חסדי ה' ולהודות ולהלל את שמו יתברך, ובזה יתקן את מידת ההוד.

נצחון קליפת השכחה

כמה נפלאים הם דברי ה"ייטב לב", שהרי הם מגלים לנו הטעם למה שאנו שוכחים את מה שאירע לנו רק אתמול, כי קליפה יש בעולם שנקראת שכחה והיא משכיחה מאתנו את כל החסדים שהקב"ה עושה לנו.

כך היא המציאות, כשהאדם נמצא באיזה קושי, הוא הולך ומשתקע בה ושוכח מכל הטובות שעשה עמו הקב"ה. ואחת מהסיבות לכך היא מפני שהאדם התרגל להיות להוט במה שהוא עסוק ולשכוח מכל אשר נעשה מסביב, ולמשל כשהאדם צריך לגמור עסקא, לרוב להיטותו לא יוכלו להסיח את דעתו בשום פנים ואופן לדברים אחרים.

אך האמת שיתכן שיקרה דבר מה שיוציא את האדם מהמקום שבו הוא שקוע, ולמשל אם יתבשר אז בבשורה רעה, כגון שנודע שיש לו גידול בבני מעיו ר"ל, כי אז יוציא את ראשו מן העסקא ויאמר לעצמו "יהיה מה שיהיה עם העסקא, יש לי עכשיו דברים יותר חשובים להתעסק בהם", וכן לאידך גיסא, אם יתבשר בבשורה טובה, כגון שנמצא שידוך לבתו, שידוך שלא חלם עליו מעודו, כי אף זה יוציא את ראשו מן העסקא בהבינו שיש בעולם דברים יותר חשובים מעסקא זו.

וכי דבר מוכן מאליו הוא?! הלא טובים ממנו הוצרכו להתייטר זמן רב עד שמצאו את זיווגם! וכן אם יראה שהשלוה שרויה במעונו, הלא יצטרך לרקוד מרוב שמחה, שכן לא רבים הם הבתים שהשלוה שרויה בהם...

תיקון מידת ההוד

הנה בספה"ק "ייטב פנים" הביא מה שמבואר בכל הספרים בענין סוד חנוכה כי הס"מ בהאבקו עם יעקב נגע בכף ירכו ובזה נפגמה מידת ההוד, על כן תיקנו את הימים האלה בהלל והודאה, לתקן מידה זו.

וכתב שם בביאור הענין, כי הנה הנוסח שאנו אומרים בתפילת שחרית דשבת "שכן חובת כל היצורים" הוא ראשי תיבות שכח"ה, והיינו כי לכאורה איך אנו יוצאים ידי חובתינו במה שאנו מחוייבים להודות ולהלל את שמו יתברך, והרי הקב"ה עושה עמנו חסדים טובים בלי סוף, לכן אנו מצטדקים לאמור שהגם שאנו מחוייבים להודות ולהלל עוד ועוד, אך בגלל כוח השכחה שיש בנו, אין אנו יכולים לקיים את חובתינו.

והנה בספרים מבואר שכוח השכחה הגיע לעולם על-ידי נגיעת המלאך בכף ירך יעקב, וכדאיתא בזוה"ק (וישלח): וְאִמַּי אֶקְרִי גֵיד הַנְּשָׂה? פְּלוּמֵר, גֵּיד דְאִיהוּ מְנַשָּׂה לְבְנֵי נֶשָׂא, מְפּוֹלְחָנָא דְמֵאֲרִיהוֹן, וְתַמָּן הוּא יְצַר הָרַע רְבִיעַ [למה נקרא גיד הנשה? מפני שהוא משכיח בני אדם מעבודת בוראם, ושם רובץ היצר הרע], וזה גורם להם שיפסיקו להודות ולהלל לשמו יתברך. ונמצא שכאשר האדם מודה ומהלל להקב"ה, הוא מתקן את מידת ההוד, כי הוא מסלק בזה את כוח

יהיה האדם עסוק בטובותיו של הקב"ה, ישקיע בהודאה להקב"ה, וממילא לא יצטרך להיות עסוק במלחמה עם היצר הרע. וכמו שאמרו חז"ל "מי שטרח בערב שבת הוא יאכל בשבת" – אם תטרח לפני המעשה, לא תצטרך לטרות בשעת מעשה.

איש יהודי

ולסיום נביא מה שכתב עוד ב"ייטב פנים" (פרשת ויגש) שמסיבה זו אנו נקראים 'יהודים' כדי שלא נשכח את הצורך שלנו לחיות בהודאה להשי"ת, ומקור הדבר בלאה אמנו שאמרה בלידת בנה הרביעי "הפעם אודה את ה'", אך לא הסתפקה בכך, אלא אף קראה לבנה 'יהודה' על שם כך, כדי שלא תשכח לעולם להודות עליו.

הראית לדעת שיש בעולם כוח להוציא את האדם מן הבור שהוא שקוע בו, ומעתה יוכל כל אחד להשתמש בכוח זה כנגד כוח השכחה שמצד הקליפה. האדם יוכל להחליט בקומו משנתו שהיום יעלה על זכרונו נס אחד מן הניסים הגדולים שעשה עמו הקב"ה בעבר, ויחיה עם הרגשת ההודאה שהיתה לו אז במשך כל היום, וכשיעשה כן, לא יהיה מה שיחליש את שמחתו או יוציא אותו משלוותו, עד שכל מי שיראה אותו, יראה עליו באצבע ויאמר: הנה נתקיים בזה לשון הפסוק אשרי כל חוסי בו. בתחילה קיים בעצמו "נשקו בר פן יאנף", כאשר הזכיר לעצמו בהיותו עדיין בשעות השובע את חסדי הקב"ה, ולכן מתקיים בו עכשיו כשהוא בשעות הרעב – "אשרי כל חוסי בו".

כוחה של כל עשייה קטנה להביא להשראת השכינה⁴

נדלקין בשבת שהאור אין נאחז בו מחמת שהפתילות לא טובים (כגון מחמת עבירות שבידם) והאור מסוכסכת בהם ואי אפשר לעלות כנ"ל. ושיאחז בהם האור מדליקין בפתילות אשר לא טובים כנ"ל בחנוכה כי השם כביכול בעצמו מוריד את עצמו אל האדם ומאחז בו את האור להדליקו ולשוב ולחזור אל השם ולעובדו בהתלהבות ובשכל גדול כנ"ל, וזה נעשה בכל שנה בבוא הזמן של מצות נר חנוכה.

כוח החשמונאים בגלל הכרת ערך העשייה

וב'שפת אמת'⁵ (חנוכה תרל"ז) מבאר הטעם שאור החנוכה גדול כל-כך עד שמאיר אפילו למטה מעשרה, משום שהחשמונאים כשמצאו פך שמן קטן שאינו מספיק אלא ללילה אחד, מטבע הדברים היה להם להקטין בערך המצוה שהם עתידים לקיים, ביודעם שממילא לא יהיה להם להדליק רק פעם אחת בלבד. אך הם לא הקטינו בערך המצוה, אלא נטלו את פך השמן והדליקו בו את הנרות בשמחה גדולה באמרם: היום יש לנו בכדי לקיים המצוה בשלמותה, מה לנו לדאוג למחר? הלא אצל הקב"ה גם מצוה יחידה חשובה אצלו. וכיון שקיימו את המצוה שעמדה לפניהם בלי חשבונות מתוך הכרה בערך המצוה, האצילו בזה אור גדול

פתילות ושמנים שאין מדליקין בהן בשבת

בספר הקדוש "מאור עינים" (מקץ) איתא על מה שאמרו חז"ל (שבת כא, א) "פתילות ושמנים שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהם בחנוכה", בזה הלשון: הנה מתנה טובה שבבית גנזי השם נתנה לנו את השבת לקרב האדם אל בוראו, כי שומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו (שם ק"ח, ב) כדכתיב 'שומר שבת מחללו' אל תיקרי 'מחללו' אלא 'מחל לו', רק שקשה עליו על האדם ליכנס בתוך קדושת שבת, כי רם ונשא הוא השבת, כי הוא שמא דקב"ה ואיך יכול לקרב אל מקום גבוה ורם כזה. אך בחנוכה, כביכול השם מוריד את עצמו למטה מעשרה אל האדם לקרבו (וכן איתא בספר הקדוש "בית אהרן" (וישב, שבועות) על מה שאומרים "משפיל גאים עדי ארץ" שיש זמנים שהקב"ה משפיל את עצמו לארץ).

וזהו פתילות וכו' שאין מדליקין בשבת וכו' כי כמו בנר נותנין לתוכו פתילה וממלאין אותה בשמן ומדליקו, כמו כן האדם הוא פתילה, ושמן הוא החכמה שהשם ממלא בו ומדליקו להיות מאיר במעשיו ובעבודתו את השם.

והנה הפתילות הם בני אדם שאין

⁴ שיעור מיום חמישי פרשת מקץ – כ"ח כסלו ה'תש"פ

וכל מגמת פניו אינו רק לראות ולהסתכל באיזה מקום יבחר לשכון שכינתו ב⁷, ובשעת עשיית ברית מילה, בראותו את התינוק הקטן מצטער כל-כך על קיום זו המצוה, משרה שם שכינתו ובוחר בו, וכיון שכן הוא, כי הקב"ה נמצא שם, לפיכך יבואו כל בני העיר להיות שם בעת המילה.

למדנו מדברי מהרח"ו שהקב"ה בוחר להשכין שכינתו דווקא אצל אלו שמקיימים מצוותיו מתוך צער, וקל וחומר הוא מברית מילה שהצער שעושים לו לתינוק הוא ללא בחירתו. ולפי זה יבואר דבר נפלא, כי הנה התנא אמר (אבות פ"ה מכ"ג) "לפום צערא אגרא", ועוד אמר (שם פ"ד מ"ב) "שכר מצוה מצוה". והדבר מבואר כי לא יתכן בעולם ששכר המצוה יהיה בדברים גשמיים, שהרי כל חללי דעלמא לא ישוון עבור מצוה אחת, ואם יתנו לו למי שקיים מצוה מליון דולר, יהיה זה דומה לילד שהתנהג שנה שלמה כיאות ונתנו לו עבור כך שקד אחד, אלא ודאי ששכר המצוה הוא מצוה נוספת. ולדברי מהרח"ו זהו הפירוש "לפום צערא אגרא", ככל שצערו גדול יותר בקיום המצוה, כך השראת השכינה גדולה יותר, וכשהשראת השכינה גדולה יותר, ממילא נפתח לב האדם לקיים עוד ועוד ממצוות הבורא ושכרו הרבה מאוד בעולם הבא.

לכל הדברים הקטנים כמו גם הנמוכים⁵.
הוי אומר: גם אנשים גדולים וחשובים, חכמים ויראי ה' דוגמת החשמונאים, כל שיעשו אפילו עשייה בודדת בשמחה רבה מתוך הכרה שגם היא חשובה מאוד אצל הבורא, ימשיכו בזה אור גדול ויפעלו שאורו של הקב"ה יתפס גם במקום נמוך.

הקב"ה התאוה שתהיה לו דירה בתחתונים

חז"ל אמרו בענין הקמת המשכן: "הקב"ה התאוה שתהיה לו דירה בתחתונים"⁶. אכן לתחתית אין גבול, כי יש תחתית למטה מתחתית. לימדנו ה' שפת אמת⁷ שהקב"ה מתאוה בכל עת שאורו יירד מטה מטה עד למקומות הנמוכים ביותר, וכשהאדם מחשיב כל עובדא קטנה שהוא עושה לרצון ה', הרי הוא ממשיך בכך את אורו יתברך לאותם מקומות נמוכים, ונמצא שהוא ממלא בכך תאוותו של הקב"ה ועושה לו נחת רוח עצומה.

לפום צערא השראת השכינה

רבינו חיים ויטאל זי"ע כתב (עין הדעת טוב, וירא) בענין המילה מדוע הקב"ה משרה בה שכינתו באופן מיוחד, וזה לשונו: אל תתמה על זה כי דע שכל מעייניו יתברך

⁵ ועיין שם שמיישב בזה את קושיית הבית יוסף איזה נס נעשה ביום הראשון, כי לפי דרכו מה שקיימו את המצוה ביום הראשון מתוך ההכרה בחשיבותה, היא זו שגרמה שיעשה להם נס בשאר הימים, וכיון שההדלקה ביום הראשון גרמה להם, לכן מדליקים נרות גם ביום הראשון.

⁶ ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. בר"ס פ"ג. במדב"ר פ"ג, ו.

⁷ להעיר: כשהודים קובעים מגורם במקומות שלא היו מיושבים עד כה או שלא היו מיושבים ביהודים יראים ושלמים, הרי הם מרחיבים בכך את גבולות הקדושה ועושים בכל נחת רוח גדולה להשי"ת, שהרי כדברי רבינו חיים ויטאל כל מעייניו יתברך נתונים בכך.

מחסד הא-ל עליהם כדי שתהיה נתינת הצדקה שלהם מתוך צער ויחשיבו אותה בשמים, כי אלמלא היתה להם מידת הקמצנות היו שופכים את ממונם למטרות צדקה בלי שום חשבון ולא היה בזה שום חכמה, אבל עשיר זה אשר ממילא אינו נותן צדקה, בשביל מה הוא זקוק למידת הקמצנות. והדברים נפלאים.

שמירת השבת של הנער השבור

ידיד נאמן סיפר לי מה שאירע בארץ ישראל, והנה לפנינו הדברים כהווייתן: נער אחד שעברו עליו כמה קשיים והרפתקאות, ואפילו לא ידע קרוא וכתוב, נשר ר"ל מעץ החיים והתרחק כליל מדרך התורה והמצוות. בליל שבת לפני כמה שבועות, נכנסתי לי כדרך החסידים לבית המדרש לשיר זמירות בשבת אחים גם יחד, והנה אני רואה את הנער עומד כנגדי. מה אתה מחפש כאן לעת כזאת? שאלתיו.

והנער השיב: לפני כמה שבועות התעורר בי רצון ונמלכתי בעצמי לשמור את השבת כדת תורה ויהי מה. והנה אתמול בליל שישי שתיתי לשכרה עם חבריי ונפלתי בשינה עמוקה. ישנתי כל היום השישי והתעוררתי כמחצית השעה לפני כניסת השבת. מיד הכנתי את עצמי וכיון שנכנס השבת התחלתי לשבות מכל מלאכה. והנה מדי לילה אני מתקשה מאוד להרדם מחמת המחשבות המתרוצצות במוחי. לכן אני נוהג לצפות בסמארטפון שלי תוך כדי שכיבתי במיטתי, עד שנופלים עלי חבלי שינה

השראת השכינה תלויה באיכות

נמצאנו למדים מכל האמור, שהשראת השכינה אינה תלויה בכמות אלא באיכות. כלומר, אינה תלויה במה שיעשה האדם מצוה גדולה דווקא או הרבה מצוות דווקא, אלא במה שיחשיב האדם את המצוה אפילו הקטנה ביותר ויעשה אותה במסירות נפש גם כשהיא באה לו בצער גדול.

ומטעם זה דלק השמן בבית המקדש שמונה ימים כדברי ה'שפת אמת'⁸, כי מאחר שהשמונאים החשיבו את המצוה והדליקו את הנרות אע"פ שידעו שלמחר לא יהיה להם במה להדליק, גרמו להשרות שם השכינה, וכשרתה שם השכינה, הביאה עמה השכינה ברכה וממילא נעשה להם נס למעלה מדרך הטבע.

עשירים מקמצין כדי להרבות שרם

הנגיד הרה"ח רבי משה יהודה גינצלער זצ"ל מאוהעל⁸ - מתלמידי הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע - היה נוהג לכתת רגליו למען החזקת אלמנות ויתומים. פעם נקלע בביתו של עשיר אחד, וכל מה שניסה להפציר בו שיתן לו מתנה הגונה, לא הועיל מאומה. הלה גירשו מביתו בכושת פנים מבלי ליתן לו מאומה, ולבו של החסיד דאב עליו. פנה אל רבו הישמח משה' ושפך בפניו את מר לבו.

הביט בו רבו במבט של חמלה ואמר: מתפלא אנכי על עשיר זה שיש בו ממידת הקמצנות, שהרי כל מה שאמרו חז"ל (מנחות פו, א) "עשירים מקמצין", הוא

⁸ חותנו של הגה"צ ה'קול אריה' זצוק"ל.

יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים", ואמרו על זה בכרייתא בגמרא: "לא שלו היתה, אלא של שכינתו היתה, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו", ובירושלמי אמרו שהשחירו שיניו של רבי אלעזר בן עזריה מרוב צומות שהיה צם כדי לכפר על עוון זה שלא מיחה בפני שכנתו.

אמר מהרח"ו לרבו: אם כל כך צריך להתייגע כדי לכפר עבור עבירה אחת קטנה, אם כן אין לנו תקנה ר"ל מרוב העבירות שאנו עושים. והשיב לו רבו האר"י הק': **אנחה אחת עמוקה בזמן הזה יקרה וחביבה בעיני ה' יותר מהתעניות והסיגופים של הראשונים מחמת גדול הסתרת פנים.** ואמר בעל "ישמח ישראל" שכל זה כבר אמר האריז"ל בזמנו, ומה נימא אנן בזמנינו כאשר התרחקנו כבר מרחק רב מזמן האריז"ל הקדוש. ועתה נימא אנן: אם כך דיבר בעל ישמח ישראל בזמנו, מה נימא אנן כאשר הדורות רק הולכים ויורדים וההסתר פנים נעשה גדול מיום ליום.

אין ספק שכל מעשה קטן שעושה האיש היהודי בימינו מאיר בכל העולמות ומאציל אור גדול לזה העולם, כי לפום צער ההסתר אגרא, ואגרא זו הלא השראת השכינה היא כדברי מהרח"ו. ואם הוא כן אצל כל יהודי בן דורנו, קל וחומר אצל יהודי נחלש יותר אשר כל יום קשה לו מחברו, בבוקר יאמר מי יתן ערב ובערב יאמר מי יתן בוקר. פשוט הוא שכל מעשה קטן שבקטנים שהוא עושה לכבוד ה' משרה את שכינתו יתברך בתוקף עוז כזה העולם.

כן דיבר בקדשו הרה"ק הרש"ב

ועיניי נעצמות. אולם היום יום שבת הוא וכיון שקיבלתי על עצמי שלא לחלל אותו ויהי מה, חוששני שאתפתה לפתוח את הסמארטפון כדי להרדם ובפרט לאחר שישנתי כל היום. על כן החלטתי לשוטט ברחובות קריה במשך כמה שעות עד שארגיש שתוקפת אותי עייפות ואז אשוב לביתי. וכעת תוך כדי שוטטותי ביקרתי כאן בבית ה'.

סיפר לי ידידי: המשכתי לפטפט עם הנער על דא ועל הא במשך שעה ארוכה, עד שלפתע פלט הנער: העייפות כבר משתלטת עלי, סבורני שביכולתי כבר לשוב לביתי.

נורא נוראות! הלא אין לנו מושג לגודל צערו של אותו נער בקבלו על עצמו לשמור את השבת, ואם מהרח"ו דיבר ברורות שלפום צערא השראת השכינה, למי דיבר אם לא לנער זה? ברור שאם היו לנו עיניים פקוחות היינו רואים את השכינה שורה במלוא עוזה ותפארתה במקום זה שהנער העביר את זמנו בבית המדרש כדי שלא לחלל את השבת.

ערכן של העשיות הקטנות בדור

יתום זה

ומזה נבין מה שאמר מהרח"ו בשם רבו האר"י הק' ז"ל, שבדור היתום הזה אף דבר קטן שישראל עושה בכוונה לשם שמים, חשוב אצל ה' יתברך הרבה יותר ממה שהיו עושים גדולים בדורות הראשונים. ובתוספת דברים הביאו בספר הקדוש "ישמח ישראל" (פרשת עקב, ד). כי הנה במשנה איתא (שבת פ"ה מ"ד): "פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה

עליו לעשות ויבטח בה' שיתן לו חכמה ורעת לנפשו.

ודבר זה נלמד ממסירות נפשם של החשמונאים, כי הנה בימים ההם גזרו היוונים על בני ישראל שלא יקיימו מצוות מעשיות, ואילו היו החשמונאים חפצים בכך, היו יכולים לקיים המצוות במוח ובלב והיו נפטרים מן המעשה בטענת אונס. אולם הם מסרו את נפשם על חלק המעשה, מפני שידעו שרצון ה' שיאצילו את אור קדושתו בעולם המעשה. ואכן, במסירות נפשם, המשיכו את אור הקדושה לעולם המעשה ואף גם למקומות הנמוכים. ולכן אמרו חז"ל (שבת כא, ב) מצות נר חנוכה למטה מעשרה, כי הגם שמקום נמוך הוא מאוד ואין השכינה יורדת דרך כלל למטה מעשרה, כל זה להורות לנו שבכל עובדא ומעשה שלנו, אפילו העשייה הנמוכה מאוד, פועלים אנו בגבהי מרומים, כי הקב"ה מושך ממעלה למטה ועל ידי כן תבוא הגאולה השלמה.

והוסיף הרה"ק בתוך דברי קדשו להטעים הדבר, שכאשר האדם עושה עשייה כשהוא יודע בעצמו שאין לו שכל וחכמה הצריך לעשייה זו והוא עושה אותה רק כדי לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו, הרי הוא כמעמיד פתילה בנר, ואז בא הקב"ה ומוריק שמן המרמז לחכמה בנר ונמצא מקיים המצוה בשלמות.

הביטול מביא להשראת השכינה

הנה מצאנו בדברי הרה"ק מראפשיץ זי"ע השלמה למה שנתבאר תחילה שהצער

מליובאוויטש זי"ע⁹ בהסבירו מה שנאמר אצל משה (במדבר יב, ג): "והאיש משה ענו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה", שמה שהביא אותו לענוותנותו הוא מה שראה את הדור דעקבתא דמשיחא, שלא יהיו שייכים להבנה והשגה, ויהיו אז העלמות והסתרים, ויהי חושך כפול ומכופל, ומ"מ יקיימו מצוות במסירת נפש, וענין זה פעל ביטול אצל משה.

סוף דבר: כל אחד מישראל, גדול כקטן, אם הוא נמצא באיזה צער או נסיון וחפץ לעשות רצון קונו, אלא שהוא חושש שלמחר לא יוכל לעמוד כנגד יצרו ומפני כן הוא חושב כבר עתה להתיימש, יזכור שהקב"ה ממתין לו עתה לראות אם ישרה את שכינתו בזה המקום, בזה הנפש ובוזה הזמן, וכיון שיקיים עתה את רצונו מתוך צערו ישרה עליו את השכינה ויזכה לברכה מרובה.

לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה

רצונו

הנה ככל המחזה הזה איתא ב"זרע קודש"¹⁰ (ליל ב' דחנוכה), ושם כתב שמתעם זה מדליקין נר חנוכה למטה מעשרה, ללמד לאדם דעת שלא ימעט בעיניו שום עשייה לכבוד הבורא יתברך שמו, לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו. והגם שיודע בעצמו שאין לו כל-כך שכל וחכמה הצריך לעשייה זו, יעשה מה שמוטל

⁹ ספר המאמרים – עטר"ת (יום ב' שבועות).

¹⁰ להרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע.

קשירת דבר רוחני בדבר גשמי

וכן הוא בימינו אלה, ישנה נשמה שאינה בטלה דייה לתורת ה', ומחמת כן כל אור המגיע אליה, אינו אלא בבחינת ברק שאין לו קיום. יכולה היא נשמה זו להתלהב בזמירות שבת קודש, אך לאחר מכן תיכף ומיד תשוב לסורה, כי אור זה שהגיע אליה אין לו אחיזה אצלה מפני שהיא דומה לפתילה רטובה במים אשר האש מסתכסת בה ואינה נתפסת.

ואמנם אין שום מקום להתפלא בראותינו אנשים שאין הרוחניות נתפס בהם, כי אדרבא, מצד הטבע אין שייך שדבר רוחני יתפס בדבר גשמי ואיך נרצה שאור הקדושה תתפס באנשים הנמצאים בעולם הרוחני, והרי מטעם זה אנו מברכים "ומפליא לעשות", על שקושר דבר רוחני בדבר גשמי.

אכן הקב"ה גילה למשה רבינו שיש ביכולת כל בני ישראל אשר עמדו רגליהם למרגלות הר סיני, ללחלח את פתילתם בשמנה של התורה והמצוות, ועל ידי כן כשתגיע אליהם האור, יהפכו מיד ללפידים של אש. ואולם כאן ישאל השואל: הגם שאלחלח את פתילתי בשמן התורה, איך תוכל לבעור זמן רב והלא אין שמן בנר. על שאלה זו השיב הרה"ק מראפשיץ ז"ע, שכאשר ירטיב האיש הישראלי את פתילתו בשמן וידליקנה באש, הקב"ה כבר יוריק בו שמן רב ותמשיך פתילתו לבעור בלי סוף.

מביאה להשראת השכינה. כי לכאורה דבר זה צריך טעם, מדוע הדבר תלוי בצער דווקא. אך לדברי קדשו הביאור פשוט, כי מי שיש לו צער בעת עשיית המצוה, אין הוא מרגיש שום טעם בעשייתה ולא זו בלבד אלא שהוא עוד יודע שיספוג מחמת כן עלבונות, ואעפ"כ הוא מבטל את עצמו לרצון קונו ומקיים את מצותו רק מפני שה' אמר, הרי הוא כמעמיד פתילה בנר ובא בעל הנר ומוריק בו שמן כדי שידלק וידלק ויאיר את העולם.

בין ברקים ללפידים

ועל פי זה שמעתי פירוש נפלא¹¹: הנה קודם מתן תורה נאמר (שמות יט, טז) "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר ויהי קולות וברקים", ולאחר מתן תורה נאמר (שם כ, טו) "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים", וצריך טעם למה שינה לשונו, מדוע קודם מתן תורה קראם ברקים ולאחר מתן תורה קראם לפידים.

אך הפירוש הוא, כי קודם מתן תורה כל אור שהגיע לישראל היה בבחינת ברק שאין לו במה להיאחז. אבל מעת שקיבלו את התורה, כיון שהתחילו לקיים מאז את מצוותיו מתוך ביטול הגמור כדי לעשות רצונו, נעשה כל אור שהגיע אליהם ללפיד אשר דולק ודולק בלי סוף. והלא זהו הפירוש מצוה, האדם עושה את חלקו ובוזה הוא נעשה בצוותא עם הקב"ה ואז הקב"ה מוריק עליו משמנו כדי שיאיר ויוסיף להאיר.

¹¹ ראה 'פרי צדיק' שבועות (אות טז).

לאדם שיימשך רק לדברים שבקדושה ולא לדברים אחרים.

הורקת שמן לנר לאחר העמדת הפתילה

בראתי לו תורה תבלין

ומזה נבין מדוע הלימוד הבא בנקל, אין לו כל-כך הכח להכניע את היצר הרע, ורק הלימוד הבא מתוך צער, כגון מפני שהעייפות גוברת על הלומד או מפני שכבר למד כמה שעות וכדומה, הוא זה שמכניע את היצר הרע ואף מכפר על כל העבירות ואפילו על חיובי כריתות כדברי הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע. כי דווקא הלימוד הבא מתוך צער מביא להשראת השכינה, וכשיש השראת השכינה, אין האדם נמשך לצד הסטרא אחרא. וכאמור הבנת כל זה לאשורו תעזור לנו להחשיב כל עובדא ואפילו הקטנה ביותר, עד שנעשנה בשמחה גדולה מתוך ידיעה שהיא זו שתשרה עלינו את השכינה.

וכלפי זה דיברנו בתחילה, שימי החנוכה מסוגלים לזה יותר, כי בזה שהחשמונאים מסרו את נפשם על החלק המעשי שבמצוות, אשר הוא החלק שנתחדש בעת מתן תורה (שהרי עבודת ה' כמות ובלב היה גם קודם מתן תורה), הגבירו כוחם של ימים אלו להדליק בהם הפתילות ולהוריק בהם שמן ממעון קדשו.

וזהו "לפום צערא אגרא" כפי שנתבאר לעיל, שמן זה שהקב"ה מוריק בנר האדם, הוא השראת שכינתו, ולכן ככל שיש לו לאדם צער יותר גדול בקיום מצוותו, הוא נמצא בביטול יותר לקונו, וכיון שהביטול יותר גדול, ממילא השראת השכינה יותר בתוקפה, וכיון שהשראת השכינה יותר בתוקפה, ממילא יש יותר קיום לאור הקדושה הנאצל על הנשמה, וזה יועיל לו

הודאה לה' למעלה מן הטבע¹²

פשוטים לפעול מה שצדיקים גדולים פועלים בראש השנה ויום הכיפורים, ומלבד כן הלא זאת חנוכה הוא עוד יום מימי החנוכה אשר נותנים בהם שבח והודיה לה'. והסיבה שאין אנו מרבים כל-כך בתפילות ותחנונים בזאת חנוכה, היא מחמת זה גופא, כי אנו מנצלים זמן נשגב זה לקרבת ה' על-ידי שבח והודיה ומאמינים שעל-ידי שבח והודיה נוכל לקבל את כל צרכנו. והרי זה כל עיקר ביאורו של עת רצון, כי פעמים הרבה רצונו של הקב"ה להיטיב לבניו נמצא בהסתר, וכשבני ישראל מכירים בחסדו הגדול ולבם מתעורר לזמר לפניו וליתן לו שבח והודאה, מתעורר הרצון גם אצלו כמים הפנים לפנים להיטיב לבניו בגלוי ונעשה מזה קרבה גדולה. ולכן כאשר רוצים לנצל את הזמן בחנוכה, הדרך המעולה ביותר היא להרבות בנתינת שבח והודאה ולחפש דברים שעדיין לא הודו עליהם עד כה וליתן גם עליהם שבח והודאה, וכזה מתעורר הרצון וכשהרצון מתעורר אפשר גם ללחוש איזו תפילה.

יודה ויחזור ויודה

והנה בספר החיים¹⁴ כתב, שעל

עת רצון באתערותא דלתתא

ב"סדר היום"¹³ (פרק יד) בכתבו על ברכת "שים שלום" שבאה לאחר ברכת מודים, כתב בזה הלשון: שים שלום, אחר שסידרנו שבח והודאה הראויה לנו לתת לאשר גמל עמנו חסדים וטובות ומספיק לנו כל צרכנו כרחמי וכרוח חסדיו, והיא עת רצון, אנו מתפללין לפניו שיתמיד אהבתו עמנו וישים שלום טובה וברכה עלינו על כל ישראל אחינו. וענין השימה כמה דכתיב (במדבר ו, כז) ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. וזהו ענין שאומר ברכת כהנים קודם שים שלום, היא רצון והיא שעה ראויה לברכה, ומובטחים אנו בכורא עולם שיברכנו ברוב חמלתו ויעשה כאשר דיבר. הא לנו שמלבד מה שיש זמנים מסוימים שהם עת רצון מכוח עצמם, עוד אנו יכולים להפוך זמנים פשוטים לעתות רצון על-ידי נתינת שבח והודאה להשי"ת.

מאת ה' היתה זאת חנוכה נגילה
ונשמחה בו

והנה בזאת חנוכה קיימים שני הדברים גם יחד, שהרי כך אמר הרה"ק מרוזין זי"ע שביום זה יכולים אנשים

¹² שיעור מיום ב' פרשת ויגש – ב' טבת ה'תש"פ

¹³ לרבינו משה בן מכיר, ריש מתיבתא ב'עין זיתון' משנת שמ"ב, בשנת שס"א עבר הישיבה לעיה"ק צפת ת"ו.

¹⁴ לרבי חיים אחי המהר"ל מפראג זצ"ל תלמיד המהרש"ל ורבי שלום שכנא בעיר לובלין ביחד עם מאור הגולה

ההתבוננות, יש לזכור שאנו נוטים בדרך כלל לראות רק את הפרטים הקטנים ולא את התמונה בכללותה. ובדרך משל: המשיא את בתו, אם באמצע החתונה תיכבה האור שלש פעמים, כל פעם למשך חצי דקה או דקה, סביר להניח שלאחר החתונה לא יפסיק לדבר על כך, ויחפש במי לעשות שפטים. משל נוסף: בחור פלוני יש לו מידות טובות והוא ירא שמים ובעל דרך ארץ, אך חסרון אחד יש לו, הוא קם ממיטתו כל יום באיחור. בדרך כלל הוריו ומוריו יעשו מזה רעש גדול ותוצר מהומה גדולה אשר תסב יגון ואנחה. ועוד משל אחד: תינוק נולד בסימן טוב ובמזל טוב כשהוא בריא בגופו ובנפשו, אך חסרון אחד יש לו, חסרה לו אצבע אחת, או יש לו סדק בשפתיו. בדרך כלל ירגישו ההורים שעולמם חרב עליהם.

כך היא המציאות. אנשים נוטים לראות את הפרטים הקטנים ולא את התמונה הכוללת. ולא, אין אנו מדברים כעת על התקוות שאנו מתפתים לצפות להם וכשאלו מתבדים מצטערים מאוד, ואף לא מדברים על החיוב להיות בשמחה ולא בעצבות, אלא על ענין אחר אנו מדברים, על המציאות הפשוטה שבה אין אנו מצליחים להתרומם מעט כדי לראות את התמונה בכללותה.

הלב משפיע על המוח

אכן, צריכים אנו להתבונן מדוע באמת הוא כן. יהודי אחד קנה לעצמו ספר חדש והנה נשפך על אחד הדפים כוס קפה (קאווע). הדבר כואב לו עד מאוד ומערער עליו את שלוותו. מדוע? הלא

האדם לחזור תמיד ולהודות על אותם דברים שכבר הודה עליהם בעבר, ויודה עליהם כל פעם ביותר התבוננות, שהרי לא שייך שיגיע האדם לעומק ההודאה בפעם הראשונה, ולכן הוא מחויב להתבונן שוב ושוב וכל פעם יקלט הדבר יותר בלב. ונמצא שמלבד מה שצריך להתבונן כדי למצוא פרטי דברים שעדיין לא הודה עליהם עד כה, עוד זאת צריך להתבונן באיכות ההודאה, באופן שיוסיף להתפעל בהבינו כמה טוב מונח באותם דברים שכבר הודה עליהם בעבר.

והרי הטוב בא ממקום נצחי וברור כשמש שאין אנו יכולים להשיג, ושכל אימת שנחזור להתבונן בו נמצא בו חידושים. ומשולים אנו לתינוק בן שנתיים שהוריו הרחיצוהו והלבישוהו, שהגם שהוא מחייך אליהם ומביע בכך את רגשות הערכתו אליהם, מה שבוודאי משמח אותם עד מאוד, מכל מקום לא שייך בעולם שיבין בקוצר שכלו את עומק ההטבה שהטיבו עמו.

כן ראיתי שהגאון רבי שמואל אויערבאך זצ"ל בהספידו את אביו הגאון רבי שלמה זלמן זצ"ל, סיפר שפעם שמעו אותו אומר "נודה לך" עד "ועל הכל" בברכת המזון כמה פעמים, וכששאלו אותו לאחר מכן לפרש הדבר, אמר שהרגיש בלבו שהיה חסר לו בהתבוננות ושעדיין לא נקלט הדבר היטב בנפשו.

הנטיה לראות את הפרטים הקטנים

והנה כשאנו מדברים על חובת

מלראות את כל הטוב העוטף אותי, עד שבטוח היה שכל העולם נלחם כנגדו.

העבודה להסתכל על התמונה הכוללת

אמנם כן, הגם שנתבאר עד כה שמציאות זו מציאות אמיתית היא, עלינו לדעת שכל זה הוא לפי מושגי האנשים הקטנים, אבל אם ישכיל האדם להתרומם בכל עת כאב ולהסתכל על כל התמונה בכללותה, יבין שההסתכלות רק על דבר זה הכואב תוך כדי התעלמות מכל השאר, היא הסתכלות ילדותית.

ודומה הסתכלות ילדותית זו לילדי משפחה אחת שאביהם הוציאים לטיול נפלא אשר לא היה להם כזה מעודם, ואף חשב על כל פרט ופרט כדי שייהנו כולם מקטן ועד גדול ולא יחסר להם כלום, ויהי בדרך והנה נתעורר ביניהם ריב מי ישב ליד החלון. והאב עומד ומתפלא, הלא נתתי לכם את כל הטוב שבעולם, והנה אתם באים לקלקל בדבר פשוט כזה?!

אף אנו, אם נצליח להסתכל על התמונה הכוללת, לא יהיה שום דבר בעולם שיוכל לעטוף את נפשנו ולהדאיב את לבנו. בדרך כלל האדם סבור, שמצוקה כמו זו שהוא נמצא בה כעת, יש בה די כדי לספק לו היתר להיות בעצבות. אך האמת היא, שהגם שצערנו מובן (ואף מצוה עלינו מדין בין אדם לחבירו להבינו ולהשתתף עמו בצערנו), מכל מקום, כלפי האמת האמיתית, אין שום צרה או מצוקה שיש בה די כדי לספק לאדם היתר להיות בעצבות.

בריא הוא בכל אברי גופו, כל מערכות גופו עושים את מלאכתם נאמנה, יש לו נחת דקדושה מילדיו וגם הפרנסה מצויה לו, מדוע כואב לו כל-כך על שנשפך לו מעט קפה על אחד מדפי הספר?

התשובה היא, שדווקא מחמת כן, דווקא מפני שהדבר כואב לו, לכן הוא רואה רק אותו ולא את כל השאר. כי המח מושפע בכל עת מהלב, וכשהלב מתעורר מחמת כאב, גם מוחו מפנה תיכף ומיד את כל מבטו רק על דבר זה הכואב לו ומתעלם מכל השאר.

משל למה הדבר דומה, למי שקיבל סטירת לחי מצלצלת מחבירו ועדיין הוא עומד בוש ונכלם מבלי יכולת לנוע. יבוא אחד ויאמר לו: מה אתה מצטער כל-כך? תן תודה שיש לך אשה וילדים ופרנסה טובה! הלא לשוטה ייחשב זה האיש, שהרי כעת הסטירה כואבת לו ועוטפת את כל כולו, ורק כעבור זמן, כשישקוט מעט, יוכל לחשוב על כל אותם חסדים שהקב"ה עושה עמו.

הדברים הקטנים המטרידים את האדם גורמים לו לכאב, וכאב זה כובש את כל כולו עד שכל הדברים שמסביב משתכחים. מסיבה זו נוכל לראות בן אדם, שמחמת דבר אחד קטן, כגון מפני שבנו איחר את ההסעה לתלמוד תורה, וכשביקש מכמה אנשים שיעשו לו טובה ויקחו ברככם את בנו לתלמוד תורה, נענה בסירוב, הוא יוצא מכליו ומתבטא בחריפות, וכשהוא נרגע מעט הוא מתחרט אלף פעמים על התבטאותו. וכל זה מפני שהכאב הגדול שהיה לו בשעת מעשה, עטף את כל כולו וסימא את עיניו

הלימוד מן הנסיעה באווירון

מעלה ולא מוריד.

מה הם הדברים הגדולים באמת?

יהודי אחד שלח לי פעם מכתב, ובמכתבו מנה בפני את כל צרותיו ר"ל, אשר האחת קשה מרעותה. אחר כך שאל: אנשים שומעים את לקחך ומתחזקים להודות ולהתבונן בטוב. אך במטותא מינך, אמור לי נא, איך יוכלו אני ושכמותי אשר פוקדים אותם חבילות חבילות של צרות, להתבונן בטוב.

יהי רצון שאף אחד מאתנו לא יתנסה כפי שאותו יהודי נתנסה ולכולנו יהיה אך ורק טוב נגלה, אך בנוגע לענייניו, הבה ונתבונן באמת. אחת מהצרות שיהודי זה העלה במכתבו, היא מה שלא זכה לזרע של קיימא, וכך כתב בצערו: הן כבר הגעתי לגיל זקנה ולא זכיתי לזרע של קיימא, וכשאפטר מן העולם ישליכו אותי אל האדמה ואף אחד לא יזכור אותי ואפילו קדיש לא יאמרו עלי. אולם, בחייכון! מה האמת? הלא האמת היא שאותן שבעים שנים שאנו נמצאים כאן, אינן העיקר. הן נועדו רק כדי שנוכל לבוא אל תקוננו ונעבור לעולם האמת, והלא בשביל זה היה כדאי כל אותן שנים עבור מצוה אחת או עבור התגברות אחת על היצר.

ומה שנדמה לנו שמי שיש לו ממון רב או משפחה גדולה, זהו המאושר עלי אדמות, ומי שאין לו כל אלה, איש מסכן הוא, זה רק מפני שאנו חיים בעולם של הסתר. אבל אם נתרומם מעט להסתכל על העולם מלמעלה, נבין שבעים שנים אלו הם כאין וכאפס לעומת העולם הנצחי. הם לא שבעים ביחס

וכבר אמרו הצדיקים¹⁵, שכל העולם אינו שווה כדי שיוציאו עברו אף לא אנחה אחת. ובשם ר' משה בלוי זצ"ל אמרו, שיש ללמוד מהנסיעה באווירון (מטוס), שכל שמוסיפים להתרומם, הולך העולם וקטן ואתו עמו כל הצרות והמצוקות. ומה האמת, הצרות גדולות או קטנות? התשובה היא שתלוי היכן נמצאים, ואם יתרומם האדם ויצא קצת מן העולם החומרי, יראה שכל הצרות והמצוקות קטנות מאוד. והרי נשמתנו היא רוחנית ונצחית, והשכר המובטח לנו בעולם הבא אף הוא נצחי, וכל המצאותנו בזה העולם אינו אלא לזמן קצר כדי שנוכל לקבל אותו שכר נצחי, וכל דבר צער החולף על פני האדם אף הוא בדרך כלל רגעי, ורק בשעת מעשה נדמה לו לאדם כאילו ארך זמן רב.

לא נכחיש, אנחנו כולנו בני בשר ודם וקל מאוד לזולתנו להוציאנו מן הכלים עבור דבר פשוט. אבל יהודים אנחנו והקב"ה נתן לנו ברוב טובו מצוה להודות לו ולשבח לפניו, כי על ידי זה תתחזק האמונה בלבנו ונגיע בכך על התכלית הנרצה שבעבורה באנו לעולם. וכאמור, העצה היעוצה שתועיל לו לאדם להודות לה' בכל עת, גם בעתות כאב, היא להתבונן באמת האמיתית, והאמת האמיתית היא שהגם שפוקד אותנו כאב כפעם בפעם, כל שאנו זוכים לקיים אפילו מצוה אחת בלבד, הלא היא שווה יותר מכל חללי דעלמא, כי המצוה תישאר לנצח נצחים והכאב חולף הולך לו ואינו לא

¹⁵ ראה ספר 'אמת ואמונה' (קאצק) אות של"ו.

זקוקים היו לעשרה שקלים והרגישו ממש במצוקה, נשאו תפילה לה' והוא זימן להם עשרה שקלים בדרך בלתי צפויה. מתמלאים המה רגשי שמחה בעבור כך ונותנים שבח והודאה ברוב התרגשות, ואף תורמים לשם כך סעודות הודאה. הצדק אתם, לפי שסבורים הם שהמצוקות האמיתיות שלהם הן החסרונות הגשמיים, וכשהקב"ה ממלא להם אותם חסרונות, הם מתמלאים רגשי הודיה כלפיו.

וכל זה מפני שהם חיים מתוך ראייה קצרה מאוד, וכל מה שהם רואים ומחשיבים, הם רק אותם דברים גשמיים אשר נועדו בסך הכל לסייע לאדם לעבור את החיים הקצרים עלי אדמות. ולכן כשיזדמנו אצלם כמה חסרונות קטנים, ובמיוחד אם לא יהיו כל-כך קטנים לפי ערך, ירגישו במצוקה נוראה ולא יוכלו ליתן הודאה לה'.

"וכי אינכם יודעים שיש לי שני בחורים שהגיעו לפרקם ואיני מוצא להם זיווג? ! הייתם רוצים להתנסות בדבר כזה? ! היודעים אתם איך זה כשבת מבוגרת נמצאת בבית וחולפת עוד שנה ועוד שנה ועוד מעט ושערותיה יתחילו להלבין? ! הלא אני יכול לראות בצערה? !"

אמנם כן, כשנמצאים למטה יש בכל זה צער גדול, אבל כשמתנשאים מעט ומסתכלים מלמעלה, מוצאים כל-כך הרבה דברים להודות עליהם, ולא דווקא מפני שלילדיו האחרים מצא שידוכים הגונים, ולא דווקא מפני שלעומת העיכוב במציאת השידוכים פרנסתו מצויה בשפע וברווח, אלא מפני שהוא זוכה יום ליום לקיים מצוותיו יתברך אשר כל העניינים האחרים קטנים לעומתם.

לא לפי ולא ביחס לעשרת אלפים ואף לא ביחס למיליון. הם שבעים ביחס לנצח. ולכן כשנעמיד את האדם שכל שנותיו עברו עליו בנעימים ולא קיים תורה ומצוות, לצד זה שקיים תורה ומצוות וכל שנותיו צער ומכאובים, יהיה הראשון עני שבנעימים והשני עשיר שבעשירים. ויצטרך השני להודות ולהלל כל ימיו על שזכה שהשי"ת קרבהו אליו ונתן לו את היכולת לצבור הון רב כדי לזכות לטוב הנצחי.

כדאי לסבול שמונים שנה בשביל מצוה אחת

וכבר ידוע המעשה עם הרה"ק רבי אברהם מקאליסק זי"ע, שפעם הודיעו לו על זקן אחד, שלרוב חולשתו לא היה יכול אפילו להניח את התפילין בכוחות עצמו והיו אחרים צריכים לקשור לו את התפילין, והיה טוען מחמת כן כי טוב מותו מחייו. בא אליו הצדיק לבקרו ואמר לו: האמן לי שאם היו שואלים אותי אם אני רוצה לבוא לזה העולם כדי להניח פעם אחת תפילין, וכפי שאתה מניחם היום, הייתי מסכים לכך, והיה כדאי לי להתיגע שמונים שנה בעבור כך.

מעשה זה לא רק מבטא את חשיבות המצוה באשר היא, אלא גם את ההסתכלות הנכונה על העולם. אל תסתכלו על הדברים הקטנים שהם כצל עובר וכחלום יעוף. הסתכלו על הדברים הגדולים שיש לכם, על התורה והמצוות שיישאו לכם לנצח נצחים.

הודאת בני אדם לפי גובה הסתכלותם

בדרך כלל בני אדם נותנים הודאה על איזו הטבה גשמית שהקב"ה עשה עמהם.

שבהתבוננם בעצמם הם מגלים שהפרוץ אצלם מרובה על העומד ושחבל להם על התהלכם בעולם היות שההפסד שלהם מרובה על הרווח. לפעמים סגנון דיבורם היה מדוע עשה הקב"ה שהנסינות יהיו קשים כל-כך, ואם תאמר מפני שרצה שלא יהיה השכר כנהמא דכיסופא, הלא בכך אנו מפסידים יותר משמרוויחים. ויש שסגנון דיבורם היה איך יתכן שיהיה לי חיוב להודות לה' על אשר בחר בי להיות לו לבן ונתן לי מצוותיו, והלא אני רק מפסיד מזה כיון שהפרוץ מרובה אצלי על העומד.

כדאי כל עונשי גהינום בשביל שכר מצוה אחת

אכן התשובה לכל זה נמצאת בהקדמת ה'חרדים', וזה תחילת לשונו: ודע זה סוד נעלם מרוב אנשי זמנינו, בידוע כי תרי"ג מצוות הם רמ"ח עשה ושס"ה לא תעשה, וכל מצוות לא תעשה עונשם מפורש, מהם בכרת, מהם במיתה בידי שמים, מהם בארבע מיתות בית דין, וכן שאר העונשים. אמנם מצוות עשה עונשם לא נתפרש בתורה, וזה הדבר נפלא, אדון אחד אמרן, למה יעניש על לא תעשה ולא יעניש על עשה, והלא עבר על גזרתו וצויו בזה כמו בזה, ולא די בזה אלא שאמרו יבא עשה וידחה את לא תעשה.

ומרחיב שם ה'חרדים' ליישב שאלתו, ותוכן דבריו **שהשכר המובטח למקיים מצות עשה איננו ניתן לתיאור כי עין לא ראתה אותו אלוקים זולתך**, ולכן גם עונשו של המבטל מצות עשה אינו ניתן לתיאור, שהרי עונשו הוא בעצם זה שהפסיד אותו טוב נצחי. מה שאין כן העונשים המוטלים על

וכשיודעה על זה שבחר בנו מכל העמים להיות לו לעם סגולה, יעורר בכך רצונו יתברך בכל תקפו, שהרי אין לך גילוי אהבה יותר מזה שהקב"ה נתן לנו את הזכות לקיים מצוותיו ולזכות על ידן לטוב הנצחי. וכשיתעורר רצונו יתברך, ממילא יתמלאו גם החסרונות הקטנים שבענייני הגשמיות, כי כשרצונו יתברך מתעורר להיטיב לבריותיו, הוא ממלא להם את כל חסרונם מגדול ועד קטן.

כשמודים על הדברים הקטנים, קשה לעורר בכך את הרצון במלוא עוזו, אבל כשמודים על הדברים הגדולים, בוודאי מתעורר בכל הרצון במלוא עוזו ואז מתמלאים כל החסרונות כמים הפנים לפנים. ואין בכוונתנו ח"ו לומר שלא להודות על הדברים הקטנים, אבל כוונתנו שנתעלה ונבין מה הם הדברים הגדולים ומה הם הדברים הקטנים, ומזה נבין שהעיקר שעליו צריכים להודות הוא מה שהקב"ה בחר את כל אחד מאתנו להיות לו כבן יחיד ושהוא רוצה להיטיב לו לרוב אהבתו אותו, לא בהטבה דמיונית אלא בהטבה אמיתית ונצחית.

שכר מצוה כנגד הפסד עבירה

אולם לפעמים יעשה האדם חשבון, שאם המצוות חשובות כל-כך, אם כן אף העברות חמורות כל-כך ומריעות לאדם באופן שאינו ניתן לתיאור, ועל כן לא ירצה להודות על המצוות בנמקו שאם יתבונן במצוותיו יצטרך גם להתבונן גם בעבירותיו ואז לא יוכל לפצוח פיו מרוב בושה.

ויותר מזה שמעתי מכמה בני אדם שהתבטאו לאמור מתוך מקום אמיתי שבלב,

נשמה קודם שמורידים אותה לעולם, שואלים אותה אם היא מסכימה לבוא עם כל חבילי הטרדין והיסורין שיפקדו אותה, והיא נותנת את הסכמתה. כי הנה בדרך כלל מפרשים את דבריו, שהנשמה יודעת אז כמה כדאי לה לסבול את כל היסורים המיועדים עבורה כדי לנכות מן העונשים שלמעלה. אבל לפי האמור אין צריך להגיע לזה, אלא מפני כך היא מסכימה, מפני שהיא יודעת אז כמה גדול ערכה של כל מצוה, ולכן לא איכפת לה שסבול כל היסורים שבעולם ובלבד שתדוד ותזכה לקיים מצוות ה'.

אמור מעתה: הגם שהאדם שעבר על מצות לא תעשה המרה את פי ה' והריע לעצמו והריע לכל העולם כולו, וללא ספק יצטרך להתייגע הרבה כדי לתקן את מה שקלקל, עם כל זה כשבא ליתן הודיה לה', יוציא את עצמו מהקופסא הקטנה שהוא נמצא בה ויתחיל להודות על הדברים הגדולים. הלא הקב"ה נתן לנו את תורתו כדי שנוכל להכניס את עצמנו לעולם הבא בעודנו בעולם הזה, ואם כן בוודאי נוכל על-ידי התורה להגיע להכרה שגם אם היינו זוכים לקיים מצוה אחת בלבד כבר היינו המאושרים עלי אדמות, וכל שכן כשאנו זוכים לקיים עוד מצוה ועוד מצוה, ונודה ונהלל על הזכות הגדולה.

הודאה ממעוף הציפור

ובזה נבין מה שאמרו חז"ל שבימות המשיח יהיו שמונה נימים בכינור לעומת שבעה נימים שיש בימינו, וכפי המבואר בספרי הקבלה והחסידות¹⁶, הכוונה בזה שלעתיד תהיה ההודאה למעלה מהטבע. וביאור הדבר, שכעת, כאשר אנו נמצאים

העובר על מצוות לא תעשה, בוודאי ניתנים לתיאור, שהרי אינם אלא כדי לנקותו מחטאיו על מנת שיזכה לאותו טוב נצחי שקנה לעצמו בקיום מצוות עשה.

וכתב שם בלשונו: "וזה דע כי אין כל עונשי גיהנם כדאי אצל השכר המזומן על מצות עשה לעולם הבא, כי טוב לו לאדם לקבל כל עונשי גיהנם ובלבד שלא יפסיד שכרו לעולם הבא". הא לנו בדרך משל ודוגמא, שאם יבוא האדם לעולם הבא ויראה שממתינות לו חבילות חבילות של עבירות שעשה במשך ימיו, וכנגדן ממתניה לו מצוה בודדת, ויבואו אליו בהצעה: ראה נא, אם תרצה לקבל שכר על המצוה האחת והיחידה שעשית, תצטרך קודם לכן לרדת לגהינום ולסבול שם יסורים קשים ומרים כדי למחוק את כל העבירות שעשית, אך אם תרצה נוכל לעשות אתך "עסקת טיעון", לא תקבל שום עונש על העבירות ולא תקבל שכר על המצוה. בוודאי יבחר בדרך הראשונה, לקבל עונש על כל העבירות שעשה ובלבד שבסוף יקבל שכר אותה מצוה שקיים.

וכל זה מפני שלמעלה רואים את התמונה בכללותה ויודעים כמה שווה של כל מצוה. אנו נמצאים כאן בעולם השפל וחושבים שרואים את האמת, אך כשנעלה למעלה, נראה את האמת ונצחק מעצמנו כמה היינו כחולמים וכמה היינו קטנים וילדותיים.

הנשמה איננה חוששת מן היסורים

ומסיבה זו כתב רבינו בחיי על הפסוק (דברים כב, ח) "ועשית מעקה לגגך" שכל

¹⁶ ראה ספר 'נצח ישראל' למהר"ל מפראג, (פרק י"ט, פרק ל"ב).

לפרנסה טובה, שהרי על זה אפשר להודות בכל יום מימות השנה.

בזאת חנוכה מודים על כל המצוות שנתן לנו הקב"ה ברוב חסדו. פותחים כל מצוה במקורה ומנסים להזכר בטעמיהם אשר אינם אפילו כקוצו של יו"ד מטעמיהם האמיתיים, ופוצחים בהודאה והלל על שזכינו לקרות את שמע אשר אין חקר לגדלותה, ועל שזכינו לשמור את השבת מתנת הא-ל, וכן הלאה נמשיך לעבור ממצוה למצוה וממאמר חז"ל למאמר חז"ל.

הודאה על העיקר ולא על הטפל

דמו בנפשכם! אב נתן לבנו שוקולד בעטיפה אדומה, הבן אכל את השוקולד ומיד התחיל להודות לאביו על העטיפה האדומה שנתן לו באמרו שכל-כך שמח בגללה כי מעודו לטש עיניו עליה... אמנם כן, הקב"ה מקבל גם את זאת, כי כל הודאה שנותנים לו מקובלת ומרוצה לפניו. אבל כשיודה האדם על הדברים האמיתיים, על הדברים הגדולים, בוודאי יעורר את הרצון של השי"ת ביתר תוקף, שהרי אז הוא מגלה דעתו שהוא מכיר הרבה יותר בטובותיו של הקב"ה.

ואכן, כאשר נתרגל להודות על הדברים הגדולים, על התורה והמצוות, נתחיל להרגיש בדברים הגדולים ולשמוח בהם, שהרי בעצם ההודאה עליהם נוציא את עצמנו מן הקופסא הקטנה ששהינו עד כה, וממילא נרגיש את הדברים הגדולים.

בעולם החומרי ומוקפים מכל עבר מענייני הטבע, קשה לנו להשתמט מענייני הטבע כדי ליתן הודאה גם לעניינים שהם מעל הטבע, ודומים אנו בזה לילד קטן שקנו לו "אורגנית" עם שתי אוקטבות בלבד, אשר הוא מוגבל מחמת כן בנגינתו באשר אינו יכול לנגן בה שירים הזקוקים לאוקטבה יותר גבוהה.

אך למען האמת הקב"ה נתן לנו היכולת גם בעולם הזה להתעלות ולהסתכל על העולם מלמעלה, ובכך ליתן הודאה לה' על העניינים שהם למעלה מן הטבע. וכמו שהאדם יכול להתרומם באווירון ולראות את העולם ככדור קטן, כן יכול האדם להתרומם בדעתו ובלבו ולראות את כל ענייני העולם הגשמי כאין וכאפס לעומת העניינים הרוחניים שהם נצח נצחים.

וזה מה שהיו יראי ה' עושים בכל הדרות. היו מגביהים את עצמם אל על ואומרים: "כפרה הם כל העניינים הגשמיים, מה אנו זקוקים להם אם זכינו לקיים רצון ה'".

ברכות והודאות על מצוותיך ועל

חוקותיך

באמת בזאת חנוכה כשנותנים הודאה לה' אין חושבים על אותו פרט שמתקשים עמו, שהרי זהו הודאה שבדרך הטבע. בזאת חנוכה מודים בהודאה שמעל לטבע. אין מודים אז על הפרנסה של אתמול ועל הפרנסה של מחר כדי שנזכה מחמת הסגולה

מדור שבת קודש

שמירת השפע על-ידי המשכת קדושת השבת לימות החול

במשמרות נטועים בעלי אספות

אמר קהלת (יב, יא): דְּבָרֵי חֲכָמִים פְּדָרְבָנוֹת וּכְמִשְׁמֵרוֹת נְטוּעִים בְּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מְרֻעָה אֶחָד. פירוש רש"י: דברי חכמים - שעשו סייג לתורה בגזירות להרחיק את האדם מן העבירה. כדרבנות - מה דרבן זה מכוון את הפרה לתלמיה, כך דבריהם מכוונים את האדם לדרכי חיים. וכמשמרות נטועים - מה מסמר זה קבוע, אף דבריהם קבועים, ומה נטיעה פרה ורבה, אף דבריהם פרים ורבים למצוא בהם טעם. בעלי אסופות - מסמרים שיש להם גולגולת אסופה וגסה. נתנו מרועה אחד - כל דבריהם דברי אלוקים חיים, הוא אמרן, ורועה אחד נתנן, משה מפי הגבורה.

זהו פשוטו של מקרא, אולם במדרש רבה (נשא יד, ד) יש פירוש אחר על בעלי אסופות, וכך הוא הלשון שם: בעלי אסופות – אימתי הם נטועים דברי תורה באדם הזה? בזמן שבעליהן נאספים מהן (כלומר כאשר רבו שלמדו אותם נאסף אל עמיו ונפטר מן העולם). כל זמן שרבו קיים, הוא היה מפליג לומר: כל זמן שנצרך (כל פעם שאני צריך) הרי רבי לפני ואני שואלו. מת רבו, הרי יגע ביום ובלילה לקיים תלמודו, יודע הוא שאין לו למי לשאול. הוי, אימתי הן נטועין באדם הזה? בזמן שבעליהן נאספים מהן.

נטיעת אור השבת כשהשבת נאספת

והנה הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בספרו "מחשבות חרוץ" (יט) למד מזה גם לענין מוצאי שבת, איך צריך יהודי להתייחס אליו. כל עוד לא יצאה השבת, היה האדם שאנן ובטוח בידעו שהשבת עוטפת אותו. אך עכשיו שהשבת נאספה לה ויצאה, מתעוררים געגועי האדם, וכיון שכן, נקבע בלבו אז מאור השבת יותר ממה שהשיג בשבת קודש עצמה.

הן דבר זה נוגע גם בענין התייחסותם של החסידים לצדיק הדור. כל עוד הצדיק נמצא בחיי חיותו, אין החסידים מרגישים כל-כך צורך להתבונן בתהלוכותיו וללמוד מהם, וכל כך למה? מפני שבהיות הצדיק ביניהם הם מרגישים בטוב ובנעימים ואינם זוכרים שיבוא יום וייאסף אל עמיו. אך כיון שבא היום והצדיק עולה למקום מנוחתו בגן עדן, אזי מתעוררים כולם וצועקים: אויה! היכן היינו? מדוע שקועים היינו בתרדמה, הלא היינו צריכים להביין שביום מן הימים לא יהיה עוד בקרבנו!

מבאר רבי צדוק שכן ממש נעשה מדי שבוע כאשר השבת יוצאת והעולם חוזר לימות החול, אז מתעוררים בנפש האדם געגועים עזים לשבת קודש, שהרי הוא נזכר אז כמה טוב היה לו עד עכשיו כאשר כל

פעמים הם קיימים ופעמים אינם קיימים. אך הדרך הנכונה אשר יבור לו האדם היא, שיעשה בצאת השבת מה שעושה התלמיד לאחר פטירת רבו, וכפי שהתלמיד לאחר פטירת רבו מאחר שאין לו ברירה אחרת, מתחיל להתייגע לבדו בתורת ה' ומתבונן בכל דבר אילו היה שואל את רבו איך היה רבו מפרשו, וכדאיתא כן להדיא בלשון המדרש שם, כמו כן עבודת האדם מיד בצאת השבת היא להחזיק היטב באותו אור שזכה לו בשבת ולהתחיל להתייגע בו מעצמו.

דומה הדבר לספירת העומר, שענינו כידוע¹⁷ שלאחר שזכינו בליל הסדר לאור גדול באתערותא דלעילא, האור ניטל ממנו ומעתה מוטל עלינו לחזור ולהשיגו על-ידי עבודת ימי הספירה. כמו כן מוטל עלינו בצאת השבת לעבוד עם אור השבת שזכה לו זה עתה, והיינו על-ידי שנגיל את עצמינו ביסודות השבת ונשגן אותם תוך כדי הכנסו לימות החול.

תפילת ערבית של מוצאי שבת

ובכן, הפעולה הראשונה שעושים מיד בצאת השבת כדי להמשיך את אור השבת לימות החול, היא מה שמתפללים תפילת ערבית של חול בבגדי השבת. תפילה זו לאו תפילה בעלמא היא, אלא נחשבת כתפילת יומא דפגרא, באשר עדיין כולם נמצאים אז בקדושת השבת ועל ידה ממשיכים את קדושת אור השבת לימות החול. מסיבה זו נהגו בכמה מקומות שהאבל

טרדות הפרנסה נטולות היו ממנו ועסק רק בתורה ובתפילה, בשירות ובתשבחות, עד שהרגיש ממש כמתהלך בגן העדן, והנה עכשיו הוא צריך לחזור לטרדותיו ולעסוק על המחיה ועל הכלכלה. והיה אם ישכיל האדם לקחת געגועים אלו ולעבוד אתם כפי שיחבאר, יינטע בנפשו אור השבת ויתחזק בו האור יותר ממה שהיה לו בשבת קודש עצמו.

בשורה טובה ושבת שמה

מסופר על החסיד רבי ניסן פילטשיק ז"ל¹⁷ שהיה עורך סעודת מלוה מלכה בשבת אחים גם יחד, ונמשכה הסעודה עד אור הבוקר. פעם יצא לאחר סעודת מלוה מלכה ופגש את הרה"ג רבי שלום שכנא זאהן זצ"ל צועד לתפילת שחרית, אמר לו בהתרגשות: יש לי בשורה טובה בשבילך! עוד ששה ימים יהיה שוב שבת קודש...

זוהי ההרגשה שעל האדם להרגיש בצאת השבת מרוב געגועים לשבת קודש: הנה עוד ששה ימים שוב יהיה שבת קודש... והרי זה דומה למי שהיה באתרא קדישא מירון והרגיש תענוג גדול באמירת תהלים על הציון, שבחזרתו משם, הוא מתגעגע לאותו תענוג ומנחם את עצמו כי הנה יבוא יום ויפקוד שוב מקום קדוש זה.

אדם לעמל יולד

אכן על הרגשים לבד אי-אפשר לתלות תקוה, שהרי הרגשים באים והולכים,

¹⁷ מזקני חסידי סטאלין בארה"ב. התחנך לעבודת ה' על דרך החסידות אצל זקני החסידים תלמידי הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע והוריש מורשתם לדורות הבאים.

¹⁸ הובא ברבים מספרי חסידות בשם האר"י הק' ז"ל (פע"ח שער ספירת העומר פ"א).

המבורך] לעולם ועד בניגון, שהמאריך בעניית ברכו בליל מוצאי שבת קודש הוא סגולה להצליח כל השבוע.

והנה הגם שבוודאי יש בענין זה סודות נשגבים, עם כל זה יש להבינו גם בדרך הפשט, והוא על-פי האמור, כי בזה שהאדם ממליך את הקב"ה בשעה שהעולם עובר משבת לחול ומכריז בקול שהקב"ה מנהל את העולם, הוא ממשיך את אור השבת לימות החול.

תפילה בכוונה כנגד התגברות המקטרגים

עוד יש מהרב חיד"א זי"ע שיש להקפיד להתפלל תפילת ערבית במוצאי שבת בכוונה גדולה, כי אז יש התגברות גדולה מצד המקטרגים. והדברים פשוטים, כי מאחר שנדחו החוצה למשך כל השבת, כיון שיוצאת השבת ונפתחת הדלת בשבילם, מיד הם מתפרצים פנימה במלוא כוחם. לכן צריך האדם לגלות להם באותה שעה שהעולם הזה אינו שייך להם בשום פנים ואופן, והגם שנותנים להם רשות להתהלך בו, מכל מקום רשותו של הקב"ה הוא וכך ילך וייכנס לימות החול עם אור השבת החופף עליו.

הנה יש בני אדם שלא זכו לטעום טעם בשבת, הם ישנים על מיטתם כמה שעות בשבת אחרי הצהריים, ואז כשהם באים לסעודה שלישית אינם מרגישים שום טעם ורק מחכים בכליון עינים שייצאו שלושה כוכבים בינונים ויוכלו לחזור לשגרת יומם. הללו יסתערו בדרך כלל מיד בצאת השבת על 'פלאפונים' וילכו לנצל את המוצאי שבת הארוך בשמיעת חדשות.

לא ירד לפני התיבה במוצאי שבת, ואע"פ שלפי ההלכה מותר לו לרדת אז לפני התיבה, סברו שאין הדבר מתאים מפני שעדיין הוא יומא דפגרא.

כן מובא בספר "דברי יחזקאל" להגה"ק משינאווא זי"ע א שמוצאי שבת היה מקפיד להוריד לפני התיבה אדם שהוא ותרן בממונו, והטעם נראה כי אדם כזה מוכיח שהרושם של אור השבת נשאר בו גם בששת ימי המעשה, שהרי תאות הממון מקורו בתאות עבודה זרה, ואור השבת מבטל תאות עבודה זרה, רצה הצדיק ששליח הציבור בתפילת ערבית דמוצאי שבת יהיה מי שמצד אחד מבין בממון ומחובר לימות החול, ומצד שני אין לו תאות ממון מפני שהוא נשאר כל השבוע עם הרושם של אור השבת.

מאריכים באמירת ברוך ה' המבורך

הנה ב"שערי תשובה" (סי' רצג) כתב בזה הלשון: כתב בהלכות גדולות סוף הלכות ציצית "ומבעי ליה לאינשי לאגודי (רוצה לומר להאריך ולהמשיך) בברוך [ה'] המבורך לעולם ועד] באפוקי שבתא כי היכא דנתציל מהיזקא דהאי שבתא ע"ש, והביאו בברכי יוסף, וגם כתב שראה מטהרת יד הקודש מהרח"ו בשם רבינו האי גאון ז"ל קבלה דמנסי (סגולה מנוסה) שיש הצלחה כשמושך אדם ומאריך באומרו ברוך ה' המבורך באפוקי שבתא עכ"ל.

בסידור הרחיד"א כתוב בשם רבי משה אזולאי: מורי זקני החיד"א דרכו היה להתפלל ערבית בכל ליל מוצאי שבת בביתו במנין, והיה הוא עצמו החזן כדי להאריך בעניית ברכו את ה' המבורך [ברוך ה']

יתברך רבו עמו, לכן מאחר שמתחיל בברכת עצמו, יאמר גם כן ברכת השם יתברך. אף זה ללמדנו בא שאמירת ויהי נועם איננה אמירה בעלמא, אלא אז מברכים אנו את עצמנו שנועם ה' ישרה על מעשה ידינו וזאת על-ידי המשכת אור קדושת השבת בימות החול. לאחר מכן אומרים תפילת הרה"ק מבארדיטשוב זיע"א "גאט פון אברהם", אז מבקשים שיהיה השבוע שבוע של אמונה ושל דביקות בהקב"ה ושנאמין בשלוש עשרה עקרים שלו, ולאחר מכן אומרים את ברכות אברהם "ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ" ושאר הברכות, והכל משום שיודעים שאי-אפשר להכנס לימות החול מבלי להמשיך בהם את אור קדושת השבת.

צינון הגיהנום במוצאי שבת

והנה ב"מטה משה" הביא שם עוד טעם אחר לאמירת סדר קדושה בלשון הרוקח, וזה לשונו: אומרים סדר קדושה במוצאי שבת, לפי שבאותה שעה פושעי ישראל מתחילין לירד לגיהנם, וסדר קדושה שאנו אומרים מועיל להם לצנן להם אש של גיהנם.

אכן אם אנו מתבוננים מעט נוכל להבין שהעולם הזה החומרי אינו שונה בהרבה מהגיהנום²¹, ולכן כאשר האדם ממשיך קדושה לימות החול, הרי זה מועיל לו לצנן אש של גיהנום.

אך כל זה מעצת היצר הוא שמבקש להפך קערה על פיה, כי המהלך האמיתי הוא להיפך ממש, בשבת קודש מרגיש יהודי תענוג נפלא ומנצל כל רגע ורגע להתקרב אל השי"ת, ואז כאשר השבת יוצאת, אינו יכול להפדר ממנה, ולכן הוא נפרד ממנה אך לאט ונוטל עמו את אור קדושתה שימשיך להאיר לו במשך כל השבוע.

החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום

והאמת שמטעם זה תיקנו להתפלל כמה פעמים על ההצלחה בימות החול, כי עבודה גדולה היא להמשיך את אור קדושת השבת בימות החול כדי שלא נתגשם מהם, וצריכים לסייעתא גדולה מן השמים לזה.

התפילה הראשונה היא מה שמבקשים ב"אתה חוננתנו": "אבינו מלכנו, החל עלינו הימים הבאים לקראתנו לשלום, חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עוון ומדובקים ביראתך". לאחר מכן מבקשים: "ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו", שאף בה כוונתנו לבקש שנועם ה' ישרה על ידינו בשעה שנעסוק בהשתדלות הפרנסה כדי שלא נתגשם ח"ו על ידה.

הנה במחזור ויטרי¹⁹ (סי' קמז) כתב, והובא ב"מטה משה"²⁰ (סי' תצט), שהטעם שאומרים סדר קדושה לאחר אמירת ויהי נועם, משום שאין דרך לברך התלמיד שלא

¹⁹ לרבינו שמחה מוויטרי ז"ל תלמידו ומחותנו של רש"י הק".

²⁰ לרבי משה מת ז"ל, תלמיד המהרש"ל זצ"ל. שימש ברבנות בכמה קהלות חשובות בפולין בעלז פשעמישל אפטא וקראקא.

²¹ ראה יומא עב, ב ברשיד"ה תרתי.

התפילה המיוחדת שכבר מוזכרת בירושלמי, בה מבקשים מהקב"ה שיפתח לנו שערי אורה, שערי ברכה, וכן הלאה כל השערים. עלינו להתבונן בכל אלה ולהבין שאנו נזקקים לכולם ולא רק לשערי פרנסה כפי שנדמה לנו לפעמים. וכבר ידוע ומפורסם שהיה משא ומתן בין תלמידי הבעש"ט לצדקת אדל ע"ה בת הבעש"ט, איזה שער הוא החשוב מכולם, וכולם נתנבאו בסגנון אחד שהשער החשוב מכולם הוא שער סייעתא דשמיא, כי כשישייעתא דשמיא יש שמחה ושלוה ותורה ותשובה וכל מה שיהודי זקוק לו.

ואמנם מטעם זה אנו מתפללים כל אותן תפילות במוצאי שבת דווקא ואין דוחים אותן לאחר זמן, כי רק אז כשעדיין עומדים תחת הרושם של שבת קודש, יכולים אנו להמשיך את אור קדושת השבת לימות החול באמצעות התפילות. ואכן מטעם זה כתבו הפוסקים שלא לעסוק בשום מלאכה, ואף לא לכתוב בעט, עד לאחר סיום עריכת מלוה מלכה, כי לא רצו לאבד את השפעת קדושת השבת בטרם עמלו להמשיכה לימות החול.

ויתן לך אלוקים משמני הארץ

ובענין ויתן לך, הנה ב"סדר היום" כתב: אחר הבדלה נוהגין לקרוא פסוקים של ברכה כמו ויתן לך וגו', וכל המוסיף הרי זה משובח מפני שתחילת השבוע צריך להראות עניני טובה וברכה וסימנא מלחא היא עכ"ל. וידוע מה שרבים נוהגים לומר את הפסוקים בחברותא²², כדי שייחשב להם כאילו האחד

הנה אנו רואים מכל זה כמה אנו מתפללים על סייעתא דשמיא בימות החול, וכמה אנו עושים כל טצדקי להמשיך את אור קדושת השבת לימות החול. מאריכים בברוך את ה' המבורך, מתפללים תפילה מיוחדת ב"אתה חוננתנו", אומרים ויהי נועם, גאט פון אברהם, ויתן לך.

הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד

והנה גם כשאנו מתחילים להבדיל על הכוס, הרי אנו כמתפללים על זה וכאילו מגלים בדעתנו כי יודעים אנו שכל היסודות שהיו פשוטים לנו עד כה בגלל קדושת השבת שמלאה את העולם, מעתה לא יהיו פשוטים כל-כך, שהרי נצטרך לחזור לימות החול ולטרודתיהם, ולכן אנו משרישים כעת בלבנו לבל נשכח: הנה א-ל ישועתי אבטח ולא אפחד, כי עזי וזמרת י-ה ה' ויהי לי לישועה – אין אנו פוחדים מימות החול, כי בוטחים אנו בהקב"ה וסמוכים עליו שיושיענו. ושאתם מים בששון ממעייני הישועה, לה' הישועה על עמך ברכתך סלה, ה' צבאות עמנו וגו'.

כל אלה הם פסוקים של בטחון, וכבר ראינו למהר"ל שאסף אותם כעמיר גורנה וקבע כי אמירתם היא סגולה לשמירה והצלחה מפני שמחזקת את האמונה והבטחון בלב. ובכן, מטעם זה אומרים אותם בצאת השבת, בשעה שמבדילים בין קודש לחול, כדי להמשיך יסודות אלו שהיו פשוטים אצלנו בשבת גם בימות החול, כי זקוקים אנו להם בימות החול כאמור.

כמו כן מתפללים במוצאי שבת את

²² הובא ב'סגולת ישראל' (מערכת פ אות כ) בשם הרבי ר' מענדלי מרימנוב ז"ע.

קודם לכן על הברכות, וכפי שאמר יעקב אבינו בשעתו "לא אשלחך כי אם ברכתני".

מכריחים לס"מ להודות על השפע

עד כאן מדברי ליקוטי מהרי"ח, ורעיון הדבר הוא על-פי האמור, כי שרו של עשו מבקש תמיד לגזול השפע לעצמו כפי שביקש בשעתו לגזול השפע שהיה שייך ליעקב. ולכן בשבת קודש, כאשר השפע של כל השבוע יורד אז לעולם, כדאיתא ב**זוה"ק** (בשלח סג, ב) שמיניה מתברכין שיתא יומין, מגיע שרו של עשו בביתו של כל יהודי ברצונו לגזול ממנו השפע.

וביתר ביאור: הלא כך כתב ה"מאור עינים" (פרשת ואתחנן) שכדי שהשפע שהוא רוחני מאוד יוכל להצטמצם בדברים גשמיים, זקוק הוא בהכרח לדינים שיצמצמוהו, ולכן כל פעם שיורד השפע לעולם, באים אתו גם כן כוחות הקליפה אשר נאחזים במידת הדין ומבקשים לגזול את השפע לעצמם, ואם כן, כיון שבשבת יורד שפע גדול לכל השבוע, נמצא יחד עמו גם שרו של עשו וחיילותיו.

ואם אמנם בשבת קודש עצמה אין להם כוח לשלוט, כי כל דינין מסתלקין מינה כדאיתא ב"כגוונא" (זוה"ק תרומה קלה, ב), הלא ממתנינים הם למוצאי שבת, אז יגזלו את השפע ח"ו. והרוצה ראה לכן, יסתכל על אותם אנשים שאינם מרגישים טעם בשבת ואינם מתעלים בה, ויראה איך הם נראים במוצאי שבת, איזו משיכה יש להם אז להבל ולריק. אין זה אלא משום שהסטרא אחרא משתלטת אז עליהם וגוזל מהם השפע, כי הסטרא אחרא אינו הולך במוצאי שבת לשום מקום, אלא ממשיך לדלוק אחר האדם, ואם

מברך את השני ויתקיים בהם המברך יתברך בכפליים, וביאור הדבר על-פי מה שאמרו חז"ל (ב"ק צב, א) כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה, כי בהתפללו על חבירו, הוא נעשה צינור להמשכת השפע וממילא השפע בא אליו קודם שהוא בא אל חבירו.

לא אשלחך כי אם ברכתני

ובספר 'ליקוטי מהרי"ח' ראיתי שכתב בענין זה דבר נפלא: הנה **המגן אברהם** (סי' רסב) כתב בביאור דברי מהר"י וייל המובאים ב"דרכי משה", שצריך להזהר במשך כל השבת כולה שלא לזרוק מאכלים על הרצפה כדי שלא יתנוול הבית, כי אם יתנוול הבית, ייצא המלאך הטוב שמתלווה לו לאדם בבואו בליל שבת מבית הכנסת מן הבית. ומדויק מדבריו שהמלאכים המתלווים לו לאדם בליל שבת נשארים בבית עד צאת השבת, ומה שאומרים "צאתכם לשלום", כתב ב"מחצית השקל" שהוא על דרך "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך", ואע"פ שאין יציאת המלאכים עתה, מכל מקום אומרים צאתכם לשלום על זמן היציאה כשתהיה.

והנה עוד כתוב ב"מטה משה" שהמלאך הרע המתלווה לו לאדם בבואו בליל שבת מבית הכנסת, הוא ס"מ שרו של עשו. והנה מצינו גבי יעקב אבינו קודם ששלח את השר של עשו, שלא רצה לשלחו עד שהודה לו על הברכות. ומעתה היות שהמלאכים, אשר אחד מהם הוא שרו של עשו, אינם יוצאים עד סוף השבת, לכן אומרים בצאת השבת ויתן לך, כדי להודיע לשרו של עשו שלא נשלחו עד שלא יסכים

הון עתק בכיסוי, שבוודאי אורבים לו השודדים מאחורי העצים כדי להתנפל עליו ולרוקן את כיסיו.

על כן צריך להתפלל במוצאי שבת ולחזור ולהתפלל, הכל כדי לזכות לטייעתא דשמיא בכוח קדושת השבת, ולהכריח בזה את שרו של עשו שיסכים לברכות שיצחק נתן ליעקב אבינו ע"ה.

שמירה מעולה במוצאי שבת

הגה"ק משינאווא זיע"א התבטא פעם: "איני מבין איך יוכל מי שלא אמר ויתן לך במוצאי שבת להצליח בפרנסה במשך השבוע". הנה כי כן, צדיק זה לא הבין איך יוכל השפע להשאר אצל האדם אם לא אמר ויתן לך, שהרי ויתן לך הוא ברכות יצחק ליעקב אשר שומרים על השפע משרו של עשו שלא יוכל לגזלו, ואם אין האדם אומר אותם, איך ישתמר השפע שלו.

צריכים אנו לדעת! אין חוזרים לימות החול עד שאין אומרים פסוקי "ויתן לך"! ולא, בתורת סגולה לפרנסה, אלא יאמר אותם מתוך אמונה שאת השפע שלו לכל ימות השבוע קיבל בשבת קודש, ושעל-ידי אמירת פסוקים אלו שהם פסוקי התורה מברכות יצחק ליעקב, הוא עושה שמירה מעולה לאותו שפע.

לא יקום עליו האדם להכניעו ולהוציא את בולעו מפיו, יאבד את השפע שלו ר"ל.

הלא כך היה עם יעקב אבינו ע"ה לאחר שאביו נתן לו הברכות שהם מקור השפע ושרו של עשו ביקש אז לגזלו ממנו, כי אע"פ שלא עלה הדבר בידו, לא אמר נואש, אלא המשיך לרדוף אחריו לחרן, ויוותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. כך הוא דרכו של הסטרא אחרא, אין הוא מרפה עד שאין מכניעים אותו בכוח הקדושה.

ואכן כאשר האדם נאחז בקדושת השבת ואינו משאיר אותה לאחור, אזי לא זו בלבד ששרו של עשו לא יוכל לגזול ממנו את השפע שקיבל בשבת, אלא עוד יוכל לאחוז בו ולומר לו: לא אשלחך כי אם ברכתני.

הסכנה הגדולה במוצאי שבת

זהו העומק שכתוב כאן בליקוטי מהרי"ח ומופיע בהרבה מספרי החסידות: אם מאמין אתה שעל-ידי אמירת הקידוש בשבת קודש ועל-ידי שמירת השבת אתה מקבל שפע גדול מן השמים (אע"פ שאין אתה מרגיש זאת), אם כן עליך להאמין שבמוצאי שבת שרו של עשו אורב לך ברצונו לגזול ממך כל אותו שפע, שהרי אתה דומה אז לעשיר גדול שפוסע לבדו ביער עם

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי חיים ב"ר שלמה מטשערנאוויץ זיע"א – בעל באר מים חיים

נסתלק לגנוי מרומים ביום כ"ז כסלו ה'תקע"ח

כמדי שנה כדי לעשות את המכירה, אי לכך מינה שליח נאמן שיגש אל הרב ויעשה את המכירה בעבורו.

באמצע הפסח, פגש ר' שלמה את השליח ושאל אותו אם מילא את שליחותו. מיד החל השליח להכות על חטא. "הדבר פרח לי מזכרוני", אמר בגמגום. התברר לו לר' שלמה שחביות היי"ש לא נמכרו לגוי וכעת מוטל עליו לשרפם כדין חמץ שנמצא בתוך הפסח. ר' שלמה לא היסס לרגע, הוא הבעיר מדורת אש והשליך לתוכה את כל חביות היי"ש, ומיד פצח בריקוד של שמחה על שהוא זוכה לאבד את כל ממנו בשביל לעשות רצון קונו, כל זה לקול הכינור שהתנגן לפניו על-ידי ערל אחד שנשכר לו בדמים.

עד מהרה הגיעה השמועה לפריץ שחוכר בית המזיגה ירד מדעתו, לא זו בלבד שהוא שורף את כל הסחורה, עוד הוא רוקד סביב המדורה לקול נגינת הכינור. מיד שלח הפריץ לקרוא לו והודיע לו שהוא מוציא ממנו את בית המזיגה. כעת נשאר ר' שלמה בעירום ובחוסר כל, ובלי שום מושג איך יפרנס את בני ביתו.

אז נודע לו שאחיו שהתגורר בעיר מרוחקת מת בלא בנים ושעליו מוטל החיוב לעשות לה חליצה. קם ר' שלמה במסירות

ירידתו לעולם בזכות מסירות נפש

ה"באר מים חיים" נחשב לאחד מגדולי רבותינו ואף ספרו נחשב לספר יסוד בעולם החסידות. לפי המקובל זכה אביו להביא את נשמתו לעולם על-ידי מסירות נפש מיוחדת שהיתה לו. כך ראיתי להאדמו"ר רבי אהרן ראטה זיע"א שאמר שאם נבחן זאת, נראה שרבים מאבותיהם של גדולי הצדיקים, לא היו במדרגת בניהם, אך זכו להביאם לעולם על-ידי מסירות נפש מיוחדת שהיתה להם. הוא מונה כמה מצדיקים אלו: אבי הבעש"ט הק', אבי הרה"ק מליזענסק, אבי הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב, אבי הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זיע"א.

היי"ש והחליצה – מסירות נפש

כפולה

ובכן, המעשה שהיה עם ר' שלמה, אבי ה"באר מים חיים", כך היה: ר' שלמה חקר לפרנסתו בית מזיגה מן הפריץ, אליו היו באים מכל ערי הסביבה לשתות יין שרף, ומדי ערב פסח נוהג היה למכור לגוי את כל חביות היי"ש שנעשו משעורים – כדת וכדין. באחת השנים היה טרוד מאוד בערב פסח ולא מצא לעצמו פנאי לגשת אל הרב

להרגיש טעם אמיתי בשבת, טעם כזה שאין לשערו ואין לתארו, וכפי שהדבר מבצבץ ועולה מכל הסיפורים המסופרים עליו. לא לחינם חיבר הצדיק את ספרו "סדורו של שבת"...

לפנינו מעשה מקובל שהיה עם ה"באר מים חיים" בטרם העפיל למדרגותיו הרמות. היה זה כשהגיע לראשונה בהיותו בגיל ט"ו אל רבו המובהק הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זיע"א. אז פנה אליו רבו ואמר: אומרים עליך שאתה למדן, ובכן רצוני לשאול ממך פירוש בדברי המכילתא. במכילתא פרשת כי תשא איתא: "אך את שבתותי תשמורו, למה נאמר? לפי שהוא אומר לא תעשה כל מלאכה, אין לי אלא דברים שהם משום מלאכה, דברים שהן משום שבות מנין? תלמוד לומר אך את שבתותי תשמורו, להביא דברים שהן משום שבות". ועתה אמור נא לי היכן מרומז בלשון הפסוק "אך את שבתותי תשמורו" – דברים שהן משום שבות.

העביר ה"באר מים חיים" את ידו על מצחו, חשב קמעה והשיב: הן שבות כוללת כל מה שאינו על-ידי עשיית מעשה כי אם על-ידי דיבור בפה, וכגון אמירה לעכו"ם, וזהו "את שבתותי תשמורו". הקב"ה אומר לנו: "מצוה אני עליכם שלא את שבתכם לבד תשבתו, אלא גם את שבתותיי", ומה היא שבתו של הקב"ה? הוי אומר: שבייתה מן הדיבור, שהרי נאמר "וישבות מכל מלאכתו אשר עשה", ומלאכתו של הקב"ה אינה אלא דיבור, כמו שנאמר "בדבר ה' שמים נעשו".

כששמע רבו את תשובתו, קרא עליו לאמור: "נער זה יינוק מקדושת השבת

נפש ועשה את כל הדרך רגלי מאחר שלא היו לו מעות לשלם לסוס ועגלה. כשהגיע לשם לאחר כמה חדשים, אמרה לו יבמתו אשת המת שהיא רוצה לשלם לו סכום עתק בעבור הטרחה שטרח בשבילה, אך הוא לא רצה למכור את מצותו ולא נטל ממנו אף לא פרוטה אחת.

העידו הצדיקים שמסירות נפשו הכפולה של ר' שלמה, היא זו שעמדה לזכותו להוריד את נשמת ה"באר מים חיים" לעולם.

ברכת הבעש"ט שיוזבה לאשה רגזנית

האדמו"ר רבי אהרן ראטה זיע"א הביא מה שמקובל שה"באר מים חיים" נולד בעוד הבעש"ט הק' בחיי חיותו. פעם נקלע הבעש"ט הק' לעירו וראה אותו בעודו תינוק המוטל בעריסה. אמר הבעש"ט הק': "הנה רואה אני אור גדול על תינוק זה, אך יחד עם כן אני רואה את הסטרא אחרא איך הוא רודף אותו ומבקש למנוע ממנו להאיר את העולם".

הגביה הבעש"ט הק' את התינוק בידיו הקדושות, הושיבו על ברכיו ובירכו שתהיה לו אשה רגזנית. כוונתו הקדושה היתה שכאשר יראה הסטרא אחרא שתהיה לו אשה רגזנית אשר עתידה למנוע אותו מעבודתו, ירפה ממנו ויפסיק לרדוף אחריו.

ברכתו של הבעש"ט הק' אכן נתקיימה, אשתו של ה"באר מים חיים" באמת היתה רגזנית, וכך הרפה ממנו הסטרא אחרא והוא עלה ונתעלה למדרגות רמות ונשגבות והאיר את העולם באור תורתו.

אך את שבתותי תשמורו

הן ידוע ומפורסם שצדיק זה זכה

ומתענגיה".

אכן מסופר בשם הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א שלא היה זה דווקא משום שנתארכה קומתו, אלא משום שכל השבוע היה גופו כנוס בתוכו מצער החורבן, וכיון שהגיעה השבת, התרחב גופו ואורו פניו עד שקומתו היתה גבוהה בראש, ואף צורת פניו השתנתה לכלי הכר.

נכנס איש אחד ויצא איש אחר

ובספר "קבוצת יעקב" להגה"ח ר' יעקב מרגליות בן הגה"ח רבי משולם נתן מרגליות זצ"ל אב"ד בארדיטשוב (מעוטר בהסכמותיהם של הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא והרה"ק בעל פחד יצחק מביאן זיע"א), כתב בזה הלשון: שאלתי את אבי ז"ל אם אמת הדבר שהעולם אומרים שמערב שבת אחר הטבילה, עד אחר שבת, היה גבוה עם ערך שני ראשים. אמר לי: בני, אתה ידעת כי אין דרכי לגזום [בנו מעיד עליו שלא היה משנה בדיבורו בעד כל חללי דעלמא], וכי אני מדדתי קומתו?! אך זאת אומר לך בעדות ברורה, ראיתי אותו בכל ערב שבת הולך למרחץ, ואחר-כך ראיתי אותו בביאתו מן המרחץ, וממש לא בא זה האיש שהלך, ונדמה לאיש אחר בתוארו ובקומתו, ובכל תואר גופו הקדוש, היה משונה מבראשונה.

שם את השבת עטרה לראשו

ואכן ה"באר מים חיים" עצמו רמז בהקדמת ספרו "סדורו של שבת", שכבר התחיל לטעום את טעם השבת בצעירותו, וכלשונו שם: חסדי ה' אזכיר אשר גמל עלי להטיב לי השפל והצעיר... ועוד הפליא חסדו לפקוח עיני ולהביט את אשר עליה אבן יקרה היא מפנינים, מרגניתא דלית בה טימא... היא מצות שבת דמיקדשא וקיימא, מיד ה' עלי השכיל ליתן דעתי ולבי על פרטי קדושתה תמיד מעודי, ולשום אותה עטרה לראשי היא כבודי.

בשבת היתה קומתו גבוהה בראש

הצדיקים העידו שכל ערב שבת כשיצא מן המקוה, ראו בחוש איך קומתו הוגבהה בראש אחד, וכך היה עד צאת השבת. היו כאלה שביקשו לפקפק בזה, כי הלב באמת ממאן להאמין שיעשה הקב"ה ניסים גלויים כאלה, ובפרט בדורות האחרונים. אך צדיקים רבים ובתוכם האדמו"ר מסקולען זצ"ל, אשר הוא ואביו זיע"א הם יוצאי טשערנאוויץ, העידו בשם זקני טשערנאוויץ כי המה ראו בעיניהם ממש איך הוגבהה קומתו בערב שבת.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

